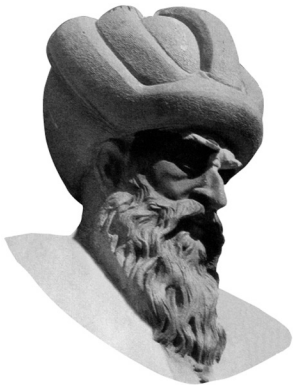
MİMAR SİNAN

Gevşemeyin, endişe etmeyin.
İnancınız sağlamsa, mutlaka başarırsınız.
Şânı Yüce Kur'an (III: 139)

MİMAR SİNAN

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
Araştırma ve yayın organıdır.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası Adına
İmtiyaz Sahibi: BÜLENT AKKAN
Yazı İşlerini fiilen idare eden: ORHAN OKAY
DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.
ÜÇ AYDA BİR YAYINLANIR. ÜYELERİNE MAHSUSTUR. PARAYLA SATILMAZ.
ISSN 1301-2762

SAYI: 184 • Nuruziya Sokağı No:9 34430 Beyoğlu/İstanbul • **EYLÜL 2019**
Tel: 0212 251 26 50

5	Büyük Üstat Mesajı	Bülent AKKAN
7	Message from Grand Master	Bülent AKKAN
9	Hür Masonluk ve Masonik Ahlak	Hüseyin D. AKARLI
18	Araç olarak Masonluk	Mustafa BESİMZADE
26	Horoz Sembolizması ve Tarihçesi	Turgut PAMUK
32	20. Yüzyılın Başında Selanik'teki Mason Locaları ve İttihat Terakki	Mehmet GÜCÜYENER - Serdar ÖKTEM
44	Uyanma ve Localarımız	Orhan OKAY
57	Kardeşlerin Haykırışı	Faruk HAN
63	Masonoloji (Etik) ve Masonluk (Emic)	Hasan KİRMANOĞLU
69	Kardeşlik Anlayışımız: Holistik Bir Değerlendirme	Güngör KARAGÜZEL
78	İbrahim Müteferrika	Emre ÖZTÜRK
90	Hırslarımız Kontrol Altında mı?	Erdal TÜRKER
98	Aramızdan Ayrılanlar	MİMAR SİNAN
99	Mimar Sinan Dergisi Yazı Kabulü ve Yayın Kuralları	MİMAR SİNAN

Kapak Kompozisyonu: Şinasi BARUTÇU

Metro Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Yahya Kemal Beyatlı Caddesi No: 94 Begos 3. Bölge 35400 Buca / İZMİR
T: 0.232.290 33 11 F: 0.232.290 33 21

BÜYÜK ÜSTAT MESAJI

Sevgili Kardeşlerim,

Localarımız, üç aylık bir aradan sonra çalışmalarına kaldıkları yerden ve yeni bir enerji ile tekrar başlıyorlar. Kasım ayının ilk yarısında Muhterem Localarımız yeni dönem Üstadı Muhterem ve görevlilerini seçecekler. Bu seçimlerin masonik geleneklerimize ve vakarımıza yakışır şekilde geçeceğinden en ufak bir şüphem yok. Aralık ayı içinde de taşınan ışık yeni ellere devredilecek ve hakikat ışığımız daha da parlayarak camiamızı ve insanlığı aydınlatmayı sürdürecek. Görevi devredecek kardeşlerime bugüne kadar gerçekleştirdikleri güzellikler için Türkiye Büyük Locası adına şükranlarımı sunarken görevi devralacaklara da Evrenin Ulu Mimarı'ndan güç, kuvvet ve üstün başarılar niyaz ediyorum.

Sevgili kardeşlerim,

Büyük Görevliler Kurulu, yaz ayları boyunca da çalışmalarını sürdürmüştür. Bu dönemin öncelikli konuları içinde yer alan kapsamlı tüzük değişikliği için Localarımız ve kardeşlerimizden görüşler istenmiş, 50 civarında kardeş ve locamızdan yanıt alınabilmiştir. Aslında dilerdim ki, daha fazla kardeşimiz ya da locamız bu sürecin içinde bizlere yardımcı olsunlar. Ancak, yine de kaybedilmiş bir durum yok. Çünkü, gelen öneriler Büyük Görevliler Kurulu tarafından değerlendirildikten sonra önce Ekim ayı içinde düzenlenecek Genişletilmiş Danışma Kurullarında sizlerle tartışılacak, ana konulardaki genel eğilimler belirlendikten sonra kurulacak bir çalışma grubu detaylara inecektir. Kasım ayı sonunda ve Ocak ayı ortalarında yapılacak iki Genişletilmiş Danışma Kurulu'nda tüm tüzük maddeleri üzerinde öngörülen değişiklikler etraflıca görüşülecek ve önerilen metinlerin son halleri Büyük Görevliler Kurulu tarafından redakte edilerek 2020 Mayıs'ında düzenlenecek Genel Kurul ve Büyük

Loca Toplantısında yasama organımızın son onayına sunulacaktır. Elbirliği ile yapacağımız çalışmaların bizlere yeni güçler kazandıracağını unutmadan tüm kardeşlerimin olumlu katkılarını Büyük Görevliler Kurulu olarak her zamankinden daha fazla beklemekteyiz.

İkinci öncelikli konumuz olan Strateji Belgesi'nin hazırlanması çalışmaları tüm hızı ile sürdürülmektedir. Bu belge de 2020 Mayıs Genel Kurulunda hazirunun onayına sunulacaktır.

Üstyapı çalışmaları Ağustos ayında başlatılan İzmir Alsancak binamızın tüm işleri, mabet tefrişleri dışında Ekim 2019 içinde tamamlanacaktır. Hedefimiz 2020 yılının başlarında Alsancak şubemiz localarının çalışmalarını bu yeni ve modern binada sürdürmeleridir.

11 Mayıs 2019 tarihli Büyük Loca Toplantısı'nda, kendilerine Kuruluş Beratı verilmesi kararı alınan Ata Işığı, Likya, Cumhuriyet Işığı, Açı, Alsancak ve Cumhuriyet Geçici Localarımızın Tahsis Törenleri Eylül, Ekim ve Kasım aylarında tamamlanacaktır. Kardeşlik zincirimizi zenginleştirecek ve güçlendirecek olan bu localarımızın Masonluk yolundaki çalışmalarında başarılar diliyorum. Ayrıca, İzmir Vadimizde çalışmalarını sürdürecek olan Urla Geçici Locamız da Ekim ayı içinde toplantılarına başlayacaktır.

Sevgili Kardeşlerim,

Amacımız Türkiye Büyük Locası'nı istenen ve özlenen Masonik seviyeye getirmek ve localarımızın çalışma kalitesini arttırmaya yardım etmektir. Yukarıda sıralamaya çalıştığım ve büyük emek ve mesai harcanarak yürütülen faaliyetlerin yanısıra asıl misyonumuz olan Masonluğu gönlümüzce yaşamak ve yaşatmak bu dönem Büyük Görevliler Kurulu'nun da başta gelen hedeflerindendir. Sizlerin yardım, görüş ve önerileri ile bu çabamızın mükemmel bir şekilde gerçekleşeceğine gönülden inanıyorum. Evrenin Ulu Mimarı'ndan bu amaçta bizlere yardımını esirgememesini niyaz ediyor ve hepinizi sevgiyle kucaklıyorum.

Kardeşçe sevgi ve saygılarımla,

Bülent AKKAN
Büyük Üstat

MESSAGE FROM GRAND MASTER

Dear Brethren,

After a three-month break, our Lodges will resume their work with a new energy. In the first half of November, our Worshipful Lodges will choose Worshipful Masters and officers for the new term. I have no doubt that these elections will be worthily completed with our Masonic traditions and dignity. In December new hands will take over the light we carry and our light of truth will shine even brighter to continue to enlighten both our community and humanity. On behalf of The Grand Lodge of Turkey, I am thankful to my brothers who will hand over their offices for all the beauty they accomplished. And I wish power, strength and outstanding achievements from the Grand Architect of the Universe for those who will take over these duties.

Dear Brethren,

Board of Grand Officers continued to work during the summer months. We asked opinions of our Lodges and brothers for the comprehensive amendment of our constitution which we have prioritized for this term. We received replies from nearly 50 brothers and Lodges. I wish we could have received more help from a higher number of brothers or Lodges for this process. Alas, we didn't lose anything. Because suggestions we received will be first evaluated by the Board of Grand Officers. After that, they will be discussed in the Extended Advisory Boards that will take place in October. And once we determine general trends in the main topics, a work group will be established to go into details. In the end of November and in mid-January, two more Extended Advisory Boards will take place to discuss all suggested amendments thoroughly. Board of Grand Officers will redact finalized versions of suggested texts and they will be submitted to the final approval of our legislature at the General Assembly and Grand Lodge Meeting to be held in May 2020. With the fact that our joint labors will grant us new strengths always in mind, as

the Board of Grand Officers, we expect positive contributions from all of our brothers more than ever.

The preparation of the Strategy Document, which is our second priority issue, is continuing at full speed. This document will be submitted to the approval of attendants at the General Assembly of May 2020 as well.

We started the superstructure works of our Izmir Alsancak building in August 2018 and everything except for the temple furnishing will be completed in October 2019. Our goal is to make sure our Alsancak branch Lodges start their work in this new and modern building at beginning of 2020.

At the Grand Lodge Meeting that took place on May 11, 2019 we have decided to grant Charters to Temporary Lodges of Ata Işığı, Likya, Cumhuriyet Işığı, Açı, Alsancak and Cumhuriyet. We will carry out Consecration Ceremonies for these Lodges in September, October and November. I wish success to these Lodges that will enrich and strengthen our chain of union, in their work towards all purposes of Masonry. In addition to that our Temporary Lodge of Urla which will work in our İzmir Valley will start its meetings in October.

Dear Brethren,

Our goal is to bring The Grand Lodge of Turkey to the level we all desire and to help increase our Lodges' quality of work. The activities I tried to list above are all carried out with great effort and work. But our main mission -living Masonry and letting it live in the way we all wish- is one of our most important priorities as Board of Grand Officers. With your help, opinions and suggestions, I wholeheartedly believe that we will fulfill this mission perfectly. I ask the Grand Architect of the Universe not to withhold his help in this end and I embrace all of you with brotherly love.

With Fraternal regards and greetings,

Bülent AKKAN
Grand Master

HÜR MASONLUK VE MASONİK AHLAK[1]

Hüseyin D. AKARLI

In recent years, Freemasons have the feeling that there are as many definitions and interpretations of Freemasonry as the number of Freemasons. This situation is mainly caused by the disinformation from the Internet and the lack of reliable books or documents written by Freemasons for the Outsiders who are interested in Freemasonry. Urgent means should be taken to put these distorted visions in order. Thus; in this article issues like: "What Freemasonry is", "What Freemasonry is Not"; "What Masonic Ethics Values and Principles are"; "How are the Rough Ashlars should be Selected from the Quaries" and "What Kind of Training Methods should be used for ***'Perfecting'*** the Initiates" are discussed.

Hür Masonluk topluluğuna katılmak isteyen haricilerde aranması gereken değerlerin ve tahkikat safhasında üzerinde durulması gereken hususların gözden geçirilmesi gerektiğine dair Masonlar nezdinde önemli bir kanaat oluşmuştur.

Ayrıca, tekris olarak Masonluğa katılanlara her derecede verilecek eğitimlerin daha yeterli, daha yetkin ve daha standart bir hale getirilmesi hususunda ileri sürülen fikirler vardır. Kulaktan dolma bilgiler ve özellikle internetten elde edilen, doğruluğu teyit edilmemiş bilgi kirliliği yüzünden, her Masonun Hür Masonluktan farklı şeyler anladığı, başka başka yorumlar yaptığı görülmektedir.

Hür Masonluğun ne olduğuna veya ne olmadığına dair yüzlerce cilt kitap, yazı ve konferans olmasına karşın, Hür Masonluğun tarifini bir kez de burada hatırlatmakta fayda vardır.

Hür Masonluğun en güzel tariflerinden biri, Üstad-ı Muhteremlerin İs'ad Ritüelinde, yeni Üstad-ı Muhteremlere okunan Eski Hükümlerdeki kısımdır:

1 Bu yazı 1 Mart 2019 tarihinde Nokta Muhterem Locası'nda yapılan konferanstan derlenmiştir.

Masonluk, şerefli insanlar için bir birlik merkezidir. Eğer birbirlerini tanımasalardı, hayatları boyunca aralarında mesafe bulunacak insanlar arasında hakiki arkadaşlığın teessüs etmesini sağlayan bir bağ vazifesi görür.

Masonluk, tekris edilenlere hakikatlerin değişik semboller ve alegoriler aracılığı ile kademe kademe verildiği ***ezoterik*** bir sistemdir. Gizli bir sistem değildir. İçrek bilgilerinin sadece üye olanlara açıklandığı, haricilere kapalı bir sistemdir.

Ezoterik yapısı gereği, hakikatlerin hepsi tek seferde inisiyelere verilmez. Kendilerine verilenleri anlayan ve bunları özümsediklerini ispat eden inisiyelere, her derecede birtakım sınavlar sonucunda yeni başka hakikatler ve değerler verilir. Böylece inisiye, sistematik olarak bir takım tekâmül yolculuklarından sonra ***Hakikatin Kaynağına*** ulaşır.

Her Masonun ezoterik yola çıktığı yer vicdanının derinliklerindeki kendi öz cevheridir. Bu yolculuk kısaca ***(VITRIOL)*** kısaltması ile simgeleştirilir. Tekâmül yolculuğunun son noktasında (sembolik bir deyişle ***dairenin tam ortasında)***, Yüce Yaradan; yani Evrenin Ulu Mimarı vardır.

İnisiye, bu ezoterik yolculuğunda yaradılışındaki hikmete, etrafında olup bitenlere karşı bilinçlenir ve bu hakikatlerin altında yatan sırların farkına varır. Bu nedenle, Masonluğun kadim zamanlardan gelen kişiye özgü ve hümanist bir ***aydınlanma, bilinçlenme, tekâmül*** ve özveri süreci olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Özetle, Hür Masonluk çok özel bir yaşam tarzıdır.

- ***Masonik Sosyal Yaşam Tarzı***: kişinin kendisine saygılı olmasını, kendini iyi tanımasını ve kendini iyi bilmesini gerektirir.
- ***Başkalarıyla Birlikte Yaşama Tarzı***: Başkaları ile iyi geçinebilme, beraber uyum içinde yaşayabilme, beraber çalışarak işbirliği yapabilmek demektir.
- ***Toplum ve Çevre*** için sorumluluk almak demektir.
- Ve bütün bunları yaptıktan sonra da İç ***Huzur***'a kavuşabilmektir.

Masonluğun ana misyonunun her türlü taassup ve cehalet ile savaşmak olduğu da unutulmamalıdır.

Masonluğun vizyonu ise[2]:

- ***Hümaniter Vizyon:*** Hür Masonluğun vizyonu her insanın şeref ve mutluluğudur.

2 Hans-Hermann Höhmann – Zwischen Aufklaerung und Esoterik – Hümanistische Freimaurerei als Project für das 21. Jahrhundert- SalierVerlag Leipzig- 2013

- ***Demokratik Vizyon:*** Her meslekten ve tecrübeden her türlü insanın en iyi şekilde yönetilmesi, ancak ***Demokratik, Laik ve Hür*** sistemlerde mümkün olabilir.
- ***Sosyal Vizyon:*** Hür Masonlar için insanların şeref ve mutluluğunun ancak ***Sosyal Adaletin*** var olduğu sistemlerde gerçekleşeceğine inanılır.
- Çoklu Kültür Vizyonu: Hür Masonlar, dünya halklarının çok kültürlü zenginliğini kendi sosyal ve tinsel zenginliklerinin kaynağı olarak görürler.
- ***Ekolojik Vizyon:*** Hür Masonlar, insanların ***Tabiat*** ile barışık ve sulh içinde yaşamalarından yanadır.
- ***Küresel Vizyon:*** Günümüzdeki tüm politikalar global olduğu için masonik politikalar da tüm dünya milletlerine hitap edebilmeli ve ***Evrensel*** olmalıdır.
- ***Mantıksal Vizyon:*** Masonik organizasyonlar mantıklı bir şekilde otokritik yapabilen ve pozitif bilimlere önem veren kişilerce yönetilmelidir.

Bu nedenle Hür Masonluk İstibdat ve Dikta rejimlerinde çalışamaz. Ancak, hürriyet ortamında yeşerir ve gelişir.

Masonların ***Hakikati Aramak ve*** bir ***Hakikat Mabedi*** yapmak olarak adlandırdıkları ***ülküleri;*** zor ve meşakkatli, fakat o derece de zevkli bir uğraştır. İnisiye, bu yolda benliğinin sınırlarını zorlayarak kişiliğini geliştirir, nefsini terbiye eder; gereksiz saplantılarından ve dogmalarından kurtulur. Aklını ve Vicdanını keskinleştirir. Bu yolda her zaman ***vicdan muhasebesi yapmak, kendisiyle ve içinde yaşadığı toplumun fertleri ile her an hesaplaşmak durumundadır.***

Sembolik Localarda, ***Ham Taşı Yontmak*** olarak tanımlanan bu tekâmül süreci kişiseldir. İnisiyenin kendi çabası ile kusurlarından arınmasını ve pürüzlerinden kurtulmasını gerektirir. Kişisel kusur ve hırslarından arınmak için uğraş veren inisiye, bu sürecin sonunda edinimlerini toplumun yararına kullanmak becerisine ulaşır.

Bir harici kişi Mason olmak istediğinde, kendisine sorulan şu suallerin cevaplarını dürüst bir şekilde vermek mecburiyetindedir:

- Hür ve iyi ahlaklı bir kişi olarak tanınıyor musun?
- Seni, sana kefil olacak kadar yakından tanıyan bir Mason var mı?
- Tanrıya inanıyor musun?
- Ruhun ölümsüzlüğünden ne anlıyorsun?
- Buraya kendi isteğinle mi geldin?
- Talebinde ne kadar samimi ve isteklisin?
- Buraya merak nedeniyle veya şan ve şöhret için mi geldin?
- Buraya menfaat ve çıkar dürtüsüyle mi geldin?

- Bir topluma aidiyet istemiyle mi geldin?
- Burada duyup gördüklerini Mason olmayanlarla paylaşmayacağına söz verir misin?
- Aidatlarını vaktinde ve tam olarak ödeyecek misin?
- Masonluk bir yaşam tarzıdır ve ancak yaşayarak ve çalışarak öğrenilir. Bu yüzden çok önemli mazeretin olmadıkça tüm toplantılara katılmayı taahhüt ediyor musun?
- Felsefî konularla ilgileniyor musun?
- Masonluktan sadece bir şeyler almakla kalmayıp, aynı zamanda Masonluğa kendinden bir şeyler katman gerektiğinin bilincinde misin?
- Kendini geliştirmek amacı ile mi Masonlar arasına kabul edilmek istiyorsun?
- Masonluk hakkında bilgin var mı? Bu bilgileri nereden öğrendin?
- Masonluk prensip ve değerlerinden ne derecede haberdarsın?

Haricilerin seçimi ve Masonluğa uygun olup olmadıkları konusunda çok önemli bir kriter ön plana çıkar:

- ***Mason olmak ümidi ile müracaat eden haricilere hangi dine mensup oldukları sorulmaz.***
- ***Mason olmak için müracaat eden haricilerin ırk, millet, renk, dil ve inançları ne olursa olsun, kimseye ayrıcalık tanınmaz; kimse ötekileştirilmez.***
- ***Haricinin, tahkikat safhasında kendisine sorulan sorulara verdiği cevaplar objektif olarak değerlendirilir.***

Doğal olarak, Masonluğa müracaat edenlerin sıkı bir tahkikat aşamasından geçirilmesi gerekir. Mason olmaya layık görülen adayların seçimlerinin isabetli olması buna bağlıdır.

Tahkikat aşamasında Taş Ocaklarından (Harici Âlemden) derlenecek damarsız, defosuz, kaliteli ve işlenmeye müsait Ham Taşların seçimi hususunda ne kadar titiz, hassas ve dikkatli olunursa, Ülkü Mabedi'nin inşaatında kullanılabilecek ve aralarından su sızmayacak taşları yontmak ve cilalamak da o denli kolay ve sıkıntısız olacaktır.

Tahkikat yeterince dikkatli yapılmadığı takdirde;

- Bir müddet sonra bazı inisiyeler ***"Aradıklarını Bulamadıklarını"*** söyleyip Hür Masonluktan ayrılıyorlar.
- Veya hiçbir fikir çalışmasına katılmadan, hiçbir katkıda bulunmadan sütunlarda oturup otomatik terfilerle yollarına devam ediyorlar.

Hariciler hakkında yukarıdaki hususlar etraflıca incelenecek olursa, bugünkü mevcut tahkikat sisteminin yeterince olgunlaşmadığını; bu sürecin mutlaka daha geliştirilmesi

ve rafine edilmesi gerektiği söylenebilir.

Adaylar, yapılan tahkikatlar sonucunda Masonluk prensip ve değerlerine uygun bulundukları takdirde, sıra ***Tekris*** Törenine gelir.

Tekris Töreni sembollerle süslü ve ***alegorilerle zenginleştirilmiş*** çok özel, ***ezoterik bir törendir.***

Mason olduğum 1976 yılında Tekris Törenlerinde rahmetli Fahir Özsan Üstadın davudi sesinden dinlediğimiz şu sözler beni öylesine etkilemiş, öylesine içime işlemiş ki, 43 senedir onun öğütleri hâlâ kulağımdan gitmiyor:

İhtiraslarınla, batıl itikatlarınla, kusurlarınla mücadele et.
Burada her şey semboldür. Kapıya vur, sana açarlar.
Fani olduğunu unutma. İnsanları sev. Vazifeşinas ol.
Burada her şey ***semboldür***. Düşün anlarsın.
Faziletli ol. Çalışkan ol.
Burada her şey semboldür. Sabret öğreneceksin.
Mutedil ol. Müsamahakâr ol. Mütevazı ol.
Burada her şey semboldür. Aklını kullan, kavrarsın.
İyi ol. Yardımsever ol. Adil ol.
Burada her şey semboldür. İyi bak, görürsün.

Mabedin gizemli havasında ezoterik tekâmül yoluna giren her inisiye, Nur'a kavuştuktan sonra kendisini bir semboller ve alegoriler senfonisinin içinde bulur.

Her Mason mabedinin girişinde Süleyman Mabedi'nin iki sütunu (B + J) vardır.

İnisiye, bu iki sütundan geçince, ortada bir Yemin Kürsüsü üzerindeki Üç Büyük Nur'u görür:

KUTSAL KİTAPLAR, GÖNYE ve PERGEL

Mabedin, Üç Küçük Nur'unu simgeleyen Üç Sütun üzerinde durduğunun ayırdına varır:

AKIL ve HİKMET, KUVVET, GÜZELLİK

İnisiye, Tekris Töreninden sonra artık Mason olmuştur ve dereceleri alma ve anlamları özümseme yolunda yürümeye başlamıştır.

Bu yolda engelleri aşarken hiçbir Mason tek başına değildir. Yanında ***Kardeşim*** dediği diğer inisiyeler ve ellerinde Ülkü Mabedi'nin inşaatında kullanacakları, derecelerine göre avadanlıklar vardır.

Bu avadanlıkların her biri Mason'a görevlerini hatırlatır. Masonlar her derecede

avadanlıkların sembolizmasını öğrenirler. Masonik değerlerin ve masonik ahlakın simgesi olan bu avadanlıkları hayatlarının sonuna kadar ellerinden bırakmamak durumundadırlar.

Artık inisiye bir önceki hayatında ölüp tekris ile masonik hayata yeniden doğunca, ömrünün sonuna kadar Masonluğa yaraşır bir hayat sürmek, her zaman Masonluğu temsil ve temessül etmekle yükümlüdür.

Masonluğun değerlerini, prensip ve ülkülerini daha iyi tanıyabilmek amacı ile gerek localarda, gerekse Vadilerdeki Eğitim Localarında kapsamlı ve standartlaştırılmış eğitimlerle inisiyenin bilgi eksiklerinin giderilmesi şarttır.

Bu konuda, İngiltere Birleşik Büyük Locası'nın ***Emulation Lodge of Improvement*** adı altında çalışan Eğitim Locaları incelenebilir. Ayrıca, Almanya Birleşik Büyük Locaları'nda ***Instruktion für AFAM*** Eğitim Localarının çalışma tarzı incelenebilir.

Nitelikli haricilerin Masonluğa kazandırılması için ***Eğitim ve Araştırma Localarında,*** dışa dönük kitap, broşür, konferans, seminer ve tanıtımlar geliştirmelidir.

Masonluğun kısa ve öz bir tarifinden, ham taşların seçilmesinden; daha sonra da Mason olarak tekâmül yolunda ilerleyen inisiyenin yetiştirilmesine göz attıktan sonra; şimdi de:

Masonluk Ne Değildir'e bakalım[3]:

- Masonluk ne bir din, ne de bir tarikattır.
- Masonlukta mürşit, irşat, mürit ve "Her şeyi ben bilirim" iddiası yoktur.
- Masonluk hiçbir politik akım ve partinin yandaşı değildir.
- Masonluk bir Felsefe Okulu değildir.
- Masonluk bir Ahlak Sistemi, bir Ahlak Öğretisi veya bir Ahlak Okulu da değildir.
- Masonluk bir eğitim kurumu değildir.
- Masonluk, çıkar ve menfaat ilişkileri üzerine kurulmuş bir sistem hiç değildir.
- Masonluk bir Sivil Toplum Kuruluşu da değildir.
- Şan ve şöhret arayanların katılacağı bir yer değildir.
- Hoşça vakit geçirmek amacı ile üye olunan bir kulüp değildir.
- Masonluk bir hayır cemiyeti değildir.
- Hayır ve hasenat işleri ile uğraşmakla beraber, yaptığı yardımların ve hasenat işlerinin reklamını yaparak popülerlik kazanmaya çalışan bir müessese değildir.

3 Pek Muhterem Hüseyin D. Akarlı Kardeşin Localarda Yaptığı Konuşmalardan Derlemeler – Nokta Muhterem Locası Yayınları 4 -

Bu nedenle, Hür Masonlardan şu hataların ve kusurların esiri olmamaları beklenir:

- Hafiflik,
- İnatçılık,
- Korkaklık,
- Tembellik,
- Ölçüsüzlük,
- Kabalık,
- Kendini beğenmişlik (Kibir),
- Alaycılık (Cynicism),
- Kuşkuculuk,
- Yalancılık,
- Kindarlık,
- Şehvet Düşkünlüğü.

Bu konuda Mahatma Gandi'nin Yedi Günahı'na değinmekte yarar var:

- İlkesiz siyaset,
- Emeksiz zenginlik,
- Vicdansız haz,
- Niteliksiz bilgi,
- Ahlaksız ticaret,
- İnsaniyetsiz bilim,
- Özverisiz ibadet.

Masonluk her derecede kişinin tekâmülü için pek çok değeri, üstün ahlak prensibini ve erdemleri öğretisinin içinde mensuplarına sunar. Bu durum, Sembolik Dereceler için olduğu kadar Felsefi Dereceler için de geçerlidir.

Her derecede inisiyelerin gözlerinin önünden kalkan perdeler onları yeni ufuklara taşır. Her açılan pencerenin arkasından yeni bir kapı veya yeni bir pencereye ulaşılır. Bu yeni ufuklardan Masonların gönlüne Nur ve Ziya dolar.

Her Masonun bu ahlak prensiplerini çok iyi incelemesi; çok okuyarak, dinleyerek ve araştırarak her derecede kendisine sunulan erdemleri özümsemesi beklenir.

Sembolik Derecelerde inisiyelere verilen ahlaki değerler ve faziletler; Kutsal Kitapların ve Evrensel Hukukun temelinde yatan ahlak prensiplerinden ve insanı insan yapan değerlerden farklı şeyler değillerdir.

Sembolik Masonluğun her üç derecesinde:

- EUM kavramı ele alınır ve EUM'na inanmayan hiç kimsenin Masonlar arasına kabul edilemeyeceği belirtilir.
- Adaydan, ölümden sonrası ve Ruhun Ölmezliği konusunda fikir ve inanç sahibi olması beklenir.
- Ümit - İman - Şefkat Sembolik Derecelerin önde gelen faziletleridir.
- Mason, her zaman haktan yana ve adil olacaktır.
- Kul hakkı yemeyecektir.
- Kişilerin Düşünce ve Vicdan Hürriyetine saygılı olacaktır.
- Lâik olacaktır.
- Ilımlı, iyi huylu, basiretli ve mütevazı olacaktır.
- Cesur, dengeli, dürüst, dikkatli, çalışkan, insancıl ve sevgi dolu olacaktır.
- Hoşgörülü, Tolerans sahibi ve başkasının fikir ve düşüncelerine saygılı olacaktır.
- Vatanını ve ailesini sevecek, onlar için her şeyi göze alabilecektir.
- Ülkesinin kanunlarına saygılı olacak; toplumun barış ve ahengini bozacak fesat, zor ve yasa dışı davranışlara katılmayacaktır.
- Toplum değerlerine karşı saygılı olacak ve bunlara uygun hareket edecektir.
- Derneğin Tüzük ve Kaidelerine uyacak, Mason Otoritelerine karşı gelmeyecektir.
- Kardeşlerinin çağrı ve yardım isteklerine duyarsız kalmayacaktır.
- Ketumiyet, hatta bunun ötesinde yerinde susmak, her Masonda aranan bir meziyettir.
- Hiçbir Mason, başka bir Masonun dinini ve itikadını sorgulayamaz.
- Hiçbir Mason, kendisinin onayı olmadan bir başka Masonun Mason olduğunu açıklayamaz.
- Cehalet ve taassupla savaşacak, zorbanın karşısında susmayacak ve tehditlerine boyun eğmeyecektir.
- Zorbalığı ortadan kaldırmak için zorbayı ortadan kaldırmak gerektiğinin bilincinde olacaktır.
- Bu yüzden, taassup ve cehaletle mücadeleyi şiar edinecektir.
- Harici âlemde bir Masona yakışır şekilde davranacak; dürüst ve iyi ahlaklı örnek insan olacaktır.
- Yeminleri çiğnemeyecek; kardeşlerini kıskanmayacak, onların aleyhine veya zararına olan davranışlardan kaçınacaktır.

- Nemelâzımcılıktan sakınacaktır.
- Vicdanı, Önlüğü gibi temiz olacaktır.
- Kirli işlere bulaşmayacak, Eldivenlerini lekesiz tutacaktır.
- Yedi pozitif bilimle uğraşacak; ve adil ve tarafsız kararlarını bu bilimlerin ışığı altında verecektir.
- Masonluk yolunda sebatkâr olacak; masonik heyecanını ve ilgisini hiçbir zaman kaybetmeyecektir.
- Mevki ve iktidar, şan ve şöhret, para ve zenginlik hırsının esiri ve muhteris olmayacaktır.
- Yanında çalışanların çocuklarının iyi eğitim görebilmesine özen gösterecektir.

Bu noktada, Dalay Lama'nın güzel bir tespitini "İşte Masonluk tam da budur!" diye düşünerek sizlerin dikkatine sunmak istiyorum:

- Düşüncelerinize dikkat edin; çünkü onlar kelimelere dönüşür.
- Kelimelerinize dikkat edin; çünkü onlar davranışlara dönüşür.
- Davranışlarınıza dikkat edin; çünkü onlar alışkanlıklarınızı şekillendirir.
- Alışkanlıklarınıza dikkat edin: çünkü onlar karakterinizi şekillendirir.
- Karakterinize dikkat edin; çünkü karakteriniz kaderinizi şekillendirir.
- Ve kaderiniz Hayatınız olur.

Hakikatten daha yüce bir inanç yoktur.

Her Mason, sınır ve limitlerinin farkında olarak, kendi inanç ve prensiplerini kendisi oluşturabilmelidir. Mason Doğru Yoldan (Sırat-ı Müstakim), Temel Ahlaki Değerlerden ve Adaletten ayrılmamalı, Nefsini her daim kontrol altında tutmalıdır. Bu yolda Masonun en önemli Rehberi sadece kendi öz vicdanıdır.

ARAÇ OLARAK MASONLUK

Mustafa BESİMZADE

The current study basically undertakes an investigation on the level of family, educational institutions and Masonic lodges with a critical perspective. The main question is the need of individual to Freemasonry and motivations of becoming a Freemason. How speculative Freemasonry aims to contribute to the happiness of people and how this function should be constructed according to the characteristics of societies is discussed via examples and ongoing debates. It stated clearly that it is not possible to progress in Masonry by ignoring development and changes.

Bu yazıda Spekülatif Masonluğun insanların mutluluğuna nasıl katkı yapmayı amaçladığı ve bu işlevin toplumların özelliklerine göre nasıl kurgulanması gerektiği konusu ele alınmaktadır. Bu kurgu zannedildiği gibi kolay ve yalın bir ilişki değildir. Çünkü söz konusu ilişkide, birbirinden karmaşık kavramlar olan insan, toplum ve Masonluk arasında uyumlu ve yararlı bir birlikteliğin oluşturulmasından söz edilecektir.

İnsanlığın nasıl oluştuğunu öneren iki kaynağımız vardır. Birincisi mitolojilerin ve dinlerin yaradılışla ilgili bizlere anlattıkları, ikincisi ise bilimsel yöntemi temsil eden, Darwin'in evrim, yıldız bilimcilerin de Big Bang kuramlarıdır. Gerçeğin ne olduğunu anlama adına birinci kaynak bizlere varoluşumuzla ilgili somut kanıtlar sunamazken, bilimsel olan ikinci kaynak da, mekanizmalarının insan ömrüne kıyasla oransız boyutlarda uzun olmaları nedeniyle gözlemlenememekte, bu olumsuz özellik nedeniyle de bilim dünyası dışında kalanlarca tümüyle benimsenememektedir.

İnsanın gözlemlenebilir süreci, kadının hamile kalması noktasında başlamakta olup bu döneminin izlenmesi Tıp Biliminin kapsamına girmektedir. Herkesçe gözlenebilir hale gelmesi ise, doğumun tamamlanmasıyla başlamaktadır. O andan itibaren artık

kucağımızda bir bebek vardır ve bu bebek çocukluğunu, ergenliğini, gençliğini, kısaca fizyolojik ve entelektüel gelişimini tamamlayınca, belki de bir gün aramızda oturacaklardan biri olmaya aday olacaktır.

Böyle bir olasılığın varlığı noktasında akla gelen soru şudur. *Gelişimini tamamlamış bireyin Masonluğa neden ihtiyacı vardır ve neden Mason olunmaktadır?* Makale bu sorunun yanıtını da aramaktadır.

İnsanoğlunun doğa içinde ayrıcalıklı bir varlık olmasının, düşünme ve gelişebilme yeteneklerinden kaynaklandığı bilinmektedir. Öte yandan, bu gelişim yaşanırken *"Birilerinin diğerlerinden daha fazla gelişmiş olmasının sebebi nedir"?* sorusuna, 19. yüzyıldan itibaren bilim, konuya açıklık getiren somut yanıtlar verebilmektedir. Nöroloji, biyoloji, sosyoloji, psikoloji, vs. bilim dallarının birlikteliği, insan beyninin gelişimini, genetik geçmişinin yanı sıra, yaşadığı ortamın ve gördüğü eğitimin kalitesine koşut olarak gelişip oluştuğu konusunda şimdilik hemfikirdir. Bu realitenin sonucu olarak da gelişimin insandan insana eşit olmayacağı, kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

"Eğitim psikolojisi" olarak anılan bilim dalı, insan eğitiminin doğumdan önce anne karnında başladığına dair ciddi sonuçlara ulaşmıştır. Öyle ki, hamilelik döneminde bir kadının dinlediği müzik, anne-baba arasındaki tartışmaların kalitesi veya annenin içinde yaşadığı ortamın kendi psikolojisine etkilerinin, doğacak bebeğin oluşacak karakteri üzerinde, belirleyici olduğu artık bilinmektedir. Demek ki "*Anasına bak kızını al, babasına bak oğlunu al"* atasözü, bu düzenin çok öncelerden sezildiğinin kanıtıdır.

Geleneksel Türk ailesinde kadının evde tutulup çağdaşlaşmasının yavaşlatılması ve ailede ekonomik yükün tamamen babaya yüklenmiş olmasından kaynaklanan gergin ortam, çocuklara verilen eğitime de yansımaktadır. Aile çevresinde çocuklara aşılananlar, genelde söz dinleyip büyüklere saygılı olmaları gereği ile dini ve ahlaki değerlerin benimsetilmesi olarak özetlenir. Yaşama sanatını ifade eden töre ve adabımuaşeret kurallarına gelince, menfaat kapısının gölgesinde kaldıklarından maalesef aile yaşamında artık pek umursanmamaktadırlar. Bilimsel nedenlerin sorgulanması dürtüsü ise, cevap vermesi gerekenlerin modern bilimden bihaber olmaları nedeniyle, gündeme getirilmekten özenle kaçınılmaktadır. Özet olarak, insan gelişiminde ülkemizin yeni nesillere, aile ortamında sunulan gelişim ortamı, çağdaş sayılacak düzeyde değildir.

Aile ocağında özel bir yeri olan çocuk, ilkokulda, herkesin eşit olduğu bir ortamı yaşamaya başlar. Özel statüden çıkıp aniden herkesin eşit olduğu ortama geçiş,

kolayca benimsenecek bir durum değildir. Anne kucağından ayrılmak birçok çocukta ciddi travmaların nedenidir. Bu aşamada Pedagojinin, anne ve babalar için çok önemli olmasına karşın, böyle bir bilimin varlığından haberi olmayanlar ülkemizde çoğunluktadır. Her şeye rağmen bu özensiz bilimsel ortamda, ortaokul ve lisede aldığı hedefi belirsiz eğitimle, çocuğun kimliği belirginleşir ve çocuk kendini üniversite kapısının önünde bulur.

Ülkemiz üniversitelerinin uluslararası sıralamadaki yerlerini hepimiz bilmekteyiz. Üniversitelerimize giriş sınavında yabancı dil puanının başarıya etkisi göz ardı edilecek değerde olması, yabancı dilleri gereğince öğreten liselerimizi de bu misyonlarından uzaklaştırmıştır. Dolayısıyla çağdaş bilginin geliştiği alanlarla aramızda var olan entelektüel uçurum giderek derinleşmektedir. Geçenlerde, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bir üniversitede uzun yıllardır araştırmacı olarak çalışan bir Türkün, kimya dalında Nobel ödülü almasını, medyamızın "*Türk bilim adamının onur günü*" olarak ilan etmesi, doğru düşünüp gerçekleri görmekte ne kadar yetersiz olduğumuzun bir kanıtıdır. Çünkü aslında bu olayın ardındaki gerçek çıkarım, eğitim sistemimizin, ülkemiz insanının var olan potansiyelini ortaya çıkaramadığının ayıbını yansıttığıdır.

İçinde yaşadığımız son 70 yıl içinde ülkemiz hükümetleri, maalesef çağdaş insan yetiştirme konusunda geçerli bir eğitim programı üzerinde uzlaşamamış, her gelen bir önceki sistemi değiştirerek, aile-öğrenci-okul arasında oluşması gereken, birbirlerini tamamlama fonksiyonunun oluşmasını sürekli engellemiştir. Bu dengesizlikleri gören, az sayıda aydın ve ekonomik açıdan olanaklı aileler, özel ders, özel okul veya yurt dışı eğitim kurumları aracılığıyla bu olumsuzlukları aşmaya çalışmaktadır. Herkesin ulaşabileceğini varsaydığımız bilgisayarların sunduğu bilgiler de çoğu zaman yanlış veya okullarda verilenlerle çelişkili olmaları nedeniyle, öğretime katkıları sorgulanmaktadır.

Buraya kadar anlatılanlar Masonlukla doğrudan ilişkili görünmese de, sözü edilen olumsuz gelişim sürecini yaşayan bireylerin bir gün kapımızı çalacakların özetlenmiş eğitim hikâyesi olması nedeniyle yazımızda yer almaktadır.

Gereği gibi gelişimini yaşayamayıp kendilerinde birtakım eksiklikler hisseden insanlarımıza ***Masonluğun*** vaat ettiği ise, yaşanacak bir ***inisiyasyonun*** ardından, ***ezoterik*** ortam içinde, olduğundan daha iyi bir insan olabileceği ve çabası oranında bilgeliğe veya eskilerin deyimi ile, Kâmil İnsan seviyesine (wisdom/sagesse/bilgelik) ulaşabilme umududur.

İsterseniz bu son tümceyi biraz deşelim. Bu tümcede Mason olmayanların kafasını karıştıran "Masonluk", "inisiyasyon" ve "ezoterizm" sözcükleridir. Çünkü günlük hayatta, bu sözcüklerin sıkça gündeme geldikleri söylenemez. Ama adayı öneren kardeşimizle aralarında var olan güven duygusu ve bireyin kendisini geliştirme arzusu, bu belirsizliği göz ardı ettirip öneriyi, ayrıntılara fazlaca inmeden kabul ettirmektedir.

Merak edilen ilk sözcük olan ***"Masonluk"***un Türk Dil Kurumu'nun sözlüğündeki tanımı; "*Birtakım kardeşlik ilkelerini benimseyen, birbirlerini parola ve işaretlerle tanıyan, loca denen bölümlere ayrılan, kimselerden kurulu dernek"* olarak verilmektedir. Bu tanım aslında hiç de kötü veya yanlış değildir; ama eksiktir. Eğer "*İyi insanları daha iyi hale getirmek amacıyla, bir takım kardeşlik ilkelerini benimseyen, birbirlerini parola ve işaretlerle tanıyan ve loca denen bölümlere ayrılan, üye olmayanlara kapalı dernek"* denilmiş olsaydı, belki de mükemmel olarak da değerlendirebilirdik. Ama bu tanımları istediğimiz kadar geliştirirsek geliştirelim, Masonluğun ruhunu yansıtacak bir düzeye ulaştırmamız mümkün değildir. Çünkü bir yandan herkes Masonluğu kendi anlayışına göre değerlendirirken, öte yandan gelişen yaşam koşulları, yapılan tanımları değişik açılardan doğrudan etkilediğinden, her tanım her an değerini yitirmekten kurtulamamaktadır. Yine de Mason olmayanlarla konuşurken: "*Sürekli gelişim için, davranışlarda hep doğruları arayıp uygulamayı benimseyen bir yaşam tarzı*" tanımını kullanabiliriz.

Anlamı bilinmeyen ikinci sözcük olan ***inisiyasyon***, Latince kökenli olup tam Türkçe karşılığı bulunmamakla birlikte, bir mesleğe veya kapalı bir kuruma giriş töreni anlamındadır. Aynı anlamda halen kullanmakta olduğumuz "Tekris" sözcüğü ise Arapça kökenli "kürsü" sözcüğünden, yükseltmek anlamında üretildiği veya temele taş koymak anlamında olduğu söylenmektedir. Ama temele taş koymak ile inisiyasyonun aynı anlamda kullanılması, Masonluğun temelinin sadece inisiyasyonu yaşamış harici sayılabileceklerden, yani şekilsiz ham taşlardan oluştuğu sonucunu getirir ki bu kabul edilemez bir savsaklamadır. Masonluğun temelinin ritüeller, semboller ve geleneklerimizden oluştuğunu Mason olanlar bilmektedir. Ancak çoğumuz Arapça bilmediğimize göre, tekris sözcüğünün inisiyasyon anlamında kullanımında masonik işlev açısından herhangi bir olumsuzluğu yoktur.

İnisiyasyonun Masonluktaki anlamına gelince: bu sözcüğün bizdeki anlamı sözlüklerimizde bulunan tanımların ötesinde anlamlar barındırmaktadır. Sözlük anlamında inisiyasyon, bir törenin başı ile sona erişi arasındaki zaman dilimiyle sınırlı iken, Masonlukta bu süreç yeniden doğuştan, yani törende nura kavuşma anından, Masonun ölümüne kadar devam etmektedir. Çünkü masonik inisiyasyon, yeniden doğmayı sembolize eden bir tören olup bu yeni doğumla birey, farkında olmadan, koşullar gereği edindiği dengesiz kişiliği yerine, bilinçle ve farkındalıkla bilgeliğe

yönelme olanağına kavuşmaktadır. Onun içindir ki Masonluk gelişim demektir. Ve gelişimin sonu olmadığı içindir ki gerçek Masonlar ömür boyu Çırak kalmaktadır.

Ezoterizme gelince: ezoterizmin bizler için kabaca anlamı, edilen yeminlerde açıklanmakta veya sözlük anlamıyla: "Görünürün ardında görünmeyeni aramak"tır. Sözlüklerimizde ezoterizme ayrıca batını anlamı da verilmektedir. Batını ve batıniye sözcükleri ise tarikat mensubu ve tarikat anlamındadır. Yani Fransızca dilinden aldığımız ezoterizm sözcüğü ülkemizdeki algılanışında, kapalılıktan çok, batını tarikatları çağrıştırmaktadır. Bunun nedeni de, batıda ezoterizm her konuda içrek anlamında iken, ülkemizde batıniliğin özellikle tasavvufa ait bir uygulama olarak bilinmesidir. Masonluğun ülkemizde hâlâ bir tarikat olarak algılanmasının nedeni, eğer kasıt yoksa, bu sözcüğün eksik tanımında aranmalıdır.

Görüldüğü üzere Masonluğa dışarıdan bakanlarla Masonlar arasında, sözcüklerin anlamı bağlamında göz ardı edilemeyecek boyutta anlam farkları vardır *(İs'ad, tekris, tersimat v.s. gibi*). Yeni gelen kardeşlerin bulundukları bu ezoterik ortamda kendilerini yabancı hissetmeleri doğaldır. Onun içindir ki Çıraklık döneminde kardeşlere, loca toplantılarında söz almamaları öğütlenir. Bu öğüdün ilk anda Masonluğun savunduğu eşitlik ve özgürlük prensiplerine aykırı olduğu düşünülse de, asıl hedef Çırağın o şaşkınlık anlarında pişman olacağı bir sözü söylemesini önlemek ve daha önemlisi, dinleme erdemini benimsetmeye yöneliktir. Zaten bir süre sonra VİTRİOL, KENDİNİ BİL, ÇEKİÇ, KALEM ve diğer sembollerin rehberliğinde, inisiyasyon öncesinden gelen acemilikler yavaş yavaş giderilmektedir.

Hepimizin bildiği üzere, inisiyasyon töreninin son aşaması adayın dernek binamıza girdiği anda başlamaktadır. Aday derhal Tefekkür Hücresi dediğimiz, yarı karanlık bir odaya, yarım saat civarında kalmak üzere götürülür. Tefekkür Hücresinde yalnız kalan aday, doğal olarak etrafını gözlemler. Kuru kafa, tuz, ayna ve buna benzer bazı eşyaların yanı sıra, ne olduğuna anlam veremediği V.I.T.R.I.O.L. anagramını da görür. Aday, yaşadığı heyecan fırtınasında zaten olan biteni anlamadığı bir girdap içindedir ve inisiyasyonunun gerisini de aynı atmosfer içinde yaşayarak Çırak Kardeşlerimizden biri olmaktadır.

Çırak Kardeşlerde, bir müddet sonra şu soru kendiliğinden ortaya çıkar. "Tefekkür Hücresinde gördüğüm sembollerin hemen hemen tümü hakkında locada açıklayıcı değerlendirmelere katılmış olmama karşın, V.I.T.R.I.O.L. sembolünden acaba neden hiç bahsedilmemektedir?" Ayaküstü danıştığı bazı kardeşlerinin verdikleri cevaplar sembolün işlevi boyutunda doyurucu olmayınca da, bu konu kapanır gider. Oysa göz ardı edilmiş olanın, Çıraklık döneminin nasıl yaşanması gerektiği konusunda, asal değerde bir mesajı, bir rehberi olduğu çok sonraları anlaşılacaktır.

Bu sembol, localarda özellikle Üstat Masonlar tarafından inisiyasyonlardan sonraki toplantılarda gündeme getirilip, Çırakların bu sembolün yansıttığı mesajları mutlaka özümsemelerine yardımcı olmaları gerekmektedir. Çünkü Çıraklardan beklenen gelişim sağlanmadan Kalfalığa yükseltilmeleri, günümüz düzeninde yaşanan olumsuzlukların, geleceğimize de yansımaya devam edeceği anlamındadır.

*"**V**isita **İ**nteriora **T**errae **R**ectificando **İ**nvenies **O**ccultum **L**apidem"* sözünün anlamı**:** *"Yerin içini ziyaret et, onu yeniden düzenlediğinde gizlenmiş değerli taşı bulursun"*dur. Bu sözde "yerin içi", soyut değerlerimizin merkezi olan vicdanı simgelemektedir. Vicdanı ziyaret etmenin amacı ise, içine sinmiş yanlışlıklardan arındırılmasıdır. Vicdan arındırıldığında ortaya çıkacak olan kendimizde var olup kullanamadığımız gizli hazinemizin, yani kendi potansiyelimizin, yaşamımızda işlerlik kazanmasıdır.

Ayrıca bilinmelidir ki V.I.T.R.I.O.L.'un verdiği mesaj, ritüelin açılış bölümünde söylenen *"Mason, ara sıra günlük yaşamın (maddi) kaygılarından uzaklaşarak düşünceye dalmalı, vicdanının sesini dinlemelidir."* sözünde locaya taşınmakta olup bu mesajda, başarının arttırılması adına meditasyon yapma gereğine işaret edilmektedir. Ama V.I.T.R.I.O.L.'un uygulanmasının bilinçle değil, meditasyonla, yani bilinçaltına inilerek gerçekleştirilebilen zor bir yöntem olduğu da bilinmelidir.

V.I.T.R.I.O.L.'un verdiği mesajı özümsemeden Çırağın kendini bilme sürecine işlerlik kazandırması imkânsızdır. Bu operasyonu yaşamayanların Masonlukta üye statüsünden öteye geçme ihtimali son derece kısıtlıdır. Demek ki inisiyasyonun hedefi, adayın vicdanındaki çarpık etmenleri, bağnazlıkları, önyargıları yok edip yerine erdemlerle takviye ederek, doğru ile yanlışın seçilebildiği aydınlık ortama geçişin sağlanmasıdır. Çıraklık bu değişimlerin yaşandığı bir süreçtir ve Çırak kendini geliştirme çabasını, yaşamının her anında sürdürüp geliştiğini locada kardeşlerine kanıtlamalıdır. Bu değişim Çırağın kendini tanıdığını ve piştiğini ifade edecektir. Bu dönemi rehberinin ve kardeşlerinin desteği ile gereği gibi yaşamış bir Çırağın, hedeflenen aydınlığa ulaşması çoğunlukla olasıdır. Bir Çırağı Kalfalığa yükseltirken, göz önünde bulundurmamız gerekenler bu değişimlerin gerçekleşip gerçekleşmediğinin aranması iken, bizlerin, inisiyasyon sonrası bir senenin geçip geçmediğinin, Çırağın toplantıların yarısından fazlasına katılıp katılmadığının peşinde olmamız, bilgece bir yaklaşım olmayıp kapımızı çalanlara da verdiğimiz sözleri uygular nitelikte değildir.

Yeni kardeşlerin gelişimi için, önce kendilerini tanımaları sonra da doğruları bulup uygulamaya koymaları gereği, ısrarla Çırak derecesi ritüelinde vurgulanırken, aynı ritüelde aniden Masonluğun amacının "hakikati aramak" olduğu fikri ön plana çıkarılmaktadır. Bu sapma, Masonlukta en son aşamada düşünülmesi gerekenin en başa alınıp, Çırağı aşılması imkânsız dik bir yokuşa sürmek anlamındadır. Ayrıca

hakikati aratmak, kendi gelişimi ile topluma yararlı olmayı hedefleyen Masonları içlerine kapanıp bencilliği yaşamaya yönlendirmektedir. Acıklı olan, bu bencilliğin ileri yıllarda Masonluğun her derecesinde bizlere eşlik etmeye devam ettiğidir.

Hakikati aramak tanrıyı aramak ise, bu dinî bir konudur ve Masonluktaki landmarklara aykırıdır. Yok, eğer hakikati aramak, varoluşumuzun nedeni, nereden gelip nereye gittiğimizi sorgulayan spiritüel konu ise, insanlık tarihi içinde bildiğimiz gelmiş geçmiş bütün filozofların arayıp bulamadıkları çok derin, bir gnos'u aşkın bir konuyu ifade etmekte olup, bu seviye sıralamada bilgelik üstü bir basamağı ifade ettiğinden, Üstatlık derecesinin ancak olgunluk dönemlerinde gündeme gelmesi söz konusu olmalıdır.

Türk Masonluğunda doğruların yanı sıra var olan bu ve bunun gibi yanlış uygulamalar, kimi zaman masonik bilgisizliğimizden, kimi zaman da kendi insanımızın düşünme sistematiğinin yapısını araştırıp bilmediğimizden kaynaklanmaktadır. Örneğin ülkemizde, Masonluğun bireysel mi yoksa toplumsal bir uğraş mı olduğu konusunda hâlâ durulaşmış bir görüş yoktur. Kimi kardeşler Masonluğun bireysel, kimileri ise uğraşımızın toplumsal olduğu yönündeki görüşleri ile çabalarımızda birliktelik sağlanamamaktadır. Oysa Masonlukta hedef, bireyin kendini toplum için geliştirmesine yönelik oluşu, birey-toplum faktörlerinden herhangi birinin olmadığı yerde Masonluğun da olamayacağını açıklamaktadır. Masonluğun temeli, kalbi ritüellerdir. Ritüelin olmadığı yerde Masonluk da yoktur. Ritüelin tek başına uygulanması ise söz konusu değildir. Mason, sorumluluklarını paylaşabildiği kardeşleri oldukça Masondur ve söz konusu sorunun cevabı: "Ben locamda Kardeşlik Zincirinin bir halkası mıyım?" sorusuna herkesin kendi vicdanında verdiği cevapta bulunmaktadır.

İşte bunun gibi basit sorunlar çözümlenmediğinden masonik gelişimimiz ağır aksak işlemekte, topluma örnek bireyler olma misyonumuza yeterince katkı sağlanamamaktadır. Bizler beş asır boyunca bilimsel eğitimden uzak tutulmuş, gelişmiş ülke insanlarının yaptıklarından bihaber kalmış, doğru düşünmeyi öğrenmek yerine tembelce var olan düzene veya Hakk'a sığınmayı yeğlemiş, önyargılar içinde boğulmuş kalmış bir toplumuz. Dolayısıyla yılların ihmalini gidermek ve yanlış yorumlara sapmamak adına ritüellerimizi oluşturan sözcükler, bu gerçekler göz önünde bulundurularak dikkatle ve özenle seçilip hedef doğrultusunda yeniden kurgulanmalıdır.

Eğer inisiyasyon Masonlukta gelişim için bir yöntem ise, ritüeli de bu amacın gerçekleştirilmesinde kullanılan araçtır. Dolayısıyla bu aracın yapısını toplumbilimci profesyonellere danışmadan kurgulamak, içinde yaşadığımız 21. yüzyılın koşullarına

aykırı bir davranıştır. İnsanların oluşturdukları kurumlar arasında insan ilişkilerinin nasıl geliştiğini öngören Sosyoloji diye bir bilim dalının varlığı bilinirken, yıllarca bu olanağa sırtımızı neden çevirdiğimizi, gelecek nesillere anlatmakta çok zorlanacağımız bilinmelidir.

Değerli Kardeşlerim, ünlü Masonlardan Paul Naudon Kardeş "Masonluk, Masonluk tenkit edilerek yapılır" demiştir. Bu sözün amacı, değişen yaşam koşullarına paralel olarak Masonluğa da bazı rötuşların yapılması gereğini hatırlatmaktır. 1949 yılında ülkemizde Masonluk yeniden faaliyete geçerken veya 1965 yılında bölünme yaşanırken yapılması gereken Masonluğun toplumumuza adaptasyon çalışması maalesef ihmal edilmiştir. Masonluğu ülkenin her yerine yayma eyleminin gündemde olduğu bu günlerde, bu eksiklik giderek kendini hissettirmeye başlamıştır. İnsanlar genellikle geleceğin kötülüklerinden endişe duyarlar. Oysa korkulması gereken geçmişimizdir. Zira geleceğin olumsuz sonuçları geçmişimizin kötü alışkanlıkları içinde barınmaktadır. Bilinçaltımıza sinmiş bulunan olumsuz etmenlerden kurtulamadıkça da gelecek hep endişe verici olmaya devam edecektir.

İngilizler, Spekülatif Masonluğun 300. kuruluş yılında "Masonluk geleceğe nasıl hazırlanmalıdır" diye harici, profesyonel bir firmadan danışmanlık isteminde bulunuyorsa, Fransızlar, içinde **Remzi Sanver** Kardeşimizin de katkıda bulunduğu 600 sayfalık "***Masonlukta 300 Yıl"*** adlı eserle geleceğin irdelenmesini yapıyorsa, bizlerin de artık düşük verimli, yanlış tercüme edilmiş, çelişkili metinlerden kurtulup, kimliğimize uygun ritüelleri, landmarkları zedelemeden kurgulama zamanının geldiğine işaret etmektedir. Aksi takdirde, gelişimi göz ardı edebilen, kaderciliği kabullenen bir dünya görüşü ile Masonluğun topluma yönelik hedefi olan "Mutluluk ortamına katkılarımız" hep cılız olma niteliğini sürdürecektir.

HOROZ SEMBOLİZMASI VE TARİHÇESİ

Turgut PAMUK

Symbol of Rooster was hanged on semi dark room called chamber of reflection and located in the wall behind the table as a colourful picture until 1965. And candidate waits in this room before the initiation ritual. And there was a board under the rooster and term of V.I.T.R.I.O.L. was written on the board. It's meaning was; you have to enter the path to reach the enlightenment symbolising by the rooster which can not be able to use alone.

Late Brother Tanju Koray explained this subject as following; "Our rituals was reorganising by take as an example of Anglosaxon rituals. And our old French obediance's reflection of chamber was not removed at that time." Therefore, our reflection of chamber practise has been taken from the French but there are some minor alterations.

Mason sözlüğünde Sembol şu şekilde tanımlanmaktadır: Soyut bir kavramı temsil eden somut bir şekil, bir nesne, bir işaret, bir söz ya da bir hareket. Bir sembolün sembol olarak kalıcılığını sürdürebilmesi için en önemli şey, sembolün canlılığıdır. Masonlukta kullanılan sembollerin çoğunluğu, yoruma ve bireysel değerlendirmelere, çağın ve ortamın değişen koşullarına uyarlanmaya elverişlidir. Masonlukta semboller, masonik ilkeleri daha iyi anlatmak, ritüellerin içerdiği aşılamaları ve öğütlemeleri, belleklere iyice yerleştirmek, sonra da bunların dayanıklı olmalarını sağlamak için kullanılır.

Tuz, Kükürt ve Cıva.

Bunlar Masonluğa, Hermetizmden gelen sembollerdir. Tefekkür Hücresinde, üç Hermetik temel unsur şekillenmiştir. Ruhun sembolü olan Kükürt ile bilginin ve ilmin sembolü olan Tuz birer kap içinde bulunur. Hermes'i simgeleyen Cıva ise Horoz şeklinde belirtilmiştir.

Hermetik düşünürlere göre üç temel unsur olan; tuz, kükürt ve cıva her bedende bulunurdu. Kükürt eril, cıva dişil, tuz ise nötrdür. Bir yumurtayı ele aldığımızda; cıva yumurtanın beyazı, kükürt sarısı, tuz ise kabuğudur. Kükürt kızgınlığı ve şiddeti, tuz ise aksine ağırbaşlılığı sembolize eder. Esasen bu unsurlar, adaya coşkunluğunu kaybetmemesini, ancak bu arada kendini frenlemesi gerektiğini göstermek için Tefekkür Hücresinde bulunur. Horoz resmiyle şekillendirilen cıva ise yürekliliğin ve uyanıklığın sembolüdür.

Masonik inisiyasyonun ilk sembolü Tefekkür Hücresidir. Tefekkür Hücresi kavramının, 1735-1740 yılları arasında Masonluğa girdiği tahmin edilmektedir. Anglosakson Masonluğunda ise Tefekkür Hücresi kavramının olmadığını biliyoruz. Bu kavram Fransız Masonluğunda vardır. Birçok obediyansta bulunan bu sembol, her nedense Türk Masonluğunda uzun zamandan beri kullanılmamaktadır.

Merhum Tanju KORAY Kardeşimiz, bu konuya şöyle bir açıklama getirmektedir. ”1965’ten sonra Anglosaksonların ritüeli örnek alınarak, ritüellerimiz yeniden düzenlenirken, Fransız obediyansından kalan Tefekkür Hücresi kaldırılmamıştır.” Dolayısıyla HKEMBL’daki Tefekkür Hücresi uygulaması, bazı ufak değişiklikler içermekle birlikte Fransızlardan alınmıştır.

Peki, şu anda ne yapılmaktadır?

Tefekkür Hücresinde tuz ve kükürt bulunmakta ama cıva bulunmamaktadır. Hâlbuki cıva sembolik Masonlukta Horoz formunda şekillendirilmiştir. Horoz sembolizmasının Tefekkür Hücresinde bulunması demek, üç Hermetik unsurdan birini sembolize eden cıvanın da Tefekkür Hücresinde bulunması demektir. Horozu kaldırdığınız zaman cıvayı da kaldırmış olursunuz.

Mabedimizde Horoz Sembolü 1965 yılına kadar, yalnızca Mason adayının, Masonluğa kabul töreni öncesinde alındığı “Tefekkür Hücresi” denilen yarı karanlık bölmede, masanın arkasındaki duvarda çok renkli bir resim olarak asılmış ve onun altında ise, üzerinde V.I.T.R.I.O.L. yazılı bir panoda bulunuyordu ki; bu da tek başına kullanılmayan Horozu simgelemekte olduğu; aydınlığa ulaşabilmek için nasıl bir yola girilmesi gerektiğini önerirdi. İnsanın benliğinde, uyuşuk kalmış gizli güçlerin yer aldığını, bunların uyandırılmaları gerektiğini anımsatan bir sembol olarak benimsenirdi. Bu sembol “karanlıktan sonra gelecek olan aydınlığın müjdesi” olarak da yorumlanırdı.

Hâlbuki Tefekkür Hücresi sembolizmasının anlamını derinleştirmesi bakımından, çok önemli bir sembol olan horoz; uyanıklığın, canlılığın ve cesaretin sembolüdür.

Eski bir inanışa göre horoz; hiçbir şeyden çekinmez, hatta aslandan bile… Horozun sabah ötüşüyle yeniden doğuş arasında bir benzerlik söz konusudur. Horoz günün başladığını haber verdiği gibi, karanlığa ve cehalete karşı zaferi simgeler. Bu bakımdan Masonlukta horoz, inisiye edilecek adaya verilecek ışığı veya nuru vermesi bakımından, ışığın ezoterik işaretidir de diyebiliriz. Horoz aynı zamanda yeniden doğuşun işaretidir, bu manadan olmak üzere adayın yakın bir zamanda Nuru Ziya'ya doğacağını haber verir.

Bu sembol tanımına uygun olarak Horoz ve V.I.T.R.I.O.L. sembollerinin anlamlarına, birbirleri ile ilgili bağlantılarına da bakalım.

Horoz sembolü; doğacak güneşle birlikte, yeniden yaşama başlayan insanoğluna, bu başlangıcı müjdeleyen bir simge olabilir. Horoz sembolü bir bakıma; ölümün de bir son olmadığını, yeniden doğuşun her zaman olanaklı olduğunu bildirir. Çağdaş ve liberal Masonluktaki Horoz sembolünün belirttiği yeniden doğuş, insanın bedensel olarak ölümünden sonra değil, doğal olan yaşamı içerisindeki yeniden doğuşu demektir. Diğer bir deyişle, kişinin benliğindeki Rönesans anlamına gelen, bir yeniden doğuştur ki, bu yeniden doğuşu, kişi kendi güç ve buyrultusu ve de eylemleri ile gerçekleştirecektir.

Bu açıklamalara ilave olarak, Horoz sembolünün içeriğini daha iyi anlayabilmek için, aydınlık, aydınlığa çıkma, karanlık, güneşin doğuşu, yeniden doğuş, ölüm, hakikat gibi kelimeler ile ilgili, geniş bilgiler edinmek ve hatta Horoz sembolünün neden sadece Tefekkür Hücresinde bulunduğu ile ilgili olarak da, derinlemesine düşünmek gerekmektedir. Burada Horoz'un simgelediği aydınlığa ulaşabilmek için hangi yolun kullanılması gerektiğini belirten ve Horoz sembolü ile beraber kullanılan V.I.T.R.I.O.L. sembolünün anlamına da bakmamız gerekiyor.

V.I.T.R.I.O.L. sözcüğünün sembolik yorumu ise; değişik masonik anlayışla çalışan obediyanslarda farklı farklı yapılır. Masonluğu dinsel nitelikte bir kurum olarak niteleyen Masonların yorumlarına göre: yerin içinin ziyaret edilmesi "bedensel ölümün düşünülmesi ve bunun bilincine varılarak, tam bir dinsel inanç sahibi olunması gerektiği, diğer bir deyişle, bedensel ölüme karşın, ruhun ebediyen yaşadığına inanç duyulması gerektiği" biçiminde yapılmaktadır.

"Gizli taş, bıkmadan usanmadan sürdürülecek bir çabayla ulaşılabilecek olan hakikattir. Bunun için bıkmadan, korkmadan, yılmadan sürdürülmesi gereken her türlü çabayı göstermek gerekir."

Bu açıklamalardan sonra tıpkı Horoz sembolünde olduğu gibi V.I.T.R.I.O.L.

sembolünün de daha iyi anlaşılabilmesi için hakikat, erdem, arınmak, kusur, yanılgı, şartlanma, dogma, sabır, korku gibi kelimelerin de derin anlamları ve V.I.T.R.I.O.L. ile ilişkileri üzerinde düşünmek gerekmektedir. Ancak tüm bu ve bunlar gibi Masonlukta derin anlamlar içeren kelimeleri araştırarak birbirleri arasında bağlantı kurmaya çalışmak ve bunları anlatmak sayfalarca dolu bir kitap yazılmasını gerektirecektir. Bu nedenle denizin derinliklerine fazla dalmadan ve kaybolmadan Horoz ve V.I.T.R.I.O.L. sembollerinin anlamları, birbirleri ile ilişkileri ve bağlantıları hakkında kendi yorumlarımdan da kısaca bahsetmek istiyorum.

Şu ana kadar aktarmış olduğum kaynaklarda da belirtildiği gibi Horoz sembolü bizi karanlıktan aydınlığa çıkartacak bilgiyi ve bu bilgiye sahip olmakla beraber içimizde var olan gizli güçlerin ortaya çıkmasını simgeler. Bunun gerçekleşebilmesi için kişinin seçmiş olduğu yol çok önemlidir. İşte burada bir yönüyle hakikati simgeleyen, bir yönüyle de kişinin öz benliğini simgeleyen V.I.T.R.I.O.L.'e ulaşmak için seçilen yol, bir Masonun seçeceği zorluklarla dolu bir yoldur. Eğer kişi fark edebilirse, bu yolculuk sırasında karşısına çıkan en büyük zorluğun, kendisinden özüne doğru, kendi oluşturduğu engeller olduğudur. Bunu fark edemeyen için ise, tüm gerçekler kendi şartlanmalarının oluşturduğu, kendi doğrusu ile eşdeğerdir.

Genelde, insanlar beyinlerini, şartlanmaları ile kilitlerler. Beynini önyargıları ile kilitleyen insanlarda, Horoz sembolü, kişilerin kendi değer yargıları doğrultusunda işlev görür ki; bu da kişiyi V.I.T.R.I.O.L.'e, hakikate ulaştırmaz. Bir Mason için Horoz sembolü V.I.T.R.I.O.L.'e giden yol üzerinde edindiği bilgileri değerlendirmesini, öz benliğini örten etkenlerden kurtulmasını ifade eder. Bu etkenlerin neler olduğunu bilmek ve ona göre bu yolda sabırla, dirayetle ve korkmadan ilerlemek gerekir. Ancak unutulmaması gereken çok önemli noktalardan bir tanesi de, bir konudaki şartlanmamızı kaldırmayı sağlayan bilgi; bizi aydınlatırken kendi şartlanmalarını da oluşturabilir. Bu konuda beynimizi ve algımızı her an yeniliklere karşı açık tutmak zorundayız.

Horoz, sembolün ötesinde bir canlıdır da. Bilindiği üzere sofralarımızın, mutfaklarımızın, yumurta severlerin olmazsa olmazı, tavuğun erkeği, kümesin lideri, sabahın habercisidir. Dik başlı ve mağrur duruşlu, bazen de savaşçıdır. Hakkında sayısız hikâye ve şaka üretilmiştir ve bir sembolde aranacak özelliklerin fazlasına sahiptir adeta. Masonlukta ise sabahın habercisi, aydınlanmanın sembolüdür.

Unutmayalım ki; sembolün canlılığı, ancak beynimizin yeniye açık olması ve edinilen yeni bilimsel bilgilerle yorumlanarak değerlendirilmesi ile yaşatılacaktır. Ancak bu şekilde bir sembol, hakikate ulaşılmasında aydınlatıcı bir etken olabilecektir.

Böyle bir düşünsel hareketlenmeyi ve Aydınlanma çağını yaşayan Fransa'nın da ulusal sembolü Horoz'dur. Kardeşlerim amacım zorla bir bağlantı yakalamak değil, ancak Fransa'da horoz daha önceleri de sembol müydü? diye bir soru geliyor akla. Yoksa aydınlanma yaşandıktan sonra mı Horoz Fransa'nın sembolü oldu?

Fransa'nın sembolü olan "Horoz" Foça'dan gitme. Bunu biliyor muydunuz?

Onlar bunu kabul etmese de tarihi kayıtlar böyle demiyor. Foça'nın (Phokaia) tarihte bilinen ismi, yüzlerce yıl önce Phokaialılar, yani Foça'nın eski sakinleri tahtadan horoz heykellerini meclislerine, tapınaklarına ve gemilerinin burunlarına koyarlarmış. Phokaialıların sembolü horozmuş. Diriliğin ve erken uyanışın sembolü Horoz!

Uyur halden uyanmak, karanlıktan kurtulmak, aydınlanmak ve aydınlatmak; yemek kadar, su kadar hayatın gerçeği ve gerekliliği değil midir?

İşte o eylemsizliği kıran ateşleyici güç; bir başlangıç enerjisidir, çalar saatidir doğanın horoz sesi.

Peki, neden Masonlar aydınlanma sembolü olarak horozu seçmişlerdir?

Kant aydınlanmayı şöyle tarif eder:
"Aydınlanma, insanın kendi suçu ile düşmüş olduğu bir ergin olmama durumundan kurtulmasıdır. Bu ergin olmayış durumu ise, insanın kendi aklını bir başkasının kılavuzluğuna başvurmaksızın kullanamayışıdır. İşte bu ergin olmayışa, insan kendi suçu ile düşmüştür; bunun nedenini de, aklın kendisinde değil, fakat aklını başkasının kılavuzluğu ve yardımı olmaksızın kullanmak kararlılığını ve yürekliliğini gösteremeyen insanda aramalıdır.

Aklını kendin kullanmak cesaretini göster! Sözü; şimdi Aydınlanmanın parolası olmaktadır."

İşte Tekris Töreni bu süreci sembolik olarak yaşadığımız zamandır.

Burada, Horoz'un sesini duymanın ya da sembolünü görmenin yeterli olmadığını, uyanmayı ya da aydınlanmayı başlatacak hareketin, gözleri açıp ayağa kalkmak olduğunu ve bunun, kişinin kendisine bağlı olduğunu tekrar vurgulamak isterim. Yoksa her günün sabahında öten ve gezinen bolca horoz bulunur. Mesele sembollerden anlamları çıkarabilmek ve harekete geçebilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Tefekkür Hücresi, Bülent Şenocak.
2. Çırak, Tanju Koray.
3. Çırak Derecesi Rehberi, Tanju Koray.
4. 1. Derece Ritüeli, 5. baskı, 1989.

20. YÜZYILIN BAŞINDA SELANİK'TEKİ MASON LOCALARI VE İTTİHAT TERAKKİ

Mehmet GÜCÜYENER – Serdar ÖKTEM

Thessaloniki was attracting attention with it's prosperity, admiring education system and to be open to positivist ideas in the beginning of 20th century. Therefore, Thessaloniki was open for masonic lodges settledown. And Thessaloniki lodges were not apart from 1908 revolution of Young Turks.

Selanik 20. yüzyılın eşiğinde maddi refahı, hayranlık verici eğitim düzeyi ve Batı'dan getirilen pozitivist fikirlere olağandışı açıklığıyla dikkat çekiyordu. Böyle bir zemin Mason Localarının yerleşmesine olanak sağlıyordu ve bu yüzden de Selanik, yüzyılın başında çok yoğun bir masonik yaşama tanık olmuştu.

1909 yılında Abdülhamit'in tahttan indirilişinin üzerinden geçen birkaç gün içerisinde Abdülhamit, Selanik'teki Alatini Köşkü'ne sürgüne gönderildi ve aynı dönemde devrimin coşkusunu yaşayan Jön Türkler iktidarı ele geçirdiler.

Bu yazıda devrime kadar geçen olaylara sadece Selanik Masonlarının ve Selanik'teki yabancı obediyanslara bağlı locaların katkısı üzerinde durmaya çalışacağız.

Aynı dönemde sadece Selanik'te değil, Masonların yurt içinde ve dışındaki gerek İttihat ve Terakki içinde, gerek dışındaki çalışmaları oldukça geniş ve kapsamlı bir araştırma gerektirmektedir.

Öncelikli olarak, Meşrutiyetten önceki dönemde Selanik'in konumuna ve Abdülhamit'in tahttan indirilmesi sürecinde neden bu kadar önem taşıdığına kısaca bakalım.

Rene Pinon, L'Europe et la Jeune-Turquie isimli kitabında bu devrimin Batı'da doğurduğu umutları şu sözlerle açıklıyor: "Batılı güçler özellikle büyük düşünce yayıcısı Fransa, Jön Türklerin zaferinin, siyasal özgürlük hareketinin başarısını alkışladılar".

1908 öncesinde Selanik'teki Localar şunlardı:

1- Macedonia Risorta - İtalyan Obediyansı
2- Labor et Lux - İtalyan Obediyansı
3- Veritas - Fransız Obediyansı
4- L'Avenir de L'Orient - Fransız Obediyansı
5- Perseverencia - İspanyol Obediyansı
6- Phillippos - Yunan Obediyansı
7- Y Pleasa Salonicului - Romen Obediyansı
8- Mithat Paşa - Fransız Obediyansı

Bu localardan ağırlıklı olarak Macedonia Risorta ve Veritas Localarını inceleyeceğiz. Bu büyük coşkuya neden olan olaylar zincirinin sonunda 27 Nisan 1909'da bir Arnavut, bir Gürcü, bir Ermeni ve bir Musevi'den oluşan heyet sultanın huzuruna çıkarak onu tahttan indirme kararını kendisine ilettiler. Bu heyet, Arif Hikmet Paşa, Emmanuel Karasu, Esad Paşa Toptani, Aram Efendi ve Albay Galip Pasinler'den oluşmaktaydı. Heyetteki Musevi üye Mason kardeşimiz Emmanuel Karasu idi ve onun İttihat Terakki'nin yaptığı devrimdeki katkısının ne kadar büyük olduğuna aşağıda değineceğiz.

Padişahı saraydan alarak Sirkeci Garı'na götüren Yıldız Sarayı İnzibat Komutanı Kol ağası Ahmet Rıfat ile limandan gemiye bindirip Selanik'e götüren ise Ali Fuat Cebesoy Kardeşlerimizdir.

Büyük Üstat Ettore Ferrari, devrimi Rivista Masonica sütunlarında büyük coşkuyla kutluyordu. Çünkü bu devrimde Selanik Masonlarının ve İtalyan Masonluğunun payı çok büyüktü. İlk başkaldırı ateşi Selanik'teki Macedonia Risorta Locası'nda yakılmıştı. Bu loca İtalya Maşrık-ı Azamı'na bağlıydı ve Üstad-ı Muhteremi de Emmanuel Karasu idi.

Az bilinen olaylardan biri de, Osmanlı Hükümetinin devrim hareketlerini sezdiğinde Selanik'e iki paşa yollaması ve onların görevinin Jön Türklerin merkezini bulmak ve üye listesini ele geçirmek olmasıdır. Bu yüzden Macedonia Risorta Locası'nı takibe aldılar. 1908 yılı Mart ayında, bir locanın kapılarının kırılmış olduğu ve Üstad-ı Muhterem'in dolabının açılmış olduğu görüldü. Bu olay büyük bir heyecana yol

açsa da, Üstad-ı Muhterem'den gelen haber herkesi rahatlattı. Baskını haber alan Emmanuel Karasu dolabındaki bütün belgeleri bir gece önce kaçırmış ve yerine önde gelen gericilerin isimlerinin bulunduğu sahte bir kardeşler listesi bırakmıştı.

Meşrutiyetten önceki dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nda ulusal bir masonik örgütlenme yoktu. 1863 yılında kurulan İtalyan obediyansına bağlı Italia Locası'nda ve Fransız Localarında Müslüman, Yahudi ve Hristiyan kardeşler, zorunlu olarak yabancı obediyanslara bağlı olarak çalışıyorlardı. Ancak aynı dönemde Makedonya, Masonluğun yeşermesi için gerekli koşullara sahipti.

Selanik'in nüfusu 100 bini geçmiş, Akdeniz'in en önemli ticaret limanlarından biri halini almıştı. Sefarad Yahudileri buraya yerleşmişlerdi. Selanik hem İstanbul, hem İzmir'e eşit uzaklıktaydı ve Rumeli için gerekli bir depolama alanı ve İtalya'nın Karadeniz ve Akdeniz arasındaki ticaretinde önemli bir ulaşım noktasıydı. Selanik o dönemde 4 milyon nüfuslu bir hinterlandın merkezi konumuna gelmişti. Ürünler buradan Arnavutluk, Bosna, Sırbistan, Tuna boyları, Karadeniz ve Akdeniz'e ulaştırılıyordu. 1896 yılındaki 100 bin kişilik nüfusun 65 bini Yahudi, 18 bini Müslüman, 2 bini Yunan, 3 bini Bulgar, 1000 kişisi de Katolik ve Protestanlardan oluşuyordu.

Yoğun bir işçi nüfusuna sahip şehirde 1904 ve 1906 yıllarında Abdülhamit rejimine rağmen grevler yapılmıştı, yani Selanik'te oldukça ileri bir bilinç düzeyi yerleşikti. Bir yandan da yüksek eğitimli nüfus ve yüksek rütbeli subaylar burada bir burjuvazi oluşturmuşlar ve Avrupai bir yaşam tarzına sahip olmuşlardı.

Selanik'te Abdülhamit'in hafiyeleri İstanbul kadar etkili değildi ve baskı burada çok daha azdı. İttihat ve Terakki üyeleri, daha önceleri İstanbul'da 1863 yılında kurulmuş olan İtalia Locası'nın, Selanik'te 1864 yılında kurmuş olduğu Makedonya Rizorta Locası'nda, bu elverişli koşullar altında çalışma ve örgütlenme fırsatı buldular.

Jön Türk hareketi askeri tıbbiye öğrencileri tarafından aslında 1889 yılında kuruldu. Adı İttihad-ı Osmani Cemiyeti idi. Bu kurum 1895 yılında Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti adını aldı, "İttihat Terakki Cemiyeti" adıyla bilindi. Dernek İtalyan Carbonari'yi örnek aldı ve Mithat Paşa'nın hazırladığı Kânûn-ı Esâsî'nin tekrar uygulanmaya konmasını istedi. Aynı model Jön Türk – Masonluk- İttihat Terakki olarak Osmanlı İmparatorluğunda da gerçekleşti.

Cemiyetin şefi kardeşimiz İbrahim Temo idi. Temo, Brindisi'ye gittiğinde bir arkadaşının eşliğinde bir Mason Locasını ziyaret ederek Carbonarilerin İtalyan tarihinde oynadıkları rolü öğrendi ve Türkiye'de de benzer bir örgüt kurmaya karar verdi.

Jön Türkler aslında başından beri ikiye ayrılmış olan bir kuruluştu. Bir grup, Mason olmayan Ahmet Rıza Bey önderliğinde Osmanlı'daki sorunların çözümüne Avrupa'nın karışmasını istemiyordu. Bunlar Türk ulusal devrimi taraftarlarıydılar. Diğer grup ise Prens Sabahattin'in önderlik ettiği Padişah'ı tahttan uzaklaştırmak için Ermeniler dâhil herkesle işbirliği yapmaya hazır olan gruptu.

1902'de Jön Türklerin 1. Kongresinde bu durum ortaya çıktı ve kongre anlaşamadan dağıldı. Jön Türk hareketi bu noktada felce uğradı. Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'nin isim değiştirmesiyle ortaya çıkan İttihat Terakki'nin duruma el koymasıyla 1906 yılında örgütler tekrar kaynaşıp bütünleştiler. 1907 yılında ise isim İttihat ve Terakki'ye çevrildi.

Bu dönemdeki İttihat Terakki kurucuları:

1- Bursalı Tahir Bey
2- Naki Bey
3- Rahmi Bey
4- Mithat Şükrü (Bleda)
5- Mehmet Talat Bey (Paşa)
6- Kazım Nami (Duru)
7- Ömer Naci
8- İsmail Canpulat
9- Hakkı Baha
10- Edip Servet

İttihat Terakki'ye girecek olanların yemin merasimi Alatini Köşkü'nün karşısındaki bir evde yapılırdı. Abdülhamit'in tahttan indirildikten sonra bu köşkte sürgünde kalması da oldukça ironiktir.

1908 yılında Padişah karşıtları Abdülhamit'e geri adım attırdılar ve Kanun-i Esasi'yi uygulamaya koydurdular. Hükümet ordunun hoşnutsuzluğu yüzünden zayıflamıştı, Balkanlardaki nüfusun arasında yayılan huzursuzluklar ve 2 ve 3. Kolordudaki subayların Selanik'teki isyancıların tarafına geçmesiyle de Abdülhamit Jön Türklerin isteklerine boyun eğdi ve seçimlerin yapılmasına karar verdi.

Bu olayları tetikleyen en önemli hareketlerden birine ve biraz geçmişe dönelim. 1900 yılının Eylül ayında İtalyan Maşrık-ı Azamı'nın Büyük Üstat Yardımcısı Ettorio Ferrari İstanbul'a geldi, sonra İzmir ve Selanik'e geçti ve Büyük Üstat Ernesto Nathan'ın mesajını bu şehirlerdeki kardeşlere iletti. Nathan mesajında, vadilerdeki Masonların tekrar uyanmalarını istiyordu. Birkaç hafta sonra Selanik Makedonya

Locası Boulma Giani Sokağı'nda Makedonya Risorta adı altında çalışmaya başladı. Hemen ardından da İtalyan Masonluğunun kendilerine verdiği destekle Jön Türkler gizlice çalışma fırsatına kavuştular. İttihat Terakki Cemiyeti de işte bu koşullarda ortaya çıkmıştır. İttihat Terakki'nin yükselişinin Macedonia Risorta Locası ile olan doğrudan ilişkisi kuşkuya yer bırakmamaktadır.

1906 yılında kurulan İttihat ve Terakki cemiyetinin merkezi Selanik'te idi ve ilk üyeler 10 kişiydi. Bu ilk İttihat ve Terakki üyeleri aşağıda sıralanmıştır.

Mehmet Talat; Matrikül:15209; 1874 Kırcaali; Kâtip; Tekrisi: 06.12.1903
Rahmi Bin Rıza; M: 16033, 1880 Selanik; Memur; Tekrisi: 19.11.1903
Mithad Şükrü; M: 15757, 1874 Selanik; Tekrisi: 19.09.1903
İsmail Hakkı Canbolat; M: 24819; 1880 İstanbul; Yüzbaşı; Tekrisi: 21.09.1907
Manyasizade Refik Bey; Matrikül: 22714; Adliye Nazırı; Tekrisi: 17.11.1906; Ö:04.03.1909
Emmanuel Carosso; Matrikül: 13450; Tekrisi: 1902 sonu; Ölümü: 18.06.1934, Trieste
İsmail Hakkı; Matrikül: 25258; Erkan-ı Harp Binbaşısı; Tekrisi: 13.12.1907

Ayrıca sonradan Muş Milletvekili olan Binbaşı Naki, Kolağası Kazım Nami, Drama Jandarma Komutanı Hüseyin Muhittin, Maliye Müfettişi Ferit Aseo da bu locada tekris oldular.

1908 yılı ertesinde Rahmi bin Rıza ve Emmanuel Karasu Osmanlı Meclis-i Mebusanı'na seçildiler. Talat Bey Meclis-i Mebusan Reis Vekiliydi. Mithat Şükrü artık yasal olan İttihat ve Terakki'nin Sekreteriydi.

Geleceğin Maliye Nazırı İttihat Terakki'nin önemli üyesi Selanikli Mehmet Cavit Bey İspanyol Maşrık-ı Azamı'na bağlı Perseverancia Locasının üyesiydi. Fazlı Necip ise Veritas Locasında tekris edilmişti.

Macedonia Risorta Locası'nın Üstad-ı Muhteremi Emmanuel Karasu, İttihat ve Terakki için büyük öneme sahip bir kişiliktir. Locayı İttihat ve Terakki'ye açmış ve cemiyetin merkezi ve arşivi haline getirmiştir. Karasu, Jön Türkleri, toplantılarını Mason Localarında yapmaya davet etmiş ve onları her zaman korumuştur. Bu davet, Mason olmayan İttihat ve Terakki üyelerinin de toplantılarda bulunduğunu gösteriyor ama bu nasıl olmuştur ya da o günün koşulları altında özel bir izinle mi gerçekleştirilmiş olduğu hâlâ gizemini korumaktadır.

1901 ile 1908 Nisan ayı arasında Macedonia Risorta Locası'nda 188 kişi tekris edildi. 23 tanesi 2. ve 3. Kolordunun üst rütbeli subaylarıydı.

Görüldüğü üzere Jön Türkler kitleler halinde İtalyan Localarına yöneldiler. Ancak bu bazı biraderler tarafından Masonluğun siyasetler üstü amacından sapma olarak algılanınca, bir grup kardeş Fransız Maşrık-ı Azamı'na ve bazıları da İspanyol Maşrık-ı Azamı'na geçtiler. Yine de üyelik talepleri arttı ve İtalyan Maşrık-ı Azamı 1906 yılında Labor Et Lux isimli ikinci bir loca açtı. Meşrutiyetten sonra 1908 yılı Ekiminde Selanik'te L'Avenir D'orient isimli bir loca daha kuruldu, ancak bu loca da İttihat ve Terakki üyesi var mıydı bilinmemektedir.

Veritas Locası'na gelince; Veritas Locası'nın resmi açılışı 17 Eylül 1904 tarihinde yapıldı. Kurucu biraderlerin hepsi Selanik'in Musevi cemaatindendi. Üstad-ı Muhterem Isaac Vita Modiano, Birinci Nazır Isaac Rabeno de Botton, İkinci Nazır Jacob M. Mosseri, Hatip David Joseph Cohen, Kâtip Paul Isaac Modiano Biraderler idi.

Selanik'in Musevi cemaati içinde gelişen Veritas Locası'nın bir diğer özelliği de, en azından başlangıçta, tüm üyelerinin İtalyan Macedonia Locası'ndan gelen Masonlardan oluşmasıydı. Locanın kurulduğu yıl 24 üyesi oldu. Biraderlerin yarısından fazlası Musevi cemaatin servet sahibi ya da hali vakti yerinde tabakalarındandı. Üyelerin geri kalanı daha büyük bir çeşitlilik gösteriyordu. Jön Türk devriminin arifesinde loca mensupları arasında on kadar ücretli, bir gazeteci, iki eczacı, yarım düzine kadar doktor, üç avukat, bir hâkim, iki tercüman, altı öğretmen ve bir o kadar da memur vardı.

Loca ilk zamanlar sadece Yahudiler içinden üye kaydetti. Bununla birlikte yavaş yavaş Selanik nüfusunun diğer unsurlarına da açılmayı denediler.

Selanik'in önde gelen gazetecilerinden Fazlı Necib de Veritas Locası üyelerindendi. Kentin Türkçe gazetesi olan Yeni Asır'ın kurucusu olan bu gazeteci, Jön Türklerin eylemlerine doğrudan katılıyordu. 1908 devrimi sırasında Selanik İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından hareketin tüm propaganda etkinliklerini örgütlemek ve koordine etmekle görevlendirildi.

Fransa Maşrık-ı Azamı'nda saklanan dosyalar locanın hayırseverlik etkinlikleri hakkında birçok bilgi vermektedir. Ancak bu locanın siyasi etkinlikleri hakkında bilgiler kısıtlıdır. Jön Türk devriminin hazırlanmasında Veritas'ın rolü tam olarak neydi? Bu soruya kesin bir yanıt vermek çok zor görünüyor. Çeşitli tanıklıklardan locanın birçok üyesinin İttihat ve Terakki Cemiyeti içinde de yer aldıkları anlaşılıyor. Bundan locanın Jön Türklerin etkinliklerine paravan görevi gördüğü sonucu çıkarılabilir mi? Bu sonuç akla yakın gibi görünse de, elimizde bulunan kanıtlar çok yetersizdir.

Locanın Üstad-ı Muhteremleri tarafından (1906'da Isaac VitaModiano, 1908'de David J. Cohen) Fransa Maşrık-ı Azamı sekreterliğine gönderilmiş iki mektup ile "Locanın arşivlerinde bir arama yapılması durumunda obediyansın müdahale etmesini" talep etmektedirler. Bu arada söz konusu arşivlerde bazı loca mensuplarını suçlu duruma düşürebilecek belgelerin zaten temizlenmiş olduğunu da belirtmektedirler.

Veritas Locası'nın yeni üyeleri arasında iki önemli şahsiyet ayırt ediliyordu: Ali Rıza Paşa ve Hüseyin Hilmi Paşa. Eski Manastır Valisi Ali Rıza Paşa, Jön Türk devrimi olduğunda 3. Kolordu'nun Erkân-ı Harp Reisiydi. Sona ermekte olan imparatorlukta güzel bir yüksek memurluk kariyeri önünde uzanıyordu. Hüseyin Hilmi Paşa ise, tekris edildiğinde, üç Makedonya vilayetinin umumi müfettişiydi. 1903'te Selanik'e geldiğinde, liberalizmi ve olağanüstü idareci yetenekleriyle hemen dikkat çekmişti. 1908'de devrim trenine zamanında atlamayı bilmiş ve böylelikle ülkenin en önde gelen kişileri arasına girmişti.

1908-1909 yıllarında Dâhiliye Nazırı, daha sonra Sadrazam (1909-1910) olan Hüseyin Hilmi Paşa, kamusal yaşamının sonuna kadar aydın Osmanlı bürokrasisinin en tipik temsilcilerinden biri olarak hep gündemde kalacaktı.

Bu konuda çok önemli bir belge Adliye Nazırı Refik Bey'in sözleridir. Şöyle demektedir: "1908 Ağustosunda İtalyan Masonluğundan manevi destek gördüğümüz doğrudur. İki İtalyan Locası Macedonia Risorta ve Labor Et Lux bize büyük hizmetler verdi ve barınak sağladı. Orada Mason olarak toplanıyorduk, çoğumuz da Masonduk fakat aslında örgütlenmek için buluşuyorduk. Ayrıca yoldaşlarımızın büyük bölümünü (üyelerini ince eleyip sık dokuyarak seçmeleri nedeniyle) cemiyetimiz için elek işlevi gören localardan seçtik".

İstanbul'da yürütülemeyen bir gizli örgüt çalışması acaba Selanik'te nasıl yapılabilmiştir? Bunun etkenleri:

1. 1895 yılındaki Ermeni olayları sonucunda İstanbul'daki güvenlik önlemleri çok gelişmişti.
2. Selanik'te sadece İttihatçılar değil her cinsten kanun dışı kişi dolaşabiliyordu, çünkü iktidar hafiyeleri burada o kadar etkin olamıyorlardı. Bütün kumarhaneler ve meyhanelerde devrimin nasıl yapılacağı tartışılıyordu.
3. 1906 yılından itibaren İttihat ve Terakki umumi müfettişleri, valileri ve komutanların çevresini sarmıştı. Yüksek makam sahipleri cemiyete alınmıştı ve Yıldız'ın telgrafçısı bile cemiyetin taraftarıydı, böylece hafiyelerin etkisi önlenebiliyordu ve önceden haber alınabiliyordu.

14 Nisan 1909 tarihinde Padişah'ın son bir darbe yapma tehdidi nedeniyle Emmanuel Karasu, 3. Kolordu Komutanı, Selanik Valisi ve Telgraf Müdürü ile bütün biraderler Dâhiliye Nazırı'na çok sert bir telgraf göndererek tehdit ettiler. Çekilen telgrafta "Hürriyet düzeni kurulmazsa halk isyan edecek ve 3. Kolordu İstanbul'a yürüyecek" deniyordu. Sokaklarda isyan hareketi başlamış, ordu trenlere binmiş, halk silahlanmıştı. Aranan, fişlenen liberaller ise localarda korunuyorlardı. Böylece Jön Türkler padişahı tahttan indirdiler.

Devrimden sonra ise artık Ulusal Osmanlı Büyük Locasının kurulma zamanı gelmişti ve Müşir Fuad Paşa'nın başkanlığında yapılan bir toplantıda bu yönde karar alındı.

Aynı zamanda Jön Türk heyetleri bu ulusal davayı dışarıda savunmak üzere görevlendirildiler ve İttihat ve Terakki Cemiyetinin Mason ve liberal üç görevlisi, dünyanın ileri gelenleriyle buluşmak üzere Fransa'ya gittiler. Bu olay Paul Dumont'un kitabında detaylı olarak anlatılmıştır.

1908 yılının Ekim ayının ortalarına doğru, Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilan etmesi, Bosna-Hersek'in Avusturya tarafından ilhak edilmesi ve Giritlilerin Yunanistan'a katılma isteklerini ilan etmeleriyle patlayan kriz had safhaya varırken, bazı Fransız gazeteleri İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin iki önde gelen üyesi, Doktor Nazım ve Kaymakam Ahmed Cemal'den oluşan bir Jön Türk heyetinin Paris'e geldiğini duyuruyorlardı.

İttihatçı örgüt bu iki üyenin yanına bir de Selanikli bir Yahudi tüccarı, Henri de Toledo'yu da katmıştı. İttihat ve Terakki Cemiyeti bu üyeleri Fransa'ya göndermeye karar verirken, tabii ki Fransız yöneticileriyle ilişki kurulmasını ve Balkanları sarsmakta olan üçlü krizde onların desteklerini kazanmayı amaçlamıştı. Bu dönem boyunca iki temsilci, Kasım ayının ilk günlerinde kendilerine katılan Jön Türk hareketinin en tanınmış simalarından Ahmed Rıza Bey ile birlikte, ziyaretleri ve görüşmeleri sıklaştırdılar. Jön Türk temsilcileri bir yandan kamuoyunu etkilemekle, diğer yandan da Balkan krizinde Türk çıkarlarına uygun bir çözüme ulaşmak için Fransız yöneticilerle ilişki kurmakla görevlendirilmişlerdi. Gazetelerin manşetlerinde İngiltere Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey'in hazırladığı ve Fransızların örtülü onayını, Rusların ise etkin işbirliğini kazanmış Doğu Konferansı programı vardı. Bu program karşısında, Dr. Nazım ve Cemal Bey'e verilen misyon bir anda gereksizleşmişti. Hiç kuşkusuz misyona zarar veren diğer etken, ne Dr. Nazım'ın, ne de Cemal Bey'in Avrupa ile görüşmek üzere Osmanlı hükümeti tarafından görevlendirilmemiş olmalarıydı.

Bir başka Jön Türk heyeti de İtalya' ya gitti. Selanik'teki Macedonia Risorta, Labor Et Lux, Fazilet, Veritas, Perseverancia, Philippos Localarının temsilcileriyle Nesib Bey

başkanlığındaki 30 Osmanlı kardeş bu seyahate katıldı. Toplantıda Dello Strologo Kardeş şunları söyledi: "Sizlerin şahsında biraderlerim, insanlığın ve ilerlemenin şövalyelerini selamlıyorum. 1909 yılı tarihte önemli büyük bir olayı anımsatacak ve Masonluk yıllıklarında Macedonia Risorta ve Selanik'tekinin kardeşi olan diğer localar için zafer dolu bir sayfa açacaktır. Çünkü büyük vatanınıza Kânûn-ı Esâsî ile birlikte özgürlüğü de taşıyan yürekli girişim burada yeşermiştir".

Bundan sonra İtalyan Maşrık-ı Azamı, Osmanlı Maşrık-ı Azamı'nı 8 Aralık 1909 günü tanıdı.

Masonluğun Selanik'teki localar aracılığıyla devrime katkısı nedir?

Selanik'teki İtalyan Locaları İtalyan ya da diğer yabancılara ait binalarda toplanıyorlardı. Yahudilerin Selanik'te büyük nüfuzları vardı ve siyasi eğilimleri de anti Yunan ve anti Slavdı. Makedonya'nın Türkiye'den kopması olasılığı onları korkutuyordu. Bu nedenle de ittihatçılara localaların kapılarını açtılar. Karşılık olarak:

1. İttihatçılar güvenlik için localara girdiler.
2. Emmanuel Karasu Türkler giderse Selanik'te yaşayamayacaklarını bildiğinden locasını ittihatçılara açmıştır.

İttihat ve Terakki üyeleri localarda hem Masonluk yaparken bir yandan da siyasi eylemlerini yürütüyorlardı. Bunun başını çekenler de Emmanuel Karasu, Manyasidaze Refik Bey ve Talat Paşa olmuştur. O sırada Selanik'te bulunan localar içinde aslında sadece Macedonia Risorta ve Labor Et Lux Locaları İttihat ve Terakkicilere yardım etmişlerdir.

Asıl ilginç olanı ise Fransız Masonlarının, hatta Veritas Locasının bile İttihat ve Terakki'nin İtalyan Locaları içinde yuvalandığını ve devrimin buralarda kurgulandığını bilmemeleridir. Devrimden 3 gün sonra Selanik'teki Fransız Obediyansına bağlı localar Fransız Büyük Doğu'suna başvurarak Jön Türkleri Fransız bayrağı altında toplamayı önermişlerdir. Bu da örgütlenmenin ve savaşımın ne kadar büyük bir gizlilik içinde yapıldığını göstermektedir.

23 Temmuz 1908 günü İttihat ve Terakki örgütleri Anayasa'nın yürürlüğe konduğunu açıkladılar ve Padişaha telgraf yollayarak buna uymasını istediler. Selanik bütün bu gelişmeleri bilse de İstanbul'dan haber bekledi ve Padişah 23 Temmuz akşamı iradeyi çıkardı. Rumeli bu anayasanın kendi ürünü olduğunu biliyordu. 24 Temmuz günü Masonlukla İttihatçıların ilişkisi ortaya çıktı. İradeyi öğrenen halk sokaklara döküldü ve İttihat ve Terakki'nin en saygın üyesi Manyasizade'den bir konuşma yapması istendi. Böylece hem Mason, hem İttihatçı Manyasizade kimliğini açıkladı.

24, 25, 26 Temmuz günleri tüm obediyanslardan Masonlar rüzgârda dalgalanan sancaklarıyla Selanik'teki yürüyüşlere omuz omuza katılmışlar ve vatan kurtarıcıları olarak alkışlanmışlardır. Gösteri programında Karasu'nun da bir konuşma yapacağı duyuruluyordu. Ülkenin yeni efendilerinin çoğu Mason olduklarını açık açık ifade ediyorlardı. Bu konjonktür değişimi çok geçmeden sonuç verdi. Mason Localarına doğru daha önce benzeri görülmemiş bir akın başladı. Osmanlı seçkinlerinin Masonluğa bu ani hayranlığından en büyük yararı sağlayan haliyle Macedonia Risorta Locası oldu. Diğer Selanik Locaları ve özellikle de Veritas Locası da tekris taleplerinde ani bir artışla karşı karşıya kaldılar.

Zamanla İttihatçılarla Mason Localarının ilişkisi gittikçe ortaya çıktı ve Giornale d'italia bu bağlantının detaylarını yazmaya başladı. Özellikle kapitülasyonlar sayesinde locaların korunduğu ve bu sırrın hem Müslümanlardan hem Avrupalılardan saklandığı belirtildi. 1908 yılı başında 2 ve 3. Orduların bütün subayları bu ulusal davanın içinde yer almışlardı. Selanik'in Jön Türklerin merkezi halini aldığı ve onların da Mason Localarında örgütlenmelerini gerçekleştirdikleri anlatılıyordu. Başarıya giden yolun taşları şöyle döşenmişti:

- Yazışmalar, mücadele kasası Selanik Locasının kontrolündeydi.
- Liderlerden Enver Bey haber ve mektuplarını localardan alıyordu (Mason değildi).
- Selanik Locası İttihat ve Terakki'nin arşivini güvenli bir yere yerleştirerek görevini tamamladı.
- Mason Locası bütün faaliyetleri ve bunların yürütülmesini kendinden olmayan tüm çevrelerden saklamıştı.

Devrimden sonraki en önemli gelişmelerden biri de İttihatçıların bağımsızlık tutkusuyla tamamen yerli ve bağımsız bir örgüt düşüncesine ulaşmalarıdır. İlk Türk Yüksek Şûrası bilindiği üzere 1861 yılında kurulmuştu. Devrimden sonra İttihat ve Terakki'nin üst düzey yöneticileri olan Masonlar yabancı obediyansların etkisinden uzak ulusal bir Yüksek Şûra kurulmasını istediler. Anlaşılan başlıca hedeflerinden biri bu yolla yabancı mahfillerin çoğalmasını önlemekti; yoksa bu çoğalma kısa vadede Osmanlı İmparatorluğu'nda tam bir masonik kolonizasyon tehlikesine yol açacaktı. Bir ülkede Yüksek Şûra kurulabilmesi için muntazam bir Yüksek Şûra tarafından tahsis edilmesi gerekmektedir. Osmanlı Devleti için bunu Mısır Yüksek Şûrası yapmıştır. 1861 yılında kurulmuş Yüksek Şûra etkinliğini kaybettiği ve gerekli sayıda 33 derece kardeş bulunmadığı için, Mısır Yüksek Şûrası, Prens Aziz Hasan Paşa'yı bu konuda görevlendirmiştir.

Yüksek Şûra'nın kurulabilmesi için Mehmet Talat, Mithat Şükrü, Mehmet Cavit, Rıza Tevfik, Mehmet Arif, Nesim Masliyah, Mehmet Galip, Mişel Noradungiyan, David Kohen, Osman Adil'e 33. derece verildi. Böylece 3 Mart 1909 tarihinde Şûrayı Ali-i Osmanî kuruldu. 5 Mart 1909 tarihinde tekrar toplanan Yüksek Şura, Mebusan Meclisi Baş Kâtibi Asım, Hâkim Fuat Hulusi Demirelli, Jandarma Komutanı Galip Paşa, Mebus Rasih, Mebus Hüseyin Cahit (Yalçın), Mebus Emmanuel Karasu, Avukat Osman Talat Sarım Kibar, Katipzade Sabri Kardeşlere 33. dereceyi verdi.

Tüzüklerin düzenlenip yayınlanmasıyla kuruluş tarihi 24 Haziran 1909 olarak kabul edilerek Yüksek Şûra çalışmaya başladı. Hâkim Büyük Amir Prens Aziz Hasan Paşa oldu. Daha sonra Yüksek Şûra Osmanlı topraklarında çalışan locaların delegelerini 13 Temmuz 1909 günü yapılacak Genel Kurul'a davet etti, o gün çoğunluk sağlanamadığından, 1 Ağustos 1909 günü toplantı tekrar yapıldı ve katılan 29 delege ile Osmanlı Maşrık-ı Azamı yani Büyük Loca kurulmuş oldu. Büyük Üstatlığa Mehmet Talat Paşa getirildi.

Jön Türk devriminden doğan Şûra-yı Âli ve Maşrık-ı Azam-ı Osmanî, büyük yabancı obediyanslar tarafından soğuk bir şekilde karşılandı. İskoçya Büyük Locası yeni Türk obediyansını tanımayı önce reddetti ve işlerin yoluna girmesi için çok sayıda müdahale yapılması gerekti. Fransa'da da Maşrık-ı Azam ve Büyük Loca ancak 1910 yılının ortalarına doğru, yani kuruluşundan yaklaşık bir yıl sonra Maşrık-ı Azam-ı Osmanî ile ilişki kurmaya karar verdiler.

Keza birçok önde gelen üyesi bu iki oluşumun kuruluşuna etkin bir şekilde katılan Veritas Locası da, Jön Türkler tarafından kurulan bu yapılara karşı tuhaf bir şekilde düşmanca tavır takınacaktı. Veritas Locasında David J. Cohen'in halefi olarak locanın başına geçen Isaac Rabeno de Botton yeni obediyansa çok kötü gözle bakıyor ve onu eleştirmekten geri kalmıyordu. Fransa Maşrık-ı Azamı Sekreterliğine gönderdiği mektuplardan birinde şu satırlarla karşılaşıyoruz:

"Hiç tartışmasız, Maşrık-ı Azam-ı Osmanî'nin kuruluşu çok erken olmuştur. Beni bu yeni masonik gücün gelişmesine engel çıkarmaya iten saiklerden biri, onun nüfuzuna giren locaların üye kaydı konusunda masonik nizamnamelerin ve iç tüzüklerin gereklerini tamamıyla ihmal ettiklerini ve farklı bir kolektif amaç uğruna çalışan partilerin talimatlarına körü körüne uyduklarını ne yazık ki gözlemlememdir".

Veritas Locası ancak 1909 yılının Kasım ayı sonuna doğru Jön Türkler'in kendi obediyanslarını kurma hakkına sahip oldukları fikrine alışmaya başlayacaktır.

Masonik düşüncelerden beslenen 1908 devrimcileri II. Abdülhamid istibdadına son vermişler, 1876 Kanun-ı Esasî'sini yeniden ilan etmişler ve verdikleri sözlere uygun olarak geniş bir reform programının temellerini atmışlardı. Masonlar, özellikle de Büyük Fransız Devrimi'nin ilkelerini özümsemiş Fransız Obediyansından Masonlar açısından durum gerçekten de bayram edilmeyecek gibi değildi. Yine de Veritas Locasının bazı üyelerinin (1908 yazındaki olayları izleyen ilk coşku aylarından sonra) rejimin geçirdiği evrimden hayal kırıklığına uğramış olmaları mümkündür. Jön Türklerin, Osmanlı İmparatorluğu'nun çeşitli etnik ve dini bileşenleri arasında kalıcı bir uzlaşma sağlama konusundaki yetersizlikleri ortaya çıkmıştı; başlangıçta aşırı liberal olan yeni iktidar durmadan sertleşmiş ve sürekli artan bir otoriterlik sergilemeye başlamıştı; 1908 yılında cömertçe dağıtılan hürriyetler giderek düzenin korunması gereklerine feda edilmişti. Bunlar her konuda inceleyici bir akıl kullanmaya alışkın insanları kaygılandırabilecek hoşnutsuzluk nedenleriydi.

KAYNAKLAR

1. Kemalettin Apak, Ana Çizgileriyle Türkiye'deki Masonluk Tarihi, İstanbul, 1958.
2. Angelo Iacovella, Gönye ve Hilal, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998.
3. Celil Layiktez, Türkiye'de Masonluk Tarihi Cilt:1 Başlangıç 1721-1956, İstanbul, Yenilik Basımevi, 1999.
4. Paul Dumont, Osmanlıcılık, Ulusçu Akımlar ve Masonluk, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2007.
5. Orhan Koloğlu, İttihatçılar ve Masonlar.
6. Orhan Koloğlu, İslam Âleminde Masonluk.
7. Eric Anduze, Osmanlı Türkiye'sinde Masonluk.

UYANMA ve LOCALARIMIZ

Orhan OKAY

The Dormancy Period, starting by the cessation of lodge meetings, has endured from 1935 to 1948. The Supreme Council formed new lodges and certain dormant members have been revived in accordance with the then political and social climate. In this article you will find comparative statistical data about the revived members, their lodges, degrees and ages in 1935 and in 1948 respectively. In the second part of the article certain statistical data, concerning hitherto formed lodges, is given.

Mason Locaları'nın 1935 yılında kapanması ile 13 yıl süren uyku dönemini başlar.

Bu dönem içerisinde Ulu Önder Atatürk hayata veda etmiş, tüm dünyayı kana bulayan ve II. Dünya Savaşı olarak adlandırılan felaket yaşanmıştır.

Savaş sonrası kurulan yeni dünya düzeninde kendine bir yer bulmak mecburiyetinde kalan devlet yönetimi, toplum hayatı ile ilgili bazı adımlar atmaya başlamıştır. Bu çerçevede 5 Haziran 1946 tarihinde Dernekler Yasası'nda yapılan değişikliklere dayanarak yine Yüksek Şûra üyelerinin inisiyatifi ile 5 Şubat 1948 tarihinde "Türkiye Mason Derneği"nin kuruluşu için İstanbul Valiliği'ne resmi başvuruda bulunulmuştur[1].

"Türkiye Mason Derneği" yeni Derneğin ismidir, eskiden gelen "Türk Yükseltme Cemiyeti" ise zamanında Uyku Dönemi'ne girerken Halkevlerine devredilen lokal binalarının geri alınması amacıyla 1950 yılında tekrar faaliyete geçirilmiştir[2].

1 Yavuz Selim AĞAOĞLU, Masonluk Tarihimizde Uyandırma. İVAL Yayınları No: 14. 2017.

2 a.g.e.

Uyandırma işlemlerinin tüm **Dünya Masonluklarında olduğu gibi bizim mevzuatımızda da yani tüzüklerimizde de karşılığı** vardır. Bir locanın nasıl uykuya yatacağı ve nasıl uyandırılacağı tüzüklerimizde dahi açık açık yazılmıştır. Yani uyandırma, loca ile ilgili bir işlemdir. Bizde ise karar verilerek yani bilinçli bir surette bu tüzük hükümlerine uyulmamış, anlaşıldığına göre ilgili tüzük hükümleri yok farz edilmiş ve localar yerine Kardeşlerin uyandırılması yoluna gidilmiştir.

Uyandırmanın bir eleme veya tasfiye işlemi olarak hayata geçtiği bir vakıadır (Kara Liste/Ak Liste). Bu çerçevede eski locaların değil uyandırılması, o locaların isimlerinin bile kullanılması yasaklanmıştır. Bu hassasiyet göz ardı edilmemelidir.

1948 sonrası uyandırma için gerekli hukuki zemin ana tüzük hükümlerinden bağımsız, müstakil olarak yayınlanan sirkülerler yoluyla uygulamaya konulmuştur. **Öte yandan ilk yıllarda bir** Büyük Loca olmaksızın bu işin planlanmış olması dikkatten kaçmaz. Uyandırma işlemleri 1976'ya kadar devam etmiş olmasına mukabil, konu camia tarafından göz ardı edilmiştir denebilir. Böyle düşünmemizin sebebi "eski loca isimlerinin kullanılması" ile ilgili yasağın ancak 1999 yılında yürürlükten kaldırılmış olmasıdır.

Masonluk tarihimizde uyandırma ile ilgili ilk yayının 2017 yılında yapılmış olduğu da aynı çerçevede değerlendirilmeye müsaittir.

İlginç gelebilir ama bizde "uyandırılmamış" veya "uyandırılmayı kabul etmemiş" (bu şıklardan hangisinin doğru olduğunu elimizdeki belgelere bakarak şu anda tayin edemiyoruz) bir Büyük Üstat bile vardır: Edip Servet TÖR.

1948 yılındaki bu uyanışta Yüksek Şûra 10 locaya (İdeal, Kültür, Ülkü, İzmir, Uyanış, Kardeşlik, Hürriyet, Sevgi, Atlas, Doğuş) patent vermiş, uygun gördüğü kardeşleri localar marifetiyle uyandırarak ilk matrikül listeleri oluşturulmaya başlanmıştır.

İlk etapta 3 farklı liste halinde uyandırılmaları uygun görülen Kardeşlerin isimleri yayınlanmıştır.

İlk listede, 183 Kardeşin ismi yer almaktadır. Ancak bazı isimlerin üzeri kırmızı kalem ile çizilmiştir. Bazı isimlerde ise soyadı bulunmamaktadır. Bu listede yer alan isimler Büyük Locamız matrikül kayıtlarıyla karşılaştırılmış ve 98 Kardeşin isminin Büyük Locamız kayıtlarında yer almadığı görülmüştür.

İkinci listede, 79 Kardeş yer almasına rağmen Büyük Locamız kayıtlarında 36 Kardeşin ismine rastlanılmamıştır.

Üçüncü listede ise 55 Kardeş yer almasına rağmen Büyük Locamız kayıtlarında 26 Kardeşin ismine rastlanılmamıştır.

Arşivlerimizde yer alan ve Uyandırma ile alakalı yazışmaların yer aldığı bir klasörden[3] takip edebildiğimiz kadarıyla önceleri Yüksek Şûra uyandırılması önerilen Kardeşlerin isimlerini bir liste halinde localara göndermiş ve localardan uyandırılmalarına mahzur görülenlerin isimlerinin işaretlenerek listenin geri gönderilmesini istemiştir. Localarda uyandırılmasında mahzur gördükleri isimleri Yüksek Şûra'ya bildirilmişlerdir.

Yüksek Şûra da listeler halinde "uyandırılmaları münasip görülmeyen" biraderlerin isimlerini bir levha halinde localara göndermiştir.

Ayrıca, localar uyandırılmaları teklif edilen Kardeşlerin isim listelerini de oluşturarak Yüksek Şûra'ya sunmuşlardır.

Muhtelif tarihlerde ve farklı formatlar ile 86 Levha yayınlanmıştır. Bu levhalarda toplam 512 Kardeşin ismi yer almaktadır. Yine bu isimlerin Büyük Locamız kayıtları ile karşılaştırılması neticesinde 163 Kardeşin ismine rastlanılamamıştır.

Büyük Loca matrikül kayıtlarının incelenmesi neticesinde toplam 728 Kardeşimiz uyandırılmıştır.

Uyandırılan Kardeşlerin Yıllara Göre Dağılımı:

Bir Kardeşin uyandırılma tarihinin tespit edilemediği bu çalışmada, 1948 yılında 259 Kardeş, 1949 yılında ise 200 Kardeş olmak üzere ilk iki yıl zarfında toplam 459 Kardeşimiz uyandırılmıştır.

Uyandırma faaliyeti azalarak da olsa aralıksız olarak 1966 yılına kadar sürmüş, 1968 yılında 3 Kardeş, 1972, 1974 ve 1976 yıllarında ise 1'er Kardeş uyandırılmıştır.

Yıl	Adet	Yıl	Adet	Yıl	Adet	Yıl	Adet
1948	259	1954	13	1960	3	1966	2
1949	200	1955	14	1961	5	1968	3
1950	78	1956	14	1962	3	1972	1
1951	50	1957	6	1963	2	1974	1

3 TBL Arşiv No: 401.02/3853

1952	28	1958	5	1964	2	1976	1
1953	30	1959	6	1965	1	???	1

Uyandırılan Kardeşlerin Localara Göre Dağılımı:

En fazla sayıda uyandırma işlemini Kültür Locası'nın (122 Kardeş) yaptığını, bu locayı Hürriyet (109 Kardeş), İzmir (79 Kardeş), Kardeşlik (69 Kardeş) ve Ülkü Localarının (67 Kardeş) izlediğini görmekteyiz.

Loca	Ad.	Loca	Ad.	Loca	Ad.	Loca	Ad.	Loca	Ad.
Kültür	122	İdeal	61	Yükseliş	14	Fazilet	3	Şefkat	2
Hürriyet	109	Doğuş	52	İnanış	6	Libertas	3	İrfan	1
İzmir	79	Sevgi	42	Müsavat	5	Promethee	2	Ümit	1
Kardeş-lik	69	Uyanış	41	Erenler	4	Hakikat	2	S. Dostlar	1
Ülkü	67	Atlas	36	Nur	4	Ahenk	2	Humanitas	1

En az sayıda uyandırma işlemini 1'er Kardeş ile İrfan, Ümit, Sadık Dostlar ve Humanitas Locaları yapmışlardır.

Uyanıştan sonra kurulan ilk localar da (Müsavat, Yükseliş ve Nur Locaları) uyandırma faaliyetinde bulunmuşlardır. Uyandırma işlemini son yapan loca Humanitas Locasıdır. Ancak, arada kalan; Bilgi, Barış, Dikmen, Kemal, Gönül, Yıldız, Delta, Ülke Locaları uyandırma işlemi gerçekleştirmemişlerdir.

Uyandırılan Kardeşlerin 1935 Yılındaki Localarına Göre Dağılımı:

93 Kardeşimizin 1935 dönemi localarına ait bir verinin yer almadığı listede:

Loca	Adet	Loca	Adet	Loca	Adet
Resne	62	Murat	19	Renaissance	6
Selamet	57	Merih	19	Azim	5
Necat	47	Akasya	17	Işık	5
Muhibban-ı Hürriyet	44	Vedat	17	Özkardeş	4

Aydın	44	Homere	12	Nar	2
Güneş	41	Ehram	11	Ülker	2
Ziya-ı Şark	38	Reveil	8	Ege	0
Vefa	36	Cenup Yıldızı	7	İnkılap	0
Cumhuriyet	30	İstanbul	7	Satürn	0
Etuald'Orient	27	Nilüfer	7		
Zuhal	26	Cumhuriyet Yıldızı	6		
Sebat	23	Gençlik	6		

Resne Locası mensubu Kardeşlerin en fazla sayıda (62 Kardeş) uyandırıldığını, bu locayı Selamet (57 Kardeş), Necat (47 Kardeş), Muhibban-ı Hürriyet (44 Kardeş) ve Aydın (44 Kardeş) Localarının izlediğini görmekteyiz.

Bu listede, Locası'nın Homere Locası ile birleştiğini dikkate alırsak; İstanbul'daki İnkılap Locası ile İzmir'deki Ege Locası'ndan herhangi bir kardeşin uyandırılmadığını görüyoruz.

Ancak burada dikkat çeken bir husus ise kapatılan Azim Locası'ndan 5 Kardeşin uyandırılmasıdır. Bu 5 Kardeşin 4'ü Kardeşlik; 1'i ise Müsavat Locası'nda uyandırılmıştır.

Uyandırılan Kardeşlerimizin 1935 Yılındaki Durumlarına Göre Oranları:

Mimar Sinan Dergimizin 176. Sayısında[4] yayınlanan makalede locaların 1935 yılına ait matrikül sayıları verilmişti. Bu verileri baz alarak uyandırılan kardeşlerin bu matrikül sayılarına göre oranları:

Locası	1935	Uyanan	Oran	Locası	1935	Uyanan	Oran
Güneş	59	41	%69	Resne	258	62	%24
Özkardeş	7	4	%57	Ziya-ı Şark	159	38	%24
Sebat	42	23	%55	Ehram	53	11	%21
Gençlik	11	6	%55	M. Hürriyet	217	44	%20
Selamet	111	57	%51	Merih	99	19	%19
Necat	93	47	%51	Nar	11	2	%18
Aydın	107	44	%41	Işık	28	5	%18

4 Orhan OKAY, Büyük Maşrıkın 1909-1935 Dönemi Üye Profili. Mimar Sinan Sayı: 176, s. 60. İstanbul, 2017.

Etuald'Orient	69	27	%39	Cumhuriyet	185	30	%16
Cum. Yıldızı	16	6	%38	Cenup Yıldızı	44	7	%16
Akasya	51	17	%33	Nilüfer	65	7	%11
Vefa	113	36	%32	Ülker	26	2	%8
Murat	63	19	%30	Ege	7	0	
Homere	41	12	%29	Satürn	19	0	
Reveil	28	8	%29	Renaissance		6	
Zuhal	91	26	%29	Azim		5	
İstanbul	25	7	%28	İnkılap		0	
Vedat	63	17	%27	Belli Değil		93	

Güneş Locası 1935 yılındaki matrikül sayısına göre en fazla oranda uyandırılan loca özelliğini taşımaktadır. Diğer taraftan matrikül sayıları 100'ün üzerinde olan localardaki uyandırma oranlarının düşüklüğü de dikkat çekmektedir.

Uyandırılan Kardeşlerimizin İllere Göre Dağılımları:

93 Kardeşin eski localarına ait bir bilgiye rastlamadığımız listemizde en fazla uyandırma 461 Kardeş ile İstanbul'dur. İstanbul'u sırasıyla İzmir (117 Kardeş), Ankara (36 Kardeş) takip etmektedir.

Bursa'da çalışan 9 Kardeş ve Gaziantep'te çalışan 7 Kardeş, İstanbul ve Ankara Localarında, Samsun'da çalışan 5 Kardeş ise İstanbul Localarında uyandırılmışlardır.

Uyandırılan Kardeşlerimizin Uyandıkları Tarihteki Dereceleri:

Uyandırıldıkları tarihte:

155 Kardeş Çırak,
70 Kardeş Kalfa,
503 Kardeş Üstat

Derecesinde bulunuyordu. Toplam uyandırılan 730 Kardeşimizin 205'i zaman içerisinde istifa etmişlerdir. Uyandırılan Kardeşlerin tamamı maalesef bugünlere erişememişlerdir.

Uyandırılan Kardeşlerimizin Uyandıkları Tarihteki Yaşları:

30 Kardeşe ait doğum tarihi veya uyanma tarihinin bilinmediği listemizde; Uyku Dönemi içerisinde geçen 13 yıl aradan sonra uyandırılan Kardeşlerin yaş grupları:

35-40	13 Kardeş
41-50	195 Kardeş
51-60	305 Kardeş
61-70	147 Kardeş
71-80	35 Kardeş
80 üstü	3 Kardeş

En yaşlı olarak uyandırılan Kardeş ise 1976 yılında İzmir Locası'nda uyandırılan 83 yaşındaki eski Zuhal Locası üyesi Nihat İYRİBOZ (Çırak) Kardeştir.

En genç Kardeşler ise 1948 yılında 37 yaşında Kültür Locası'nda uyandırılan Sedat NALÇACI (Çırak) ile Hürriyet Locasında uyandırılan eski Özkardeş Locası üyesi Nisim ADATO (Çırak) Kardeşler ile 1950 yılında Hürriyet Locası'nda uyandırılan eski Vefa Locası üyesi Salim DİKDİK (Üstat) Kardeşlerdir.

Ortalama uyanma yaşı 55.5'tir.

İlk localarımızın kurulmasıyla başlayan ve günümüze kadar gelişerek büyüyen bu süreç içerisinde localarımızın yapılarına bir göz atarsak:

İlk 10 locamızın 1948 yılında Yüksek Şûra tarafından kurulduğunu söylemiştik. Bunların 7'si İstanbul, 2'si Ankara, 1'i de İzmir'de faaliyetlerine başlamışlardır. Localaların beratlarında yer alan kurucu kardeşlerin isimlerinden hareketle:

İdeal	Necat	Kardeşlik	Aydın
Kültür	Selamet	Hürriyet	Selamet
Ülkü	Ziya-ı Şark	Sevgi	Muhibban-ı Hürriyet
İzmir	Güneş	Atlas	Etuald'Orient/Vedad
Uyanış	?	Doğuş	Cumhuriyet

Localarına mensup Kardeşlerin katılımıyla oluşturulduğunu söylemek çok yanlış olmaz sanırım.

Bugün itibarı ile Türkiye Büyük Locası matrikülünde kayıtlı loca sayısı 255'tir.[5]
Bu sayıya İstanbul, Ankara ve İzmir Vadilerindeki Araştırma Locaları da dâhil olup, faaliyetleri durdurulan Kemal Locası ile Hulus Locası dâhil değildir. "100" matrikül numarası da kullanılmamıştır.

5 11 Mayıs 2019 tarihindeki Büyük Loca Toplantısında alınan kararlar gereği Hulus Locası'nın faaliyetleri durdurulmuş, 6 Geçici Locaya ise Beratlarının verilmesine karar verilmiştir

Locaların İllere Göre Dağılımı:

Bugün Türkiye'nin 17 ilinde masonik faaliyetler devam etmektedir. İstanbul, Ankara ve İzmir lokomotif illerdir. İlçe merkezlerinde bulunan localarımız ise o ilçenin bağlı bulunduğu il adı altında gösterilmiştir.

İstanbul	:	129 [119 + 10 (Nur-u Ziya + Koşuyolu)]
Ankara	:	61
İzmir	:	37 [30+1+5+1(İzmir+Çeşme+Karşıyaka+Pamukkale)]
Muğla	:	7 [4+2+1 (Bodrum+Fethiye+Marmaris)]
Adana	:	5
Antalya	:	3
Bursa	:	3
Eskişehir	:	2
Mersin	:	2 (Mersin+Tarsus)
Aydın	:	1 (Kuşadası)
Balıkesir	:	1 (Ayvalık)
Çanakkale	:	1
Gaziantep	:	1
Hatay	:	1 (Antakya)
İzmit	:	1
Kayseri	:	1
Tekirdağ	:	1 (Çorlu)

Locaların Vadilere Göre Dağılımı[6]

İstanbul	135
Ankara	75
İzmir	45

olmak üzere toplam 255'tir.

İstanbul Vadisi'ndeki 127 locanın (ilk 7 loca ile Mimar Sinan A. L. dâhil değildir):
82 adedi İstanbul Vadisi Localarından,
1 adedi Ankara Vadisi Localarından
(örneğin, Pınar Locası'nın Ankara Bilgi Locasından),
29 adedi İstanbul ve Ankara Vadileri Localarının iştirakiyle,
(örneğin, Ahenk, Delta, Özlem Locaları)
8 adedi İstanbul ve İzmir Vadileri Localarının iştirakiyle,

6 3 Araştırma Locası ve Geçici Localar dâhil değildir

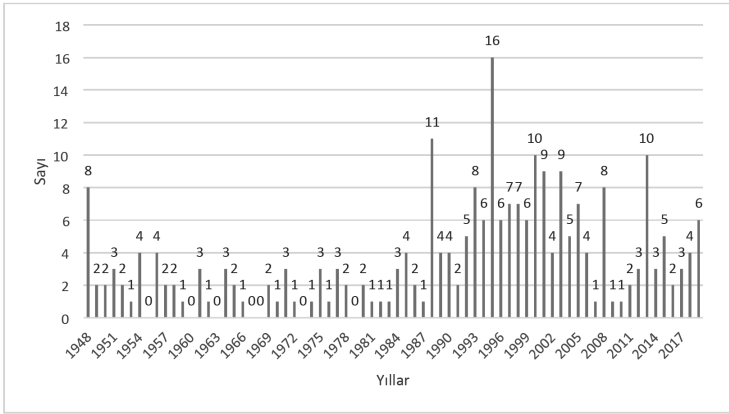
(örneğin, Freedom ve Sadakat Locaları)
5 adedi İstanbul, Ankara ve İzmir Vadisi Localarının iştirakiyle,
(örneğin, Anadolu ve Vatan Locaları)
1 adedi İstanbul ve Kıbrıs Vadisi Locaların iştirakiyle kurulmuştur.
(Cumhuriyet Işığı Locası)
1 adedinin menşei hakkında kesin bir bilgi yoktur (Hazar Locası).

Ankara Vadisi'ndeki 72 locanın (ilk 2 loca ile AGAL dâhil değildir):
59 adedi Ankara Vadisi Localarından,
8 adedi İstanbul ve Ankara Vadileri Localarının iştirakiyle,
(örneğin, Çankaya, Eşitlik ve Odak Locaları)
5 adedi İstanbul, Ankara ve İzmir Vadileri Localarının iştirakiyle kurulmuş tur.
(örneğin, Üçgül, Antalya ve Eskişehir Locaları)

İzmir Vadisi'ndeki 43 locanın (ilk loca ile İVAL dâhil değildir):
27 adedi **İzmir** Vadisi Localarından,
6 adedi İstanbul ve İzmir Vadileri Localarının iştirakiyle,
(örneğin Kuşadası, Zuhal ve Pamukkale Locaları)
3 adedi Ankara ve İzmir Vadileri Localarının iştirakiyle,
(örneğin Şakul, Fethiye ve Halim Erker Locaları)
6 adedi İstanbul, Ankara ve İzmir Vadileri Localarının iştirakiyle kurulmuştur.
(örneğin, Bodrum, Marmaris, İda Locaları)
1 adedi yabancı obediyansa (ABD) ait kardeşlerin katılımı ile oluşmuştur.
(Ephesus Locası)

Locaların Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımları
Locaların kurulmadığı 1963, 1967, 1968, 1973 ve 1979 yılları hariç diğer bütün yıllarda kuruluşlar gerçekleşmiştir.

En fazla locanın kurulduğu yıl 1995 olup 16 loca kurulmuştur. 1998 yılında 11 loca, 2000 ve 2013 yıllarında ise 10 loca kurulmuştur.
Yıllık ortalama kurulan loca sayısı 3,5'tur.

İştirak

Büyük Locamızda, 44 loca (örneğin Ülke Locası'nın Ülkü Locası'ndan, Nur Locası'nın İzmir Locası'ndan doğduğu gibi) sadece tek locadan doğmuştur.

28 loca 2 locanın (Yükseliş, Uyanış ve Doğuş), 25 loca ise 3 locanın (Bilgi, Doğuş, Uyanış ve Yükseliş) iştirakiyle kurulmuştur. En fazla iştirak sayısı 37 loca ile Antakya Locası'na aittir.

İştirak Eden Loca	Adet	İştirak Eden Loca	Adet	İştirak Eden Loca	Adet
1	44	9	11	17	4
2	28	10	11	20	1
3	25	11	11	21	1
4	15	12	8	22	1
5	18	13	6	27	1
6	15	14	3	33	1
7	12	15	3	37	1
8	18	16	2		

Konuya bir de kuruluşa iştirak eden Kardeşler açısından bakarsak:

27 loca 30 Kardeşin iştirakiyle kurulmuştur. 22 loca 31 Kardeşin, 19 loca 33 Kardeşin, 18 loca 32 Kardeşin, 13 loca da 35 Kardeşin iştirakiyle kurulmuştur. En fazla iştirak 109 Kardeşin katılımı ile Antakya Locasına aittir.

İştirakçi Kardeş	Adet	İştirakçi Kardeş	Adet	İştirakçi Kardeş	Adet
30	27	41	5	53	2
31	22	43	5	57	2
33	19	19	4	12	1
32	18	24	4	17	1
35	13	26	4	27	1
34	12	16	3	28	1
38	10	21	3	29	1
20	9	23	3	49	1
47	7	25	3	51	1
22	6	9	2	55	1
36	6	11	2	58	1
37	6	15	2	70	1
39	6	42	2	82	1
14	5	44	2	109	1
18	5	45	2		
40	5	48	2		

En Fazla Sayıda Loca Kuran Localar[7]:
Her locanın, bir şekilde bir locadan doğduğunu kabul ederek (ki tüm üyeleri bir locadan; en fazla iştirak gibi) 255 loca içerisinde en fazla sayıda loca kuruluşunu (8) sağlayan Ülkü ve İzmir Localarıdır. Bunları Doğuş (7 loca), Gönül, Gün, Uyanış ve Yükseliş (6 loca) Locaları takip etmektedir.

Ancak, 6 locanın kurucu sayılarında eşitlik bulunmaktadır. Bu eşitlik nedeniyle matrikül sayısı eski (küçük) olan loca doğum yapan loca olarak kabul edilmiştir.

7 İlk 10 Loca ile 3 adet Araştırma Locası dâhil değildir.

Loca	Kurulan
2	8
1	7
4	6
2	5
9	4
12	3
29	2
54	1
1	Y O
1	Belli Değil

Kurulan locaya 1 Kardeş ile olsa dahi destek veren localar dikkate alınırsa, Ülkü ve Yükseliş Locaları 26 iştirak ile öne çıkmaktadır. Bunları, Doğuş Locası (25) ile Fazilet Locası (23) takip etmektedir. 27 adet loca ise bir kez herhangi bir locanın iştirakinde yer almıştır. Özellikle Geçici Locaların Muhterem Loca olmalarına kadar geçen süre içerisinde yaptıkları tekrislerinde Loca Kurucuları arasında yer almaları neticesinde Tekris Edilen Kardeşler grubu da (31) önemli bir yer tutmaktadır.

Loca	İştirak	Loca	İştirak	Loca	İştirak	Loca	İştirak	Loca	İştirak
2	26	2	19	10	12	16	6	31	0
1	25	2	18	5	11	18	5	Tekris	31
1	23	2	16	4	10	19	4	İntizama Dönüş	9
1	22	5	15	11	9	27	3	Yabancı Obediyans	4
1	21	5	14	13	8	26	2	Belli Değil	1
4	20	7	13	13	7	27	1		

Bugüne kadar geçen süre içerisinde 31 loca hiçbir locanın kuruluşuna iştirak etmemiştir. Bu locaların büyük çoğunluğu son senelerde kurulan localar olup, en eskisi 1996 yılında kurulan Koza (136) Locası'dır.

Loca	Loca	Loca	Loca
Koza	Önder	İrade	Özel Çanakkale
Işık	Toprak	Varoluş	Açı
Petek	Düşün	Halim Erker	Alsancak
Simge	Erguvan	Tarsus	Ata Işığı
Aydınlık	Işık Seli	Antakya	Cumhuriyet
Pamukkale	Trakya	Ö. Mare Nostrum	Cumhuriyet Işığı
Kuvvet	Nikomedia	Da Vinci	Likya
Ataçağ	İda	Ö. G.Antep Cenup Yıldızı	

Yabancı Dilde Çalışan Localar:
Türkiye Büyük Locası çatısı altında 10 locamız yabancı bir dilde çalışmaktadır.

Bunlar:
İngilizce (5 loca), Fransızca (3 loca), Almanca (1 loca) ve Rumca (1 loca) dilleridir.

Yabancı Dilde Çalışan Locaların Vadilere Göre Dağılımı:

İstanbul :	İngilizce	: Freedom
	Fransızca	: Atlas ve Humanitas
	Almanca	: Libertas
	Rumca	: Hakikat
Ankara :	İngilizce	: Dikmen ve Wisdom
İzmir :	İngilizce	: Ephesus, Mare Nostrum
	Fransızca	: Promethee

KARDEŞLERİN HAYKIRIŞI

Faruk HAN

The author comments on the results of a survey opened to all members and received around 6000 responses. The survey was done to understand how our members perceive the reasons of the poor attendance to the labors. 5 main topics have been pointed out by the participants. Author intends to open a discussion on whether to take some steps to address these issues or act as if they are not existed. If the second path been chosen then the questions arises: Will the new generations allow us to do this?

Bilindiği üzere, 2018 yılı başında bir anket düzenlenerek, Üstad-ı Muhteremlerimiz aracılığıyla Kardeşlerimize iletilmiş ve kendilerinden camiamızda yaşandığını düşündükleri sorunlarımızı adlandırmaları ve çözümlerine dair düşüncelerini sıralamaları istenmişti. Bu vasıtayla Büyük Locamız azalarının mesleğimizle ilgili genel algıları da anlaşılmaya çalışılmıştı. 6000'e yakın Kardeşimizin cevapladığı bu anketin sonuçları artık Kardeşler arasında Kardeşçe bir diyaloğun konusu olmaya müsaittir.

İşte bu vesileyle kaleme alınan bu deneme yazısı Kardeşlerimizin sıraladığı sorunlara yönelik bir beyin fırtınası başlatmak maksatlıdır.

En başta belirtmek isterim ki; her ne sıkıntımız olursa olsun çözüm Localarımızdadır. Bu noktada Localardaki her Kardeşimizin katkısı çok önemlidir. İlk anketin Üstad-ı Muhteremler aracılığıyla tüm Kardeşlere ulaştırılmasının ve çoğu sorunun, seçenekli değil, açık uçlu olmasının ana sebebi de budur. Belki bazı Kardeşlerimiz bu yöntemi anket tekniği açısından doğru bulmadılar. Ancak, sonuçları sınıflandırma yükü zor olmasına rağmen istenildi ki verilecek cevaplar açısından Kardeşlerimize herhangi bir yönlendirme yapılmasın; fikir ve düşüncelerin ortaya konması adına da hiçbir kısıtlama getirilmesin. Bu bağlamda da amaca ulaşıldığı kanaatindeyim. Bu düşüncemin sebebi, sorunlarımıza dair seçeneksiz yöneltilen sorulara verilen

cevapların, neticede, ortak birkaç konuya işaret ediyor olmasıdır. Bu sonuç kanımca Kardeşlerimizin, yaşanan sıkıntılar ve sebeplerine dair son derece net görüşlerinin ve farkındalıklarının olduğunu gösteriyor. Bu durum, çözüm üretme aşamasında bir fikir birliğine ulaşılabilmesi açısından büyük bir avantajdır. Çözüm için hep beraberce alacağımız kararlara dair uygulamaların bazıları canımızı yakabilir ve/veya hoşumuza gitmeyebilir, ama eğer fikir birliği oluşturabilirsek önlemler çok daha rahat hayata geçirilebilecektir.

Anketin sonucu ile yola koyulalım. Görünen o ki Kardeşlerimiz yaşadığımız sorunları 5 ana başlık altında toplamışlar.

Bunlar:

1. Kardeşlik bağlarının zayıflaması,
2. Çalışma gündemlerindeki çeşitlilik, düzey ve dinamizm sorunu,
3. Uygun olmayan aday seçimleri ve teklifleri /Haricide doğru beklentinin oluşturulamaması,
4. Loca yönetiminden kaynaklanan sorunlar,
5. Doğu'nun tutumu.

Bu başlıkları sırasıyla incelersek:

1. Kardeşlik Bağlarının Zayıflaması

Bu başlığın üst sıralarda çıkıyor olması, sanıyorum Kardeşlerin buradan esas beklentilerini de ortaya koymaktadır. Bu cemiyet öncelikle Kardeşlik bağı üzerine inşa edilmiştir. Eğer karşılaştığımız her sorunu bu perspektiften ele alırsak, birçoğunun ortadan kalkacağı aşikârdır. Bu bağın güçlendirilmesi, aslında diğer konularda da olduğu gibi, öncelikle Locaların içerisinde paylaşım temelli bir ilişki kurulması ve özellikle yeni gelen Kardeşlerin sımsıkı kucaklanması ile mümkündür. Sımsıkı kucaklamaktan kastım elbette ki belli fikirlerin dayatılması değil, sosyal alandaki birlikteliğin hızla oluşturulması ve aralıksız devam ettirilmesi, bu birliktelik esnasında da bilgi aktarımı yoluyla yeni fikirlerin oluşmasına katkı sağlayacak bir ortamın yaratılmasıdır. Masonik sistemin üzerine kurulduğu en önemli ayak olan "Kardeşlik" kavramı yeterince hayata geçirilemez ise burası sadece bir fikir kulübü haline gelir ki bunu bizden daha iyi yapan birçok birliktelik vardır. Biz sadece bilgiyi değil, sevgiyi de paylaşıp büyütüyoruz. O sebeple bu başlığın üstlerde çıkmasının bana ciddi üzüntü ve daha da önemlisi endişe verdiğini ifade etmek isterim.

2. Çalışma Gündemlerindeki Çeşitlilik, Düzey ve Dinamizm Sorunu

Bu başlık, özelde Localarımızın, genelde ise cemiyetimizin entelektüel seviyesi ile ilgilidir. Malumunuz "Özenle seçilen Ham Taşlar" diye başlayan bir cümlemiz vardır. Bu neye özen göstermek anlamına geliyor acaba? Bu ifadedeki ana kasıt, tahkikat evrakında "temsil" ve "temessül" kavramlarıyla ifade edilmiştir. Temessül edebilmek için; yapılan çalışmalarla aktarılan ve arttırılan bilginin anlaşılabilmesi, anlaşılan bilginin değerlerimiz perspektifinden analiz edilmesi, yaşamsal bilgi ile edinilen bu bilginin harmanlanması sonucunda ulaşılan fikirler ve nihayetinde bu fikirlerin konuşmaya dökülerek Localarda sunulması esastır. Konuşmalara gelen katkılar ile yeni fikirlerin üretilmesi ve yeni çalışmalara temel oluşturması da hedeflenmektedir. Peki bu amaç bağlamında ne noktadayız? Katkılar için kalkan eller mazeretler için kalkan elleri aşmadığı sürece nasıl ilerleyeceğiz? Bunun olabilmesi için güçlü konuşmalara, güçlü konuşmaların ortaya çıkabilmesi için de sütunlarda ciddi birikime ihtiyacımız var. Acaba artık "Her Kardeş hakkını aldı mı" yaklaşımından "Her Kardeş buranın hakkını veriyor mu?" yaklaşımına mı geçmeliyiz? Teklif ve Tahkikat sürecinde Harici'ye ondan beklentilerimiz başlığı altında aktarılan ve burasının çalışma sistemini ana noktaları ile içeren bilginin yeterli olmaması durumu oluşursa, yukarıda bahsedilen silsilenin hayata geçmesi nasıl tetiklenecek? Hayata geçmez ise büyük sözler, amaçlar ve beklentilerle bünyemize dâhil ettiğimiz yeni Kardeşlerimizi burada nasıl tutacağız? Belki daha da önemlisi, keyfiyet böyle olursa, Masonluğun Ülkü Mabedi ile ifade ettiği büyük hedefi ile bizlerin ortaya koyduğumuz çıktının seviyesi arasında oluşacak farkı nasıl hazmedip yolculuğumuza devam edebileceğiz? Kastettiğim sadece Mabet içerisindeki çalışmalar değil elbette. Yaklaşık üçte biri mecburen idari celselere ayrılan yıllık ortalama 17-18 toplantı ile nereye varabiliriz? Çalışma gündemlerini çeşitlendirmek için bu sayıyı arttıracak bir şeyler yapmak mümkün değil mi? Mesela neden resmi çalışmanın olmadığı ters haftalarda da toplanmıyoruz? Envar toplantımızı o güne kaydırarak, devamında gündemli bir yemek düzenlesek ve tartışmaya yönelik bir çalışma yapsak faydalı olmaz mı? Cevabı ankette var. Kardeşlerimizin çok büyük çoğunluğu bunun uygulanmasını ve o masada tartışmayı başlatacak açılımın da Çırak veya Kalfa Kardeşler tarafından yapılmasını istiyor. Yaşama dair bir konunun masaya yatırılarak avadanlıklarımızın temsil ettiği değerler çerçevesinde tartışılmasına yönelik ciddi bir talep var. Bunu neden hayata geçirmeyelim? Burası, zamansal ve mekânsal bakımdan sonu olmayan bir çalışma yeri. Yılda ortalama 17-18 toplantı ile sonuç alabileceksek ne ala, ama pek de alamadığımız anket sonuçlarında net olarak gözükmekte.

3. Uygun Olmayan Aday Seçimleri ve Teklifleri /Haricide Doğru Beklentinin Oluşturulamaması

Bu başlık, aslında bütün meselelerin özüne işaret etmektedir. Ezoterik bir kurumun seçerek aldığı üyeleriyle ilgili sıkıntı yaşıyor olması, sorunlarımız ile ilgili diğer başlıkları anlamsız kılıyor ve çok tehlikeli bir gidişata işaret ediyor. Anketi cevaplayan Kardeşlerin büyük bir bölümü uygun olmayan teklif başlığının hemen ardına, adaylara aktarılan ön bilginin doğru beklentileri oluşturamaması sorununu ekliyor. Yani çalışma şeklinin doğru aktarılmadığı ve Harici'den beklentinin sadece devam, aidat yükümlülüğü ve inanç olarak bahsedilerek geçiştirildiği düşüncesi var. Tahkikat evrakımız mı yeterli değil acaba? Ve bilindiği gibi o evrak sadece minimum soruları içermektedir. O soruları arka arkaya sormaktan değil, sohbet esnasında aktarılan ve karşılığında alınan cevaplara istinaden genişletilerek doldurulacak esnek ve gerçekçi bir evraktan bahsediyoruz. Bunu yapabilmek için de hem sosyal hem de mesleki bilgiye ihtiyaç var. Acaba Tahkikatçı Kardeşleri doğru seçmiyor muyuz ya da "Tahkikatçılardan bir veya birkaçının başka Localardan olmasını nasıl karşılarsınız" sorusuna verilen "Hayır, Loca içi dinamikleri bilmezler" cevabında mı yatıyor sorun? Nedir bu "Loca içi dinamik"? Bir aday sadece o Locaya, hatta o obediyansa değil, tüm dünya Masonluğuna teklif edilir. Bu camiaya teklif edilecek şahıslarda aranan ana özellikler bellidir. Bunların dışında seçim kriterleri oluştu ise çok sıkıntılı bir durum ile karşı karşıyayız demektir. Acaba biz adayı Masonluğa teklif etmek noktasından Masonluğu adaya teklif etmek noktasına mı geldik? İkincinin ne anlama geldiği açıktır; ne bilgisi, ne ilgisi, ne insanî kalitesi, ne de niyeti burayla hemhal olabilmek noktasında yeterli olmayan şahıslarla karşı karşıya kalırız. Yarın öbür gün ortalama bir adayı teklif eden bir Kardeşin teklifi ret olur ve o da "Benim adayımı reddettiniz, yeterli görmediniz, peki o zaman şu şu Kardeşin burada ne işi var?" derse ne cevap vereceğiz? Bu, konunun temessül yönü ile alakalıdır, ama unutmayalım ki işin bir de temsil yönü var. Biz ne anlatırsak anlatalım, eğer üyelerimiz arasında buraya uygun olmayanların sayısı artarsa, bahsettiğimiz yüce değerlerin ve hedeflerin hepsi yerle yeksan olur. Bir kurumun gerçekleri, imajı ve söylemleri ne olursa olsun, üyelerinin genel profilinden bağımsız olamaz. Profiliniz hızla profanlaşırken, bırakın imajı ve algıyı bir yana, siz zaten 'O' olmuşsunuzdur. Bu konuyla paralel bir başka konuya daha dikkatinizi çekmek isterim; övündüğümüz, örnek gösterdiğimiz Masonlar hangi döneme ait? Elbette her dönemde var ama örnek gösterilen Kardeşlerin sayısı düşüyor mu, artıyor mu? Nerede bizim rol modellerimiz? Bunu sadece dışarıya açılan yüzümüz ile ilgili değil, içeriyle ilgili olarak da soruyorum? "Doğal rehberim" diye gördüğümüz Kardeşlerimizin sayısı artıyor mu azalıyor mu? Bu sorulara samimi cevaplar vererek işe başlamakta fayda var diye düşünüyorum.

4. Loca Yönetiminden Kaynaklanan Sorunlar

Bu başlık çok düşündürücü, çünkü sistem Localar üzerine kurulu. Aslına bakarsak, gelenekler oluşturmuş, Kardeşlerini sımsıkı kucaklayan, çalışma azminde, günlük çekişmelerden uzak durarak çalışmalarına odaklanmış, seçimlerini meritokrasi esasına göre yani önce liyakat, sonra da kıdeme dayalı yapan Localar için Kardeşlerimizin cevaplarında sıkıntı olarak öne çıkan diğer 4 maddeden bahsetmek anlamsız. Bu Localarımızda zaten doğal olarak her şey doğru yürümektedir. Sanırım burada odaklanmamız gereken şey, şikâyet ettiğimiz yönetimlerin nasıl bir Loca içi süreçten süzülerek göreve geldikleridir. Burada "nasıl bir seçim sürecinden süzülerek geldiği" ibaresini özellikle kullanmadım. Çünkü seçim bir sonuçtur ve Kardeşlerimizin tekristen görev alana kadar geçirdikleri sürecin Loca Kardeşleri tarafından takdir edilmesi ile ilgilidir. O noktaya sağlıklı bir süreç ile gelmedilerse sonucun da sağlıklı olması beklenemez. Peki, nasıl bir süreçtir bu? Kanımca tekliften itibaren başlayan bir süreçtir. Teklif ettiğimiz adayları yarın Üstad-ı Muhteremimiz olarak görmek noktasında bir soru işaretimiz var ise doğru bir teklif yaptığımız söylenebilir mi? Elbette her Kardeşimiz Üstad-ı Muhterem olamayacak. Kardeşlerimiz çeşitli sebeplerle o noktaya yürümek istemeyebilir veya gelişimi kendisini o noktaya taşıyamayabilir, ama daha teklif aşamasında bu potansiyelinin olup olmadığını tartabilmek çok önemlidir. Gerisi Kardeşin kendi yolculuğu ile ilgili olacaktır. Üstad-ı Muhterem Locanın ezoterik kimliğinin sembolüdür. Bunun yanında idari konularda da en üst düzeyde bilgi sahibi olmak, hele hele Locasını idare ederken uyacağı tüzükleri en ince noktasına kadar bilmek görevidir. Peki, Kardeşlerimiz bu sorunu neden vurguladılar? O göreve gelen Üstad-ı Muhteremler bahsetmiş olduğum süreçlerden geçmediler mi? Bu mümkün olmamalı. Yoksa Locayı yönetirken destek aldıkları görevliler mi bu süreçlerden geçmediler. Bu da mümkün olmamalı. Ama belli ki bir sorun var.

5. Doğu'nun Tutumu

Beşinci başlık olan "Doğu'nun Tutumu" çok sıkıntı verici bir konu. Hepimizin bildiği üzere Doğu aslında tek kişiden oluşur: Üstad-ı Muhterem. Daha önce bu görevi yapmış olan Kardeşler, Üstad-ı Muhteremin ihtiyacı olduğu zamanlarda kendisine destek vermekle yükümlüdür. Aralarında en etkin olan elbette ki Bir Önceki Üstad-ı Muhterem'dir. Ondan da Üstad-ı Muhtereminin tam yanında dururken aynı anda bir adım gerisinde olabilmek becerisini göstermesi beklenir. Kanımca Doğu kavramı tecrübesi sebebiyle, gelenekler ile geleceğin köprüsünü kuran bir Kardeş grubunu ifade eder. Bilgisi, kendisine ayrıcalıklı bir konum yaratan değil sorumluluk getiren bir grup. Belki de Loca içinde en mütevazı tutumu sergileyen, bir yandan taşını yontma yolculuğuna devam ederken diğer yandan rehber olma görevini yerine getiren bir grup Kardeş. Bazı obediyanslarda Bir Önceki Üstad-ı

Muhteremlik görevinin ardından Gözcü görevinin bu Kardeşlere verilmesi çok anlamlıdır. Acaba bu Kardeşlerimiz kendilerine aslında olmayan bir görev mi isnat ettiler ki böyle bir madde ile karşı karşıya kaldık? 'Doğu Tutumu' başlığının birkaç anlamı olabilir. Aklıma iki nokta geliyor; ilki müdahaleci bir tutum, ikincisi bilgiyi paylaşma noktasında bir isteksizlik. İlkinin anlamı açıktır ve Üstad-ı Muhteremlerin dengeleme noktasındaki hünerlerine kalmıştır. Ben açıkçası daha çok ikincisi ile ilgileniyorum. Masonlukta çeşitli cümlelerle ifade edilen çok sevdiğim bir mecaz var: "Burada bir nehir akar, herkes bilgisini o nehre dâhil eder ve kabının büyüklüğü ne kadar ise o oranda da alır". Bu mecazın son kısmı gayet yerinde ve Kardeşlere yapacakları çalışmalarla kaplarını genişletmelerini öğütlemiş ama ilk kısmına dair bazı devam söylemleri biraz sorunlu olabiliyor. Mesela bir Kardeş "Hakikat ile ilgili yorumunuz nedir?" diye sorar ise, ona, "Daha derecen müsait değil" veya "Nehir akar kap dolar, kabını genişlettikçe anlarsın" gibi bir söylemle yaklaşabilir miyiz? Cevap vermek, yorumumuzu paylaşmak yani Kardeşlerimizin kaplarını genişletmeleri noktasında onlara katkı sağlamak gibi bir sorumluluğumuz yok mu? Üzerinde çok düşünmediğimiz bir soru gelir ise, hemen araştırma yapıp Kardeşimizle paylaşmak, tartışmak, beraberce araştırmak için kendisini teşvik etmek gibi bir görevimiz yok mu? Var ise bu görevin en büyük sorumlusu Doğu diye adlandırılan grup değil midir? Acaba bu sorulara verecek cevabımız mı yok, ya da geçirdiğimiz yıllar bizi yordu ve "artık bu kadar yeter, oldum olabileceğim kadar" düşüncesine mi kapıldık? Hangisi olursa olsun sıkıntılı bir durum. Unutmayalım ki yorum zenginliği ile ilerliyoruz. Paylaşacağız ki Kardeşler bu bilgileri içselleştirsinler, işlesinler ve yeni yorumlar çıkartarak bizleri de zenginleştirsinler. Yoksa atalete kapılır, yorum kıtlığı içerisinde hep aynı şeyleri söylemeye başlar ve tekrarlara düşeriz. Bu da bizi ikinci başlığa döndürür: Çeşitlenemeyen, düzey ve dinamizm açısından sorunlu gündemler. Gündemlerin çeşitlenmesi çabalarında Muhterem Kardeşlerimizin katkılarının çok önemli olduğu aşikârdır. Düzey ve dinamizm sorunu da bu paylaşım ile zaman içerisinde kendiliğinden hallolacaktır.

Bu yazıyı uzatmak mümkün ancak anlamsızdır. Kardeşlerimiz zaten durumu gayet net olarak ortaya koymuşlar. Cevapların neredeyse tamamı ciddi bir haykırışı ifade ediyor.

Soru şu: Bu haykırışa cevap verecek miyiz, yoksa kurumsal tarih olarak üç yüz, temel olarak binlerce yıl geriye giden mirasımızdan yemeye devam mı edeceğiz? Bir başka deyişle; Masonlukla ilgili geçmiş efsanelere sarılıp, üzerlerine ne koyduğumuzu, geleceğe ne iz bıraktığımızı düşünmeden, kendi alegorilerimizi yaratamadan, buraya sadece gelip gitmeye devam mı edeceğiz?

Başkaca ve çok kritik bir soru daha var: Acaba yeni gelen kuşaklar buna izin verecekler mi?

Derinlemesine tartışılması için vesile olabilmesi ümidimle...

MASONOLOJİ (ETİK) VE MASONLUK (EMIC)

Hasan KİRMANOĞLU

In this article, using the distinction between etic and emic, I emphasize the importance of masonic historiography (the so-called masonology) which is based on scientific rules in getting more reliable information on the sources and origins of the freemasonry. Masonology requires an outsider, i.e. etic, able to differentiate his subjective views from his objective subject of study, contrary to an insider, i.e. emic, who is not always able to do this. Using this approach and referring to the works of some prominent specialists of masonic history, I illustrate that the English Freemasonry played an important political role in the British history, a situation which is at odds with the received idea that claims that freemasonry is an apolitical institution.

Giriş

Bu makalenin akışı, aslında şu soruya dayanmaktadır: Masonluk bugünkü halini aldığı son üç yüzyılda ne ölçüde harici âlemi belirleyen ne ölçüde onun tarafından belirlenen bir kurum olmuştur? Sadece "bizleri değil tüm insanlığı kapsayacak bir Ülkü Mabedinin inşasını hedeflediğimizden" sorunun meşru bir soru olduğunu düşünüyorum. Hiç kuşkusuz, harici âlem tarafından belirlendiğimiz gibi onu da belirleyeceğiz. Yine de hedef dikkate alındığında, harici âlemi belirlemedeki gücümüzün onun tarafından belirlenmemizden daha fazla olması gerekir diye düşünüyorum. Aksi takdirde, Ülkü Mabedi Mason olmayanları da nasıl kapsayabilir?

Başlığın sorudan farklı olmasının nedeni ise basittir: soruya, Masonoloji ile Masonluk arasındaki fark bilinmeden, belki daha da doğru bir deyişle Masonoloji olmadan cevap vermek mümkün değildir kanısındayım.

Etic/emic ya da Masonoloji/Masonluk

Masonolojinin etic, Masonluğun ise emic olarak nitelendirilmesi Fransız birader ve

tarihçi Roger Dachez'e aittir (Kaynak: Roger Dachez: Une interview dans Alpina: hautsgrades.over-blog.com). Peki etic ve emic nedir, ne demektir? Etic ve emic dilbilimden ödünç alınan (fonetik/fonernik) kavramlar olup insan bilimlerinde, özellikle de antropolojide kullanılan yaklaşımlardır. Birincisi bir kurum ya da sosyal topluluğun dışarıdan olan kişi(ler) ya da araştırmacı(lar) tarafından incelenmesi, ikincisi ise içeriden, yani o topluluğa mensup kişilerce incelenmesidir.

Birincisinin avantajı, ikincisinin aksine ya da ikincisinden daha fazla, araştırmacının araştırma öznesi ile arasına belli bir mesafe koyarak daha nesnel bilgi edinilmesini mümkün kılmasıdır. Bu noktada, zaman içinde, yani Masonolojinin ortaya çıkmasından bu yana kardeşlerin bir kısmının tepkisini çektiğinin altını çizmek durumundayım: 'Masonluk, bilimsel faaliyet yapılan bir akşam üniversitesi değildir; bizler burada, bilgi (savoir) değil (kendimizi) tanımanın (connaissance) ve daha da iyi, ahlaklı ve diğerkam bireyler olmanın arayışı içindeyiz'. Kuşkusuz yerinde bir tepki, ancak unutmamak gerekir ki, Masonluk uzayda, yani boşlukta doğmuş değildir; aksine belli bir sosyal, siyasi, kültürel bir tarihe sahip olan bir coğrafyada bugün bildiğimiz haliyle ortaya çıkmıştır.

O nedenle, bunları dikkate alıp analiz etmek mesleğimizin köken ve kaynakları konusunda daha doğru ve sağlıklı bilgi sahibi olmamızı mümkün kılacaktır. İngiltere Birleşik Büyük Locası'nın, 2001 yılında Sheffield Üniversitesi'nde kurmuş olduğu "Masonik Araştırmalar Merkezi'nin" kurucu müdürlüğünü yapan, inisiye olmayan tarihçi, Andrew Prescott'un deyimiyle "Masonluğu Masonlukla açıklayamazsınız, Masonluğu açıklayabilmek için geniş bir tarihi bakış açısına sahip olmanız gerekir" (Andrew Prescott, A History of British Freemasonry 1425-2000: http://www.freemasons-freemasonry.com/prescott16.html)

Hemen söyleyeyim, iki şapkayı da birlikte taşıyan kişiler tabii ki mevcut, yani hem inisiye hem de araştırmacı olan kişiler. Birkaç örnek vermek gerekirse: Antoine Faivre (muntazam inisiye), Ric Berman (muntazam inisiye), John Belton (muntazam inisiye), Cecile Revauger (gayrimuntazam inisiye), Yves Hivert-Messeca (gayrimuntazam inisiye).

Ayrıca, not edilmesi gereken bir diğer önemli husus, araştırma localarının mevcudiyeti. Bunların başında da İngiltere Birleşik Büyük Locası'na bağlı 1884'te kurulan prestijli Quatuor Coronati Araştırma Locası gelmektedir. Son derece özgür koşullarda çalışan bu loca dünyadaki en eski araştırma locası.

[Bu arada bir bilgi, farklı ülkelerden ve her obediyanstan araştırma localarının, inisiye olmayan masonik tarih yazımı üzerine çalışan bilim insanlarının da katılımıyla her iki

yılda bir gerçekleştirilen ICOM (International Conference on Masonic History) bu yıl 7, 8 ve 9 Haziran 2019'da Fransa'nın Bordeaux kentinde yapılmıştır. Bilginize: https://www.icom.fm/]

Masonolojik bulgular ve belirleme/belirlenme hususu

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde, masonolojik bulgular ışığında ve İngiltere Masonluğu bağlamında belirleme/belirlenme konusundaki görüşlerimi belirtip tartışmaya açmak istiyorum.

İngiliz Masonluğu

1723 Anderson Anayasası'na göre Operatif Masonluktan Spekülatif Masonluğa tedrici bir biçimde geçildi ('tranzisyon (geçiş) kuramı'). Buna karşılık, bazı masonolojik bulgular daha farklı bir kuram ortaya attılar: 'ödünç alma kuramı'. Buna göre, birazdan ifade edeceğim sosyo-politik bir tarihi dönemeçte, Operatif Localar boşalmış, adeta 'boş bir midye kabuğuna' dönüşmüşlerdi. Boşluk meslekten olmayanlar tarafından doldurulduğu, operatiflerin tasavvur dünyasını ve avadanlıklarını ödünç alarak. Son yıllarda elde edilen sentez mahiyetinde bir bulgu, Londra'da ödünç alma kuramının, taşrada ise geçiş kuramının geçerli olduğunu gösteriyor.

Pratik sonucu açısından iki kuramın da aynı kapıya çıktığı söylenebilir: nihayetinde localarda sadece Spekülatif Masonlar kaldı. Bunun nasıl gerçekleştiğini birazdan göreceğiz.

Peki, Operatif Locaları boş bir midye kabuğuna dönüştüren tarihsel dönemeç neydi? Kısaca, inşaatçı lonca ve korporasyonlar oluşturdukları tekeller ile sanayi kapitalizminin gelişimine engel teşkil etmeye başladılar. 1662 yılında çıkartılan bir yasa ile yoksul kişilerin bağlı oldukları paruasları (bir papazın kontrolündeki dini/idari bölge, yani bir tür idari birim) terk etmeleri yasaklandı. Böylelikle, bunların yeraldeki yeni yeni filizlenmeye başlayan imalat sanayi atölyelerinin gereksindiği ucuz iş gücünü temin etmesi sağlanmış oldu. Böylelikle ve ayrıca, belli bir yerde inşaatçıların kendi hesaplarına çalışabilmeleri için yedi yıllık bir çıraklık dönemini tamamlama mecburiyetinin de önüne geçilmiş oldu. Sadece Londra'daki inşaat korporasyonları etkili olmaya devam ettiler. Ancak Londra'daki iki felaket (1665 veba salgını ve 1666'daki Londra yangını) bunların da monopollerinin kırılmasına yol açtı. Zira başkentin yeniden inşasına katkı sağlamak isteyen herkese çalışma özgürlüğü tanındı.

Özellikle Londra ve çevresinde, boş midye kabuğu, 17. yüzyıl ortalarında artan

sosyalleşme [kafeler (örneğin İngiltere'deki ilk coffee-house Oxford'ta 1650 yılında açılmış, ikincisi de Londra'da 1652'de), dernekler, kulüpler vs.] ve artan kişiler arası yardımlaşma ihtiyacına bağlı olarak (unutmayalım, o zamanlarda sosyal refah devleti mevcut değildi) bir dostluk derneği biçiminde (friendly society) , önce halktan kişilerce doldurulmaya başlandı; ve daha sonra çok fazla olmasa da entelektüellerin de ilgisini çekmeye başladı. Bu noktada neden entelektüellerin ilgisini çektiği sorulabilir. Muhtemelen masonik efsaneler ve Masonluğun mimari boyutu. Bu ikincisinde hem estetik, hem de teknik boyutların bulunması ilgi çekmiş olabilir.

Londra'da ilk Büyük Loca'nın 1717'de kurulmasından sonra olup bitenleri anlayabilmek için 1717 ve öncesindeki birkaç on yılda İngiltere siyasi tablosunda ortaya çıkmış olan duruma bakmakta fayda var:

Monarşist Kavalyelerle parlamentodan yana püriten Yuvarlak Kafalar arasındaki uzun bir çatışmanın ardından (İç Savaş ve Püriten Devrim, 1642-1649), kralın azledilmesi (9 Şubat 1649), krallığa son verilmesi, bunun yerine cumhuriyetçi bir sistemin ihdas edilmesi (Commonwealth ve Özgür Devlet: 19 Mayıs 1649), 1658'e kadar süren Oliver Cromwell'in diktatoryal ve ahlaklaştırıcı rejimi, Stuartların restorasyonu (1660), Muzaffer ya da Kansız Devrim, 1668-1689), Haklar Yasası (1689) ve Parlamentonun onayı olmadan kralın savaş ilan etmesini ve kralın görevlilerinin avam kamarasında görev yapmasını yasaklayan kanun (Act of Settlement, 1701) tedrici bir biçimde ve sonuç olarak İngiltere'nin parlamenter bir monarşi olmasına yol açtı.

Ayrıca, 17. yüzyılın ikinci yarısında İngiliz toplumu püritanizm, kapitalizm ve bilimsel devrim arasındaki ilişki ve bağların sonucunda sosyo-kültürel bir mutasyon geçirdi. Bu sosyo-kültürel mutasyonun belki de en önemli sonuçlarından bir tanesi Royal Society'nin (R.S.) kurulmasıdır (1660). Mottosu "Nullius in verba" (kimsenin sözüne bağlı olmadan) olan R.S., hakikatin deneysel yöntem ilkesine bağlı olarak aranması fikriyle, bilimsel bir kamusal alanın oluşmasına imkân verdi.

Bu tarihsel arka planı aklımızda tutarak 1717'ye geri dönecek olursak, ilk Büyük Loca'nın ilk Büyük Üstadının Antony Sayer (1717-8) olduğunu görüyoruz; ikinci Büyük Üstat ise George Payne (1718-9). Üçüncü Büyük Üstat, çoğu kişi için sürpriz olacak biçimde, Desaguliers; Desaguliers, öncekilere kıyasla daha "üst düzey" bir birader: İngiltere Kilisesi'nin Protestan papazı, Newton'un yakın işbirlikçisi, R.S. deneylerinde küratörlük yapan ve belki de en önemlisi, Katolik Stuart ailesine karşı galip gelerek 1714'te krallığın başına geçmiş olan Hannover Ailesi'nin sadık bir yandaşı.

Desaguliers'nin Büyük Üstatlığından itibaren İngiliz Masonluğunda aristokratların mevcudiyeti ciddi biçimde arttı ve kurum, yeni hanedanlık ile sosyal tabanını oluşturan halktan/mütevazı üyelerini birbirine uyum sağlama ve kaynaştırma işlevi gören bir enstrüman haline geldi. Desaguliers 1721'de Montagu Dükü'nü Büyük Üstat olarak seçtirdi. Dük de, Hannover aristokrasisinin çok yakını olan biriydi ve de İngiltere'nin en zengin adamı. Büyük Üstatlık dönemine, Büyük Loca'nın hazinesine yüklü miktarda bir bağış yaparak başladı. Siyasi mesaj gayet netti. Ve böylece Masonluk İngiliz ekolünün anlamlı bir kurumuna dönüştü [Kaynak: Alain Bauer, Roger Dachez, La Franc-maçonnerie, (2013)].

İngiliz Masonluğunda aristokrat artışı yanında bir diğer gelişme de R.S. üyelerinin giderek artan sayıda inisiye olmalarıydı. Ancak bunun R.S. üyelerinin Masonluk sevdasından kaynaklanıp kaynaklanmadığı tartışmalı. Zira bir yoruma göre, 1662-63 yıllarından itibaren R.S.'de kurulan komiteler, toplumun, hayatı iyileştirmek amacıyla teknolojinin geliştirilmesine ve bunun ürünlerine nasıl tepki vereceğini ve buna uyum sağlanması konusunda neler yapılabileceğini görebilmek için bir laboratuvara ihtiyaç duyuyorlardı. Mason Locaları buna çok uygundu. Çünkü localar farklı halk kesimlerinden ve inançtan bir sürü insan barındırıyorlardı. Yani Masonluğun bu durumda da bir enstrüman olarak kullanılması söz konusu oldu [Kaynak: Yves Hivert-Messeca, L 'Europe sous L 'Acacia: Franc-maçonneries en Europe du XVIIIeme Siecle a Nos Jours (2012)].

Ayrıca, 1763'te sona eren Yedi Yıl Savaşı'nın ardından Britanya'nın bir dünya gücü haline gelmesi ve bunun sonucunda ortaya çıkan sömürgecilik konusunda da Büyük Loca bir enstrüman olarak kullanıldı, şu basit mekanizmayla ki, Masonluk, sömürgelerde oluşturduğu sosyal iletişim ile İngiliz varlık ve mevcudiyetinin gelişip konsolide olmasını kolaylaştırdı [Kaynak: Jessica Harland-Jacobs, Builders of Empire: Freemasons and British Imperialism: 1717-1927, (2007)]. İngiliz Masonluğunun İngiliz devletiyle olan ilişkilerine bir başka örnek, tarihçi ve inisiye, prestijli Araştırma Locası Quatuor Coronati'nin an itibarıyla Üstad-ı Muhteremi olan Ric Berman'ın son çalışması: Espionage, Diplomacy & the Lodge: Charles Delafaye and the Secret Department of the Post Office (2017).

Sonuç yerine

Buraya kadar söylediklerimin ışığında belirleyen/belirlenen hususunda şunu ileri sürmenin yanlış olmayacağı kanısındayım: İngiliz Masonluğu harici âlemi belirleyen bir kurum olmaktan çok onun tarafından belirlenen bir kurum görünümü arz etmektedir. Bunu, kanaatimce, özellikle R.S. ile İngiliz Masonluğu ilişkileri çerçevesinde görmek mümkün. R.S., 'kültürel sermaye' birikimlerini Mason Localarında, masonik fikriyata

dayalı olarak oluşturmuş bilim adamlarınca inşa edilmiş/kurulmuş bir yapı değil. Böyle bir şey zaten kronolojik olarak mümkün değil. Zira R.S. 1717 öncesinde, 1660'da kurulmuş. Buna karşılık ya da aksine, harici âlemde kurulmuş olan R.S.'deki bilim adamlarından bazıları daha sonra, yukarıda söylemiş olduğum sebeplerle, İngiliz Masonluğuna geliyorlar. Diğer bir anlatımla, İngiliz Masonluğu R.S.'yi değil, R.S. İngiliz Masonluğunu belirliyor.

Tabii ki belli bir geleneğin devamlılığı içinde olmakla birlikte, 1717'de yeni bir yapı olarak tarih sahnesindeki yerini alan İngiliz Masonluğu (ya da 'Anderson Masonluğu'), Kıta Avrupa'sındaki radikal aydınlanmadan farklı olarak 'Britanya aydınlanmasının gerçek kızıdır' (Kaynak: Cecile Revauger, Anderson's Freemasonry: The True Daughter of the British Enlightment, Cercles 18, Occasional Papers Series (2008)). Kraliyetin yeni sahibi Hannover Ailesinin saplantılı bir taraftarı olan İngiliz Masonluğu, Anglikan Kilisesi ve kraliyet ile birlikte müesses nizamın önemli bir 'sütunu' haline gelmiştir. Ve bu nedenle, İngiliz Masonluğu iddia edilenin ve zannedilenin aksine apolitik değil, politiktir.

KAYNAKLAR

1. Berman, Ric, Espionage, Diplomacy & the Lodge: Charles Delafaye and the Secret Department of the Post Office (2017).
2. Dachez, Roger, Alain Bauer, La Franc-maçonnerie, (2013).
3. Hivert-Messeca, Yves, L 'Europe sous L 'Acacia: Franc-maçonneries en Europe du XVIIIeme Siecle a Nos Jours (2012).
4. Prescott, Andrew, A History of British Freemasonry 1425-2000, http.VAwww. freemasons-freemasonry. com/prescott16.html
5. Revauger, Cecile, Anderson's Freemasonry: The True Daughter of the British Enlightenment, Cercles 18, Occasional Papers Series (2008).
6. Bilgi: International Conference on the Masonic History: https://www.icom.fm/

KARDEŞLİK ANLAYIŞIMIZ: HOLİSTİK BİR DEĞERLENDİRME

Güngör KARAGÜZEL

There are some different definitions of masonry apart from written in the rituals. And one of the purest definition is like that; "Masonry is a global fraternity union". Our fraternity perception takes part among most definitive factors to ensure of continuity and formation of this union. But, not only in different obediances, in even same obediance, practices which reflect brotherhood perception can be able to very different.

Other than that, when we evaluate this subject in holistic aspect, this evaluation has a possibility of contribution to fortification and internalize of our fraternity perception by prioritize to get positive and applicable results of interactions in rings which create our fraternity chain. Hence, rising of our awareness about holism, holistic thought and holistic approach's essential points can contribute for our fraternity union in the context of comment of our fraternity perception's more actual, more dynamic and versatile.

Kardeşlik anlayışımızın, Masonluğa adım attığımız ilk günden itibaren tüm yaşantımızı etkileyen belki de en önemli etmen olmasına karşın, üzerinde bu önemi ile örtüşen ciddiyette kuramsal çalışmaların yapıldığını ne yazık ki söyleyemeyiz. Bu durum, onun Masonlukla özdeşleştirilmesinden de köken alıyor olabilir. Ritüellerimizde, kardeşlik anlayışımızın neleri içermesi gerektiğine çoğu kez dolaylı atıf yapılması bir yana, bunların farklı başlıklar altına dağılması nedeniyle de bütüncül olarak değerlendirilmeleri güçleşmektedir. Konunun sistematik bir şekilde ele alınması açısından; öncelikle Masonluğun kardeşlik perspektifinden kısa bir tanımlamasını yapmakta yarar olduğunu düşünüyorum. Daha sonra, biri "holistik değerlendirme, düşünce ve yaklaşım", diğeri "kardeşlik anlayışımıza holistik pencereden bakış" olarak sıralanan iki alt başlık ayrıntılı olarak incelenecektir.

Çırak Derecesi Ritüelinde; Masonluk nedir sorusunun yanıtına baktığımızda, kardeşlik duygularını güçlendirmeye vurgu yapan bir amaca özellikle yer verildiğini görüyoruz. Yani kardeşlik anlayışımızın, salt kuramsal ve kurumsal anlamına değil içselleştirilmesine de özel bir önem verilmiştir. Ayrıca, ritüelimizden; her kardeşin hakkına saygı göstermek, kalplerimizi kardeşlik duygu ve güvenine açık tutmak ve kardeşlik sevgisini her yöne yaymaya çalışmak gibi kardeşlik anlayışımızı özetleyen çıkarımlar yapılabilir.

Bilindiği üzere Masonluğun ritüelimizde yazılanlar dışında değişik tanımları da vardır ve bunların içerisinde belki de en öz tanımlardan birisi "Masonluğun evrensel bir kardeşlik birliği olduğudur". Bu birlik, kurumsal ve pedagojik anlamda etkileşimli/ interaktif yöntemlerin ön planda olduğu, değişik kuramsal ve uygulamalı etkinliklerin gerçekleştirildiği ve gücünü temelde bireysel eğitim, öğrenim ve gelişimden alan bir kardeşlik birliğidir. Buradaki kardeşlik anlayışının, ortak bir insanlık ülküsü etrafında hem düşünce özgürlüğüne, hem de barış ve adalete en üst düzeyde olanak sağlaması ya da idealinde öyle olması gerekir. Masonlukta, kardeşlik ya da eski karşılığıyla "biraderlik"; üyelerinin aralarından su sızmadan karşılıklı sorumluluk, sevgi ve saygı içinde yürüyen ilişkiler kurmaları, bunları Ebedi Maşrıka göç edene kadar sürdürmeleri anlamına gelir ki, bu süreç bireyin düşünce ve eylemleri ile doğrudan ilişkilidir.

Holistik Değerlendirme, Düşünce ve Yaklaşım

Bu alt başlıkta, öncelikle "holistik" ve "holizm" terimlerinin tanımlanması gerekir. Holistik teriminin kökenini oluşturan holizm (holism) kavramı Eski Yunancada bütün, tamam, tüm anlamlarına gelen "holos" sözcüğünden türemiş olup İngilizce "whole" (bütün) sözcüğü ile aynı kökenden gelmektedir.

Holistik yaklaşımların kökeni antik çağlara dayansa da, holizm sözcüğünü ilk tanımlayan Hollanda asıllı İngiliz düşünür Jean Christiaan SMUTS'dur (askeri lider, devlet adamı, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin 4. Başbakanı). Holizm terimini ilk kez 1926 yılında yayınlanan "Bütünsellik ve Evrim (Holism and Evolution)" adlı İngilizce kitabında tanımlamış olup, orada felsefi, bilimsel ve sanatsal boyutlarını ayrıntılı olarak açıklamıştır.

Holistik sözcüğü, terminolojik açıdan "bütünsel", "bütüncül" ya da "eksiksiz bütünlük" anlamına gelmekle birlikte kavramsal olarak bunların yeterli olmadığı da belirtilmektedir. Holizm, geniş anlamda, canlıyla-cansız, organikle-inorganik yapılar arasında gerçek, temel ve indirgenemez bir farklılık bulunduğunu; bütünleri oluşturan parçaların o bütünün içinde, bütünün dışında olduğundan daha farklı bir biçimde

fonksiyon gösterdiklerini; bir fenomeni anlamak için, onu bütünlüğü içinde, yani onun bir parçası olduğu o bütünü de anlamak gerektiğini ve dolayısıyla bütünün her zaman öğelerinin yalın toplamından daha fazla bir şey olup, sofistike bir fenomenin, salt onu meydana getiren öğelerin analizi yoluyla anlaşılamayacağını savunan bir yaklaşım/öğretidir. Felsefenin yanı sıra günümüzde sosyoloji, tıp, ekonomi, mimarlık gibi pek çok alanda da holistik bakıştan önemli ölçüde yararlanılmaktadır.

Holizmin, idealistik/düşünselci bakış açısından, "tamlığı imleyen bütün olan bir şey" anlamı ile çok daha eskilerde, ilk kez Empedokles (Empedocles, M.Ö. 490-430) ve Demokritos (Democritus, M.Ö. 460-370) tarafından parça-bütün ilişkisi bağlamında ele alındığını görüyoruz. Empedokles; toprak, su, hava ve ateşten ibaret dört maddesel tözün/arkenin, beşinci bir eleman olan manevi "mutlak sevgi" vasıtası ile her zaman beraberce homojen/bağdaşık nesnel bir bütün içinde olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca, doğaldır ki, antik felsefe geleneğinde o zamanlar kullanılagelen diyalektik düşüncenin bir gereği olarak da Empedokles, sevginin karşıtı olan nefreti, bütünsel varlığı parçalayıcı, ayrıştırıcı bir duygu şeklinde nitelemiştir.

Holizm olarak bilinen felsefi akımın kökeni ile doğrudan ilişkili ilk düşünür Aristo (M.Ö. 384-322) olup, bu akım "bütün, kendisini oluşturan parçaların toplamından daha fazladır" aforizmasına dayanmaktadır. Ayrıca, holizmin, "sistem kuramı" içerisinde değerlendirilen bir yaklaşım olduğu da ifade edilmektedir. Doğu Coğrafyasında ise Çin filozofu ZHUANGZİ (Chuang Tzu, M.Ö. 369-286) bu akımın öncüsü konumundadır. ZHUANGZİ'nin, sabit bir sisteme bağlı olmayan, akıcı ve esnek bir bütüncül anlayışa dayanan ve pragmatik fikirlerinden; insanların, kültürlerin ve felsefi bakış açılarının arasında gerçekleşen ve "değerlerin çoğalabilirliği" olarak tanımlanan bir yaklaşımı söz konusudur.

Batıda ise filozofik, teolojik ve sosyolojik açıdan holizmin gelişimi büyük ölçüde Baruch SPINOZA (1632-1677) ile olmuştur. Dünyadaki tüm görünür parça ve farklılıkların görünmeyen tek bir maddenin içinde yer aldığını savunmuştur ve bunun da Tanrı veya Doğa olduğunu ileri sürmüştür. Daha sonra Georg Wilhelm Friedrich HEGEL (1770-1831) ve Karl MARX (1818-1883)'ın katkıları ile birlikte holizm için, kolektivizmi öne çıkaran ya da bazen bireyselliğin karşıtına dönüştüren bir eğilim oluşmuştur. Sonuçta, ister teistik olsun, isterse teistik olmasın şimdiye kadar bahsedilen ve daha sonra da bahsedilecek olan holistik yolların tümünde insan bilinci için devrimsel bir hareket potansiyelinin olduğu kabul edilmektedir ki, bunun kardeşlik anlayışımızdaki dinamizm için de gerekli olduğu söylenebilir.

Antik felsefenin ardından "bütün" kavramı; klasik, Ortaçağcı ve modern felsefenin pek çok düşünürünce parça-bütün ilişkisi bağlamı ile idealistik perspektiften/

görüngeden ele alınmaya devam ederek 19. yüzyıla dek gelmiştir. Karl Ludwing von BERTALANFFY'nin 19. yüzyılın ilk yarısında öne sürdüğü "sistem kuramı"nda; kendisi, bütünü anlayabilmek için tek tek parçaların ve süreçlerin yeterli olmayacağından, parçalar ve süreçler arasındaki etkileşimi de incelemek gerektiğinden söz etmektedir. Bütünsel (holistik) yaklaşım ilkesine dayalı olan "sistem kuramı", yönetim sistemine, bütünün, kendisini oluşturan parçaların toplamından daha büyük olduğunu savunan ve sinerjitik etkiyi oluşturan holizm kavramını sunmuştur. Holizmin, 20. yüzyılın başlarında "Gestalt Psikolojisi"nde kendine yer bulduğunu, ikinci yarısında ise tıp alanını da içeren pozitif bilimlerde, sanatta ve sosyal dallarda daha geniş bir düşünme şekline ilham vermeye başladığını, 68 Olayları ile çok boyutlu eleştirel düşünceyi öne çıkaran yazarlar tarafından da holistik bakış açısının önemsendiğini görüyoruz.

Holistik bakış açısının önemli özelliklerinden birisi de her türlü veriye değer vermekle işe başlaması, onu sistematik şekilde kullanarak bilgiye/belgeye yani enformasyona dönüştürmeye olanak sağlamasıdır. Oysa klasik deneyime dayalı yaklaşımlarda, verilerin çoğunlukla öznel/gelişigüzel kullanımı ve popüler/yüzeysel değerlendirmeler sonrasında değerini kaybetmesi veya göz ardı edilmesi söz konusu olmaktadır.

Yaşamın geniş bir alanına uygulanabilecek özellikler taşıyan holistik bakış açısında, evrende bulunan tüm birimlerin birbirleriyle ilişki ve etkileşim içinde bulunduğu, var olan her birimin diğerlerini etkileme, değiştirme ve yönlendirme özelliğine sahip olabileceği ve bu nedenle de en küçük bir birimin bile gerekli, önemli ve değerli olduğu kabul edilir. Bu bakış açısında, sistemi oluşturan parçaların, parçalar arası ilişkilerin ve çıkacak sorunların birbirinden ayrılamayacağını kabul eder. Öğeler ve ilişkiler arasında meydana gelen sorunların/düzensizliklerin (entropi) de birbirine bağlı olduğunu, bu yüzden de sorunların birisine çözüm bulunduğunda, diğer sorunların da çözülmesi için bir adım atılmış olacağını ortaya koyar. Holistik yaklaşım, sistem kavramını "birbirleriyle etkileşimli bütünlüklerden oluşmuş, çevresiyle etkileşimli bir bütün olarak görür". Bu anlayışa göre dışarıdan olumsuz müdahaleler olmadığı sürece "sistem"in doğal seyri aslında "sinerji" meydana getirmek üzere kurulmuştur.

Holizm ile ilgili bu alt başlık altında söylenebilecek son sözler, bu değerlendirme, yaklaşım ve düşünce tarzının bazı konularda eleştirildiği ve tartışmalı yönlerinin de olduğudur ki, bunu da olağan karşılamak gerekir. Bunlardan biri, holizmi indirgeyici bir tavır ile değerlendiren ve onun olaylara ya da olgulara çok boyutlu bakmanın daha janjanlı bir ifadesi olduğu savıdır. Daha düşünsel yaklaşanlar ise bütünü oluşturan bileşenlerin birbirlerine negatif etkilerinin de olabileceğini ve bunun bütüne etkisinin göz ardı edilemeyeceğini ya da kısmen veya tamamen negatif elemanlardan oluşan bütünde ortaya çıkacak net holistik etkinin nasıl şekilleneceği konusunu gündeme getirmektedir.

Kardeşlik Anlayışımıza Holistik Pencereden Bakış

Holistik bakış açısı, Masonluğun özgür düşünceye ve onun ifade edilmesine verdiği önem bağlamında kardeşlik anlayışımızı oluşturma ve geliştirmede (bu konuda yaşadığımız güncel sorunların değerlendirilmesinde de) yararlanılabilecek yol ya da yöntemler arasında yer alabilir. Bu yönüyle, kardeşlik anlayışımızın içselleştirilmesinde masonik tutumumuzu oluşturan o geniş ezoterik spektrum içerisinde yer alması da yararlı olabilir. Holistik yaklaşımı oluşturan öğelerin bazılarıyla aslında masonik yaşantımızda zaman zaman karşılaşıyor ve de onları kullanıyoruz. Ancak, bu konu hakkında henüz yeterince farkındalık olmaması doğrudan holistik düşünceye atıf yapılmasını engellemektedir.

Diğer yandan, holistik açıdan bakıldığında kardeşlik kavramının masonik açılımının halen tam anlaşılamadığını ve tüm dünya Masonluğunda irdelenen bir konu olduğunu görüyoruz. İngiltere Birleşik Büyük Locası tarafından yapılan güncel bir açıklamada, Hür Masonluğun öncelikle sosyal bir kurum olduğundan bahsedilerek, 21. yüzyılda iki temel öğreti üzerinde önemle durmayı amaçladıklarını ve bunlardan birinin kardeşlik anlayışımızın temelini oluşturan "kardeşlik sevgisi" (diğeri "yardımlaşma"dır) olduğu belirtilmiştir. Ülkemizin de üzerinde bulunduğu coğrafyada geçmişten günümüze kardeşlik kavramı hep önemini korumuş, farklı şekillerde tanımlanmış ve kategorize edilmiştir. Din kardeşliği, Alevilikteki/Bektaşilikteki "yol/can kardeşliği" ya da Mevlevilikteki "Tanrıdan kardeşlik" gibi… Bunları çoğaltmak da mümkün ancak burada şunu özellikle vurgulamak isterim ki, benim açıklamaya çalıştığım spesifik olarak masonik anlamdaki kardeşliktir. Toleransı/ hoşgörüyü, özveriyi, dayanışmayı, ortak ülküyü, bağlılığı, alçak gönüllülüğü, içtenliği, bencillikten uzaklaşmayı ve güven duygusunu "sevgi" ortak paydasında birleştiren bir kardeşlik… Böyle bir kardeşlik anlayışı, kardeşlik bilincinin oluşturulması/ içselleştirilmesi ve geliştirilmesi ile gerçekleşebilir. Bu; özgürlük, adalet, eşitlik gibi evrensel değerler ve bilgelik, tolerans, iyilikseverlik ve cesaret gibi erdemler bağlamında bir araya gelmek ve bunlar için çaba sarf etmekle mümkündür. Kardeşlik duygusuna sahip olmanın da insanın sevgi gücü ile beslenerek akıl yoluyla oluşturabileceği yüce bir erdem olduğu ifade edilmiştir. Fransız Devrimi ile özdeşleşen "Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik" mottosunun bileşenlerinden biri olan kardeşlik; eşitlik ve özgürlük ile birlikte günümüz Masonluğunun birbirinden ayrılmaz ve birbirini tamamlar nitelikteki kavramlarından birini oluşturmaktadır. Özgürlük ve eşitlik, elde edilmeleri ve sonrasında korunmaları zor iki önemli değerdir. Birçok kaynakta, bunların evrensel anlamda gerçekleştirilmesinin ve devamını sağlayan gücün ise "kardeşlik" olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Konuyu holistik açıdan biraz daha büyüteç altına aldığımıza göre; daha önce sıralanmış olan ve "Masonluk" açısından ele alınan yükümlülükleri yerine getirip getirmediğimizi, "Masonlar" açısından da olumlu/yapıcı geri bildirimler yapacak şekilde sorgulamamız gerekir. Bu yönüyle, geçmişte, günümüzde ve gelecekte hem bireysel, hem de ulusal ve uluslararası masonik organizasyonlar olarak yapabildiklerimiz ve yapamadıklarımızı ya da eksik ve yanlış yaptıklarımızı da tabii ki tartışmak durumundayız. Masonik dünyada gerçekleşen her şey peşinen mükemmel olarak görülemeyeceği gibi, üretilen güzel şeyler de bireysel veya yönetimsel çıkarlarla örtüşmediği için peşinen karalanmaz. Dolayısıyla, bir yandan var olan sorunları görmezden gelmenin bizlere katkı sağlamayacağının bilincinde olmalı, diğer yandan da sorunlarımızı uygun zamanlarda, uygun platformlarda ve uygun üslup ile tartışabilecek ortamları yaratabilmeli ve kötümser/pesimistik değil, iyimser/optimistik bir tutum sergilemeli ve akılcı çözüm yolları izlemeliyiz. Bu ortamlarda, burada yanıtlarını kısmen vermeye çalışacağım şu soruları da tüm yönleriyle tartışabilmeliyiz:

- Masonluk için objektif (nesnel)/bilimsel verileri içeren durum saptamalarını hangi oranda yapabiliyoruz, paylaşabiliyoruz ve onları enformasyona dönüştürüp yaşama geçirebiliyor muyuz?
- Sorunlarımıza gerçekten akılcı/veriye dayalı çözümler üretebiliyor muyuz yoksa onları büyük oranda öznel/sübjektif olan deneyime dayalı/ampirik değerlendirmelerle adeta geçiştirmeye mi çalışıyoruz?
- Masonluktaki kardeşlik anlayışı (ülkemizde veya diğer ülkelerde) hiçbir çıkar, sınıf, inanç, ırk gözetilmeksizin uygulanabilen bir toplumsal değer olarak karşımıza çıkabiliyor mu?
- Kardeşliğin yalnızca inisiyasyon ve devamında masonik bilgi paylaşımı ile değil, en az onun kadar gönüllerin/duyguların paylaşımı ile algılanabilecek bir olgu olduğunu içselleştirebiliyor muyuz?
- Yeni Çırak Kardeşlerimizden En Muhterem Üstatlarımıza kadar bütün kardeşlerimizin, özellikle ve öncelikle localar ölçeğinde birbirlerine samimiyetle bağlanması ve kucaklaşması için hepimiz yürekten ve cesaretle çalışıyor muyuz?
- Kardeşlik anlayışımız açısından hafifleterek soruyorum, "Masonluk başka, Masonlar başka" aforizmasını biraz fazla mı kullanıyoruz? Bu ikisi belki de o kadar "başka" olmayabilir mi?
- Kardeşlik anlayışına hemen sahip olabiliyor muyuz ya da ne zaman sahip olabiliyoruz?
- Bir kardeşimizin bilgi eksikliğini kendi eksiğimiz gibi görüp, onu eleştirmek yerine gelişmesi için yeterince çalışıyor muyuz?

Bu soruları ve onların işaret ettiği sorunları çoğaltmak mümkün tabii ki. Ancak, belki daha da önemlisi, tüm bu soruların içeriği ve çözümleri üzerinde yeterince durup durmadığımızı sorgulamamızdır.

Bu sorulara yanıt ararken yararlanılabilecek holistik yaklaşımın bir diğer özelliği, bizlere, konuları 360 derecelik bir bakış açısıyla (dar açı ile değil!) değerlendirebilme olanağı sunmasıdır. Bu özellik, kardeşlik anlayışımız konusunda daha akılcı bir değerlendirmeye olanak sağlayabileceği gibi onun nasıl olması gerektiğini, geçmişi ve güncel yaşamdaki kardeşlik anlayışımızı usulünce gözden geçirmemizi ve varsa eksiklikleri/yanlışlıkları ortaya koyarak gelecekte bunların tekrarlanması için çalışmalar yapmamıza da katkı sağlayabilir. Holistik yaklaşımı ezoterik olarak şöyle ifade edersek yanlış yapmayız diye düşünüyorum. Yaşama ve yaşamın tüm komponentlerine; bilinen en geniş açı (360 derece) ile bakmaya çalışan, bu dairesel bakış ögelerine tek bir düzlem ile sınırlı tutmayıp, tüm düzlemlere yayabilen, dolayısıyla küresel/evrensel olguları da irdeleyen ve eksenlerini yalnızca merkeze doğru değil, merkez dışındaki sonsuzluğa da yönelterek kardeşlik anlayışımızı oluşturan tüm bileşenleri kendine özgü bir yöntemle değerlendirmeye olanak sağlayabilen bir yaklaşımdır.

Masonluktaki geleneksel kardeşlik anlayışında bencilliğe ve kardeşlerin birbirlerini istismar etmesine yer yoktur. Aksine, yardımsever ve iyiliksever olmak, çevremizdekilere incelikle davranmak vardır. Bu anlayış, kendimizin yanı sıra başkaları için de mutluluk kaynağı olacak kalıcı eserleri bırakmak için var gücümüzle çabalamayı, herkesin düşünce ve inancına saygı göstermeyi, kendimizi olgunlaştırmayı ve hakikati aramayı gerektirir. Kardeşlik anlayışımızın odağında, ayrım gözetmeksizin tüm insanları sevmek, onlara adil ve eşit davranmak yani hak ve adaletten yana olmak, taassup ve boş inançlar ile mücadele etmek, herhangi bir çıkar sağlama beklentisi olmadan birbirimize destek olmak ve açık yürekli davranmak yer almalıdır. Aslında kardeşlik anlayışımızı özetleyen bu açıklamalar yemin metnimizde veya onun satır aralarında da mevcuttur. Ancak bunlara yaşantımızda ne kadar yer verebildiğimiz de holistik açıdan sorgulanması/tartışılması gereken bir konudur. Bu da doğrudan zaman boyutu ile ilgili olup kardeşlik anlayışımızın aslında belli bir dönem veya koşula bağlı olmadan yaşamımız boyunca geliştirilerek sürecek, yeni düzenlemelere açık bir kardeşlik bağı olmasını gerektirir.

Yeri gelmişken kardeşlik alanımızın sınırları konusundaki görüşümü de belirtmek isterim. Kanımca, kardeşlik anlayışımız sadece loca toplantılarında ve mabet içerisinde kardeşçe davranmayı değil, ki bu anlayış maalesef bazı obediyanslar için geçerli bir durumdur, kurulan gönül bağımızın aynı zamanda tüm yaşamımıza yansımasını da amaç edinmelidir. Burada bazen harici yaşam ve masonik yaşam şeklinde bir ayrım yapma durumu karşımıza çıkmaktadır. Holistik pencereden bakıldığında ise bunun yapay bir ayrım olduğu, aslında tüm yaşantımızın masonik olması gerektiği söylenebilir.

Çırak Derecesi Ritüeline dönecek olursak… Tekris Töreninde, Hatip Kardeş tarafından yeni Çırak Kardeşe sır saklamanın, bağlılık ve uyumun bir Masonun vazgeçilmez karakterleri olduğu belirtilmekte olup, kardeşliğin ilke ve törelerine bağlı kalması öğütlenmektedir. Devamında yasa ve tüzüklere uyması, landmarkları uygulaması, bütün işaret ve çağrılara cevap vermesi de istenmektedir. Keza verilen görevleri yerine getirmek, loca kararlarına uymak, insanlığa yararlı olacak ve kardeşliğimize onur getirecek erdemlere kendimizi adamak yer almaktadır. Kardeşlerimizin, aralarında var olan bir geçimsizliği dostluk ve sevgiye çevirmeleri için ellerinden geleni yapmalarının bir borç olduğu da kardeşlik anlayışımız çerçevesinde ifade edilmektedir.

Masonik anlamda kardeşlik söz konusu olduğunda şunun da bilinmesi gerekir ki, Dünya yüzeyindeki Mason örgütleri, diğer birçok konuda olduğu gibi "Kardeşlik" kavramı üzerinde de tam bir uzlaşmaya henüz varamamıştır. Kardeşlik, bir yandan tüm insanlar ve toplumlar için peşinde koşulması gereken bir özlem olarak sunulurken, öbür yandan Masonluk açısından önce kendi içerisinde çözüme ulaştırılması gereken bir konu gibi de görünmektedir. Bazı Mason kuruluşlarına göre, kardeşlik ancak bir loca toplantısı sırasında söz konusu olabilirken ya da teist bir inanç gerekirken, bazılarına göre de teolojik bir ön koşul yoktur. Az sayıdaki bazı Mason kuruluşları, değişik ırklardan olanların kardeşliğini benimsemez ve hatta bazı ırklardan olanları kendilerince Masonluğun dışında tutarken, ne iyi ki çoğu Mason kuruluşları bunlara şiddetle karşı çıkar ve Masonlukta benimsenen "Ülkü Kardeşliği"nin herhangi bir dinsel inanç veya ırk birlikteliğiyle sağlanamayacağını savunur. Nitekim Tekris Töreninde Üstad-ı Muhteremin "Masonlar birbirlerine kardeş derler, ama kardeş olmayanları da severler" ifadesi ile Masonlukta kardeşliğin yalnızca üyeleri için değil, evrensel anlamda tüm insanlar için de hedeflendiğine işaret etmektedir.

Tekris Töreni sonrasında yeni Çırak kardeşe diğer tüm Masonlarla kardeş olduğu bildirilmektedir. Masonlar arasındaki kardeşlik bağının anlaşılıp güçlenmesi için belli bir tanıma, yakınlaşma ve uyum sürecinin gerektiğini düşünürsek, bu ifade o anda daha çok kağıt üzerinde kalan bir ifade gibidir. Yani sevgi ve ülkü birliği henüz olgunlaşmadan bunun söylenmesi, içinde biyolojik kardeşlikte olduğu gibi bir zorunluluğu, dogmatik bir süreci yansıtır ki, bu da kardeşlik anlayışının özü ile bağdaşmaz. O halde bir Mason derneğine girmekle hemen kardeşlik ilişkileri kurulamadığına göre bu ilişki ne zaman tam olarak kurulabilir? Ya da diyelim ki derneğimize yıllar önce üye olanlar ya da meslekte yıllarını geçirenlerin hepsi kardeşliğin temel öğelerini içine sindirebilmiş midir? Bu soruya verilebilecek "mesele yılda değil, yoldadır" yanıtı çok kısa ama oldukça anlamlıdır.

Felsefede "başarılamayacak hiçbir şey yoktur" hipotezini savunmak için "imkânsız, yalnızca bir kelimedir" açıklaması yapılmaktadır. Kardeşlik anlayışımızı eyleme dönüştürürken, holistik bakış açısından yararlanmamızın da başarılamayacak bir "şey" olmadığını, hatta başarmamız gereken bir "şey" olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla, Masonluğun özünü oluşturan kardeşlik anlayışı da tırnak içerisinde söylüyorum yalnızca bir "kelime" değildir, daha doğrusu bir kelimeden ibaret olmamalıdır.

Dilerim, Evrenin Ulu Mimarı, Kardeşliğimizi hem ritüelik çalışmalarımızda özümsememize, hem de onu tüm yaşantımızda uygulayabilmemize yardımcı olur.

KAYNAKLAR

1. Alan GULLETTE, Towards A Philosophy of Holism, 1980
2. Aydın ARITAN, Holistik Öğrenme, Arıtan Yayınevi, 2010
3. Aydın ARITAN, Holistik İnsan, Arıtan YAYINEVİ, 2011
4. Çırak Derecesi Ritüeli, 2014
5. Hakan OKAY, Holistik Bakış, 2017
6. Halit YILDIRIM, Hologram, Mikrokozmos, Makrokozmos ve Bütüncül (Holistik) Evren Algılayışı, 2014
7. Macit GÖKBERK, Felsefe Tarihi, 1983
8. Mehmet ÖNAL, Dünya Yurttaşlığı, Barış ve Kardeşlik Üzerine Düşünceler, 2010
9. Mirza Iqbal ASHRAF, Introduction to The Philosophy of Holism, 2012
10. Murat Özgen AYFER, Ansiklopedik Mason Sözlüğü, Pentagram Yayınları, 2008
11. Mustafa ÖZCAN, Holistik Bilim, 2012
12. Selçuk AKILTOPU, Kardeşlik Bilinci, Güneşin Işınları III, 2009
13. Tanol TÜRKOĞLU, Holistik Bakış, 2015

İBRAHİM MÜTEFERRİKA

Emre ÖZTÜRK

İbrahim Müteferrika, is well known as the man who brought the first Arabic alphabet printing machine to the Ottoman Empire. He was a pioneer in this aspect and printed 17 books during his life time although the number of books printed after his death was very limited for more than a century due to the insufficient demand of books from the society he lived in. He fought against illiteracy with the help of the liberalistic environment of the Tulip Era. Although there are claims about his masonry, it is more probable that he was a Unitarian before becoming a Muslim in the Ottoman Empire, and a Mevlevi during his service to the Empire.

Matbaa, barut ve pusula...
Bütün dünyayı değiştiren üç unsurdur.
Francis Bacon

Yazının bulunmasından sonra uygarlığın gelişimini hızlandıran en önemli etken yazının çoğaltılması olmuştur. Gerek kâğıt, gerekse çoğaltma teknikleri ilk olarak uzakdoğuda 2. ve 3. yüzyıllarda gelişmesine rağmen, matbaanın mucidi olarak bilinen Johann Gutenberg'in matbaayı Kıta Avrupasına tanıtması 1440'lı yıllara rastlar. Gutenberg matbaasında basılan ilk eser Türklere karşı bir Haçlı Seferi çağrısı niteliğindedir. Daha sonra da ağırlıkla dinî eserler basan matbaalar, okuryazarlığın ve dolayısıyla bilginin daha önce hiç olmadığı kadar hızla yayılmasına öncü olmuştur.

Matbaanın Osmanlı'ya gelişi ise Macarların Avusturya'ya karşı yaptıkları bağımsızlık mücadelesi ile ilişkili ve bir nevi tesadüfler silsilesinin bir sonucudur.

Habsburg Sülalesi'ne karşı mücadele eden İmre Thököly (1657-1705) ve üvey oğlu Ferenc Rakoczi gibi birçok Macar, kaybettikleri savaşlar neticesinde Osmanlı'ya sığınmış, bir kısmı koloni halinde yaşamayı, bir kısmı da İbrahim Müteferrika

gibi Müslüman olmayı tercih etmiştir. Osmanlı'nın Avrupa sahnesinde artık ciddi bir tehlike olmadığının ilanı olan 1699 Karlofça ve 1718 Pasarofça Antlaşmaları, Osmanlı'nın yayılmacı ve saldırgan politikalarının askeri reform olmadan sürdürülemeyeceğini ortaya koymuştur. İleride Lâle Devri olarak adlandırılacak olan bir dönemin başlamasına neden olan bu gelişmeler Osmanlının Avrupa ile siyasi ilişkileri başlatacağı III. Ahmet'in Padişah ve Damat İbrahim Paşa'nın Sadrazam olduğu yıllardır (Kinross, 2008). Döneme adını veren Lâle, Allah yazılırken kullanılan aynı harfler ile yazılabildiği için kutsallaştırılmış bir semboldür. Bugün yalnızca Avrupa'dan getirtilen ve kaba lâle denilen türünü görebildiğimiz bu çiçeğin İstanbul'a özgü, genellikle sivri uçlu ve lekesiz olan türüne Lâle-i Rumi denir ve en parlak günlerini yaşadığı Lâle Devri'nde 2000 çeşidi yetiştirilirdi.

Dönemin en önemli olaylarından birisi 1720'de Yirmisekiz Mehmed Çelebi'nin Avusturya'ya karşı ittifak kurmak ve ilişkileri geliştirmek üzere geçici büyükelçi olarak Fransa'ya gönderilmesidir. Yaklaşık 80 kişilik maiyeti ile birlikte çıktığı yolculuk ve yolculuğu tüm detayları ile anlatan "Fransa Sefaretnamesi" Osmanlı Batılılaşma sürecinin dönüm noktası sayılabilir (Asuman Akay Ahmed, 2013). Yirmisekiz Mehmed Çelebi'nin, ihtişamından[1] ve toplumsal yapısından etkilendiği Fransa ile ilgili olarak yazdıkları, Batı'nın medeniyet seviyesine bir ilgi uyandırmış ve en azından toplumun üst kesiminde alafranga modasının başlamasına sebep olmuştur. Mehmed Çelebi'nin Fransa ziyaretinde yanında oğlu Said Efendi de vardır. Daha sonra Sadrazamlık da yapan Said Efendi'nin matbaanın kuruluşunda İbrahim Müteferrika'nın ortağı ve en büyük destekçisi olması da Fransa gezisinin bir sonucudur.

Lâle Devri, Osmanlının mutlak üstünlüğüne inancın zayıfladığı kaybedilen savaşlar ve ağır anlaşmalar sonrasında eski düşman olan Avrupa'nın ironik bir biçimde değişim süreci için model olduğu, danışmanların Avrupalı olduğu yıllardır. Osmanlı artık Avrupa'nın ortak düşmanı değil, Avrupa'daki güç dengelerinin içinde bir taraf olarak siyasi arenaya dâhil olmuştur. Akıl Çağı öncesinde yüzyıllar boyunca dönüşüme uğramış olan Avrupa'dan farklı olarak Osmanlı birkaç yıl içinde kendisini hayata karşı akılcı bir yaklaşım benimsemeyi gerektiren bir konumda bulmuştur. Lâle Devri, Türk kültürünün tüm boyutlarını etkileyen bir değişimi başlatma konusunda başarılı olmuştur. Bununla beraber Lâle Devri'nde yeni bir maddecilik ruhu da ortaya çıkmıştır. Bu ruhun yükselişiyle estetik, etik üzerinde üstünlük kazanmış ve çileciliğin yerini dünyadan zevk almak almıştır (Berkes, 2013). Bunun bir sonucu olarak, Damat İbrahim Paşa 1722'de Haliç'in en ücra köşesinde denizle dere kollarının birleştiği Kağıthane'de bir saray inşa edilmesini emretmiştir.

1 Çelebi Mehmed, operadan, ahırları bile Osmanlı saraylarından daha büyük olan ihtişamli saraylardan, içinde kayıklarla gezilebilen büyük havuzlardan, matbaadan, ileri mimari teknikler ile yapılmış binalardan, ay ve yıldızları gözlemledikleri rasathaneden, yönetimde kabine ve bakanlık sistemi ve "Avratlar Cenneti" (Evren, 2012) olarak adlandırığı Fransa'da soylu olmayan kadınların dahi sosyal hayatta yer almasından oldukça etkilenmiştir.

Sadabad adı verilen saray, tasarımlarını Fransa'dan Çelebi Mehmed'in getirdiği Fontainbleau modelinde inşa edilmiştir. Öncelikle dere kollarından birinin yatağı değiştirilmiş ve mermer setlerden bir kanal yapılmıştır. Sonra da kıyıya dikilen otuz mermer sütun üzerine köşk inşa edilmiştir. Köşkün önüne dereden gelen suyun mermerden yapılmış şelâleler boyunca aktığı büyük bir havuz yapılmıştır. Havuzun ağzından su fışkırtan tunç bir ejderha biçiminde 3 çeşmesi vardır. Sarayın Hasbahçe denilen geniş arazisi ulu ağaçlarla kaplı bir koruluk halindedir. Bu ağaçların arasındaki bazı boşluklarda içinde kuğuların dolaştığı tabii göl görünümündeki havuzlar yapılmıştır. Sadabad, III.Ahmet tahtan indirilene kadar pek çok eğlenceli şenlik ve müsrif davete sahne olmuştur (Eyice, 2014), (Evin, 2014).

Dönemin önemli isimlerinden Şair Nedim Sadabad'dan meşhur dizelerinde şöyle bahseder:

Bir safa bahşedelim gel şu dil-i nâşâde Gidelim serv-i revanım yürü Sadabâd'e İşte üç çifte kayık iskelede amade Gidelim serv-i revanım yürü Sadabâd'e. Gülelim, oynayalım, kâm alalım dünyadan Mâ-i tesnim içelim çeşme-i nev-peydadan Görelim âb-ı hayat aktığın ejderhadan Gidelim serv-i revanım yürü Sadabâd'e	Gel, şu neşesiz gönüle bir sefa verelim; selvi boylum yürü! sa'd-abad'a gidelim. işte üç çifte kayık iskelede hazır; yürüyen selvim, yürü! sa'd-abad'a gidelim. Gülelim, oynayalım, dünyadan arzumuzu alalım, yeni yapılmış çeşmeden tesnim suyu (cennetteki bir su) içelim; ejderhadan hayat suyu aktığını görelim yürüyen selvim, yürü! sa'd-abad'a gidelim.

Edebiyat ve sanat adamlarının nispeten daha özgür oldukları bu dönemin 1730'a kadar süren barış havası, İran'a karşı başlatılacak sefer için halktan ek vergilerin toplanması neticesinde halkta oluşan huzursuzluğun bir sonucu olarak Arnavut asıllı Patrona Halil ve birkaç arkadaşının başlattığı ayaklanma ile son bulmuştur. Damat İbrahim Paşa'nın başlattığı uyanıştan rahatsız olan kimi çevreler yapılan ve yaşananları savurganlık, sefahat, dinsizlik ve hayasızlık saymıştır. Kısa sürede büyüyen isyan neticesinde Padişah tahtından, İbrahim Paşa ise canından olmuştur. Hıncını alamayan aynı zihniyet izleyen günlerde özellikle Kağıthane'de yapılan tüm köşkleri, havuzları ve kasırları hırs ve kinle yıkmıştır (Sakaoğlu, 2014). III.Ahmet yerine tahta, olaylar durulduktan 2 ay sonra isyancıları saraya çağırtıp amcasının intikamını alacak olan I.Mahmut geçmiştir.

İbrahim Müteferrika

İbrahim Müteferrika, 17. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlılara bağlı olan Erdel'in orta bölgesindeki Kolozsvar, bugün Romanya'nın sınırları içindeki Cluj/Cluj-Napoca şehrinde dünyaya gelmiştir. Bu tarihlerde Koloszvar bir matbaası ve iki ilahiyat kolejiyle Erdel'in önemli dinî ve kültür merkezlerinden biri idi. Ailesine dair henüz hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Müslüman olmadan önceki adının Abraham olduğuna dair tahminler bulunan İbrahim'in 1670-1671'de doğmuş olabileceğine dair varsayımlar öne çıkmaktadır[2]. Türklere katılmasının yaklaşık 1690-1691 yılları sırasında olması gerektiği de yine tahmin edilmektedir (Fikret Sarıcaoğlu, 2012).

İbrahim Müteferrika'nın Osmanlı hizmetine girişi öncesinde, onun Hristiyanlığın Kalvinist mezhebine mensup bir ilahiyat öğrencisi iken 1692-1693 tarihlerindeki lmre Thököly ayaklanmasında Türklere tutsak düştüğü, esir pazarında satıldığı, fidyesinin ödenmediği ve efendisinin zulmünden kurtulmak için Müslüman olduğu şeklindeki iddialar pek çok çalışmada tekrar edile gelmiştir. Ancak Müteferrika'nın yazdığı Risale'i İslamiyye'ye dayanılarak yapılan çalışmalar, bu iddiaların mesnetsiz olduğunu ortaya çıkartmıştır[3].

Risale'i İslamiyye'de İbrahim, eğitimi, gençlik devresi ve İslamiyet'e gelişi ile ilgili önemli bilgiler vermektedir. İlk kez Berkes'in ayrıntılı bir şekilde üzerinde durduğu üzere İbrahim Müteferrika, Papalığın kâfir ilan ettiği üniteryenizm mezhebine mensup idi. Hareketin önde gelen isimlerinden Miguel Servet'in Engizisyonca canlı canlı yakıldığı ünitaryenizmin ana fikri, teslis/üçleme aleyhtarlığıdır (The Editors of Encyclopedia Britannica). Ünitaryen inançta İsa'nın tanrının oğlu değil insan olduğu, teslis inancının ve peygambere tapınmanın Kitab-ı Mukaddes'te bulunmadığı, Katolik Kilisesi'nin İncil'i tahrif etliği savunulmaktadır.

İbrahim'in eğitim gördüğü yıllarda üniteryenizm üyeleri Kolozsvar'da oldukça etkin idi. İbrahim'in, Servet'in yazdığı "Teslis Hataları" ve "Hıristiyanlığın Eski Haline İadesi" adlı eserlerinden etkilendiği anlaşılmaktadır. XVI. yüzyılın ortalarından başlayarak Macaristan'da Katoliklerin taassubunu kırmak ve kendi mücadelelerini güçlendirebilmek için ünitaryenler, aynı "matbaayı İncil'i ileri taşıyan atlar" olarak gören Martin Luther gibi matbaacılığa büyük önem vermişlerdi. Dönemin önde gelen harf dökümcüsü Miclös Kiss Kolozsvâr'da zamanın en önemli unitaryen matbaasını kurmuştu. İbrahim'in, Kiss'le tanışmış olduğu düşünülmektedir (Fikret Sarıcaoğlu, 2012).

2 Müteferrika hakkında ilk geniş incelemeyi yapan İmre Karâcson'un, onun yoksul bir ailenin çocuğu olarak 1674'de dünyaya geldiğine dair yazılarını bir referans adı takip etmez.

3 İddiaların sahibi İmre Karacson'dur.

İbrahim Müteferrika, din değiştirmesini takiben varlığını kısa sürede Osmanlı Sarayı'na hissettirmiş, 1716 yılında Müteferrikalığa, yani sultanın emriyle değişik görevler icra eden memurluk görevine atanmıştır. İlk görevinde Macar Kralı II. Rakoczi Ferenc'in Avusturya'ya karşı bağımsızlık savaşında yardımcısı olmuştur. Osmanlı'ya mülteci olarak sığınan Ferenc'in 1735'deki ölümüne kadar mihmandarlığını İbrahim Müteferrika yapmıştır[4] (Berkes, 2013).

Yaşadığı dönemde matbaacılık ile ilgilendiği için daha çok Basmacı İbrahim Efendi olarak bilinen İbrahim Müteferrika, Çelebi Mehmed'in oğlu Said'in Paris dönüşünden sonra 1726'da basımevinin açılışı hazırlıklarına başlamıştır. Basımevi İbrahim Müteferrika ila Said Çelebi adına ortaklaşa açılmıştır. İbrahim'in daha 1719'dan beri bazı denemeler yaptığı, belki de Yahudi harf dökümcüleri, basımcı ve dizgicilerle temas kurduğu sanılmaktadır (Berkes, 2013).

İbrahim, bir yandan da basım sanatının gerekliliğini ve değerini anlatan bir muhtıra hazırlamıştır. Vesiletü't-tıbaa (Basım Yöntemi) adını taşıyan bu rapor sadrazama, şeyhülislama ve ulemaya sunulmuştur. İbrahim burada basım sanatının İslam ülkesinde uygulanmamış olmasının zararlarını, ileride sağlayacağı yararları, Müslümanların Avrupalılara kıyasla geri kalmalarının nedenlerinden birini basım sanatının yokluğu yüzünden cahilleşme olduğunu açık ve güçlü bir dille anlatmıştır. Basımevini açılması için şeyhülislamın fetva vermesi, padişahın ferman çıkarması gerekiyordu. Basımevi işi, zaten padişahın ve sadrazamın desteklediği bir iş olduğu için din bilimleri[5] dışındaki fen ya da müspet bilimler üzerine yazılmış olan kitapların basılmasına izin veren ferman da kolayca çıkmıştır (Temmuz 1727) (Berkes, 2013). Hatta Şeyhülislam Abdullah Efendi, İbrahim Müteferrika'ya basılmasının gerekli saydığı iki kitabı da önermiş, düzeltme işlerine bakmak üzere ulemadan üçü kadı, biri Mevlevi şeyhi olan dört kişiyi görevlendirmiştir. Dönemin uleması Meşrutiyet ve sonrası dönemlerde olduğu kadar gerici değildir (Berkes, 2013). Dolayısıyla ulemadan bir karşı koyma kaydedilmemiştir. Ancak hattat ve esnafın işlerini kaybedecekleri korkusu ile kâğıt, kalem ve kullandıkları tüm yazı aletlerini bir tabuta koyarak cenaze alayı düzenledikleri olayların büyümeden sakinleştiği belirtilmelidir (Gerçek, 1939).

1727'de kuruluşuna ruhsat veren fermandan sonra 6 yıl kadar Çelebizade Said Efendi ile Müteferrika matbaayı ortak şirket olarak çalıştırmışlardır. Said Efendi'nin ortaklıktan ayrılmasından sonra matbaa İbrahim Müteferrika'nın mülkiyetinde kalmış ve muhtemelen Osmanlı'da esnaflara uygulanan gedik usulü ile tekel olarak çalışmıştır[6] (Berkes, 2013).

4 29 akçe ile başlayan müteferrikalık ulufesi, yıllari çinde 120 akçeye kadar yükselir ve ulufeli Müteferrikalar içinde en fazla ücreti alan kişi olur.

5 Hadis, tefsir, kelam ve fıkıh gibi.

6 Gedik hakkı sahibinin mirasçısına geçer, basılacak kitap sayısını ve fiyatını matbaacı değil hükümet tayin eder.

Ne var ki Müteferrika matbaası Osmanlı topraklarındaki ilk matbaa değildir. Kendinden önce kurulan 37 matbaadan Yahudilerinki 1493'de, Ermenilerinki 1567'de, Rumlarınki 1627'de faaliyete geçmiş, ancak gayrimüslimlere ait bu matbaalar hiçbir zaman Osmanlıca eser basmamışlardır[7].

Osmanlının sınırları içerisinde matbaa olmasına rağmen kendi kullanımındanki gecikmelerin sebepleri siyasi, sosyolojik, dinî ve teknik sebepler olarak sınıflandırılabilir. Siyasi sebeplerin en önemlisi Osmanlı İmparatorluğu'nun uzun bir süre Batı'ya kendi siyasi, askerî, fikrî ve ekonomik üstünlüğünü kabul ettirdiğini düşünmesinden kaynaklı kendine fazla güven ve kibir duygusudur. Faydalı da olsa Batı'ya ait olan yeniliği benimsemeye karşı bir direnç vardır. Hele ki kendi idare ettiği Yahudi, Ermeni ve Rum gibi reayanın kullandığı bir teknolojiyi onlardan alıp kullanmaktan kaçınmıştır (Gerçek). Sosyolojik sebeplerin başında ise Osmanlı toplumsal zihniyetinin 1700'lü yıllarda henüz matbaa teknolojisi kabul edebilecek seviyede olmaması vardır. Bunun bir sebebi merkeziyetçi bir yönetim anlayışı ile kaynakların tek elde toplanması, bu kaynakların askeri harcamalara tahsis edilmesi yüzünden derebeylikler veya küçük şehir devletlerinden oluşan Avrupa'da olduğu gibi entelektüel bir kesimin oluşmamasıdır. Teknik sebep, Arapça harfleri dökecek ve dizecek uzmanların eksikliği ve kâğıt yetersizliğidir (Binark). Dinî sebepler ise İslam'ın yüksek seviyede gelişmiş sözlü geleneğinin olmasıdır. Kur'an hafızlığı, Kur'an yazarlığından daha büyük rağbet görür. Öğrenilmesi güç olan Arapça alfabe ve yazı sistemi özellikle Arapça konuşmayan Müslüman topluluklarda sözlü geleneğin gelişmesine neden olmuştur. Bundan dolayıdır ki basılı kitaplar lüzumsuz kalır (Koloğlu). Kaldı ki halkın Kur'an'da her şeyin yazılı olduğuna inanması, basılı eserler eğer Kur'an'da yazılanları yineliyorsa okumaları için bir lüzum bulunmayacağını düşünmeleri, yok başka şeyler söylüyorsa o zaman da Kur'an'la çelişeceği için okumayı reddetmeleri de gecikmenin önemli sebeplerindendir (Baysal, 1992).

Basılan Kitaplar

Kemal Beydilli Osmanlıca matbaa için: "Bekleyeni olmayan bir durağa otobüsün erken veya geç gelmesi neyi değiştirir ki?" diye sorar (Beydilli, 2004). Toplumun bir ihtiyacı, beklentisi olmamasına rağmen, Müteferrika matbaasında 17 yıl içinde toplamı 23 cilt tutan 17 eser basılmıştır. Bunlardan 11 tanesi tarih, 3 tanesi dil, 3 tanesi de faydalı bilimler (coğrafya, matematik ve mıknatıs) üzerinedir.
İbrahim Müteferrika,

İlk yayınladığı eser olan Vankulu Lûgatı ile dil konusunda,

7 Avrupa'da 1593'de İbn'i Sina'nın "Tıp Kanunu", 1594'de Nasiruddin et-Tutsi'nin "Geometrinin Temel İlkeleri Üzerine Eucleides'in Kitabı" isimli eserleri basılmış olmasına rağmen (Ersoy, 1959) Osmanlı topraklarında Müteferrika matbaasına kadar Osmanlıca eser basılmamıştır (Topdemir).

Katip Çelebi'nin Cihannuma eserine yaptığı metin ve harita ilaveleri ile coğrafya ve astronomi alanında,

Nizam-ı Cedid ve halk tanımlarının ilk kez kullanılıldığı Usulu'l Hikem eseri ile devlet ve toplum hayatı hakkında,

Tarih-i naima ile Monarşi, Aristokrasi ve Demokrasi tanımlarını da anlattığı siyaset bilimi hakkında,

İslam dünyasındaki ilk resimli kitap olan Tarih-i Hind-i Garbi ile basım teknikleri konusunda

çok yönlü ve renkli bir kişilik olarak karşımıza çıkar. Kendisine layık görülen "bin fen sahibi" anlamındaki Hezarfen sıfatını sonuna kadar hakeder. Onun düşünce insanı kimliğiyle ilgili söylenecek sözlere bu çalışmanın sınırlı süresi yetersiz kalacaktır (Fikret Sarıcaoğlu, 2012).

Müteferrikalık, mihmandarlık, haceganlık gibi resmi görevleri dışında bir ilim adamı olarak geçen yaşamı 1747 yılında son bulan Müteferrika, Okmeydanı'ndaki Aynalıkavak Kabristanı'na defnedilmiştir. Mezar taşı 1942 yılında buradan Galata Mevlevihanesi Mezarlığı'na nakledilmiş ve belki de bu sayede mezar taşı günümüze kadar ulaşmıştır. İbrahim Müteferrika'nın anısına bu saygıyı gösteren ve kabrin taşınmasını sağlayan kişi ise dönemin İstanbul Muhipler Derneği Başkanı ve öncesinde Lozan Barış Konferansı Türk Heyeti Genel Sekreteri olan Reşit Saffet Atabinen'dir. Atabinen'in Mason olduğu düşünüldüğünde bu ilginin anlaşılması kolaylaşabilir.

Satış Rakamları ve Matbaanın Başarısı

Osmanlı'da ölülerin olası borç veya miraslarının tayin edilebilmesi için vefat eden her bireyin bir tereke defteri tutulur, burada sahip olduğu tüm mallar ve fiyatları yazılırdı. Okur yazarlık ile ilgili olarak 1926 yılından öncesine ait kayıt bulunmadığından, tereke defterleri incelenerek yaklaşık rakamlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

İbrahim Müteferrika'nın matbaasını çalıştırdığı süre boyunca toplam 10.000 ya da 11.000 adet civarında baskı yaptığı hesap edilmektedir. Tereke defterinden elinde kalan satılmayan nüshaların sayısı ise 2.981'dir. Yani 17 yıllık dönem içinde Müteferrika baskılarının büyük bir kısmı satılmış ya da bazıları hediye edilmiştir. Yine Müteferrika'nın tereke defterinden, ne iflas eden ne de zamanın akışı ile varsıllaşan bir kişi silüeti çıkar karşımıza. Ancak, Müteferrika'nın terekesinden yola çıkarak kitapları ve matbaasının değerinin, sahip olduğu ev, 3 cariye, 9 kürk ve 1 kır atın kıymetlerinden daha fazla olduğu rahatlıkla söylenebilir (Fikret Sarıcaoğlu, 2012). Çünkü onun önceliği zengin olmak değil, geri kalmışlıkla yaptığı sessiz savaşı kazanmaktır.

O çevresindeki saraya yakın insanların, zenginlik, mevki ve kudretlerinin, insanlığın iyiliğine kullanılması için durmaksızın çalışmıştır. Gözleri bürüyen hırsın, etrafa korku ve ümitsizlik saçtığı isyan günlerinde dahi matbaasının faaliyetini devam ettirmiştir. İbrahim'in durumu, Bankacı Johan Fust'a olan borçlarını ödeyemeyip ilk matbaası haciz olunan Johann Gutenberg (1400-1468)'in kötü kaderinden daha iyi gözükmesine rağmen, ilk Osmanlı matbaacısının ticari başarısı ya da başarısızlığı bakış açısına göre değişir (Sabev, 2013).

Müteferrika Matbaası Sonrası

Müteferrika matbaasının cehaletle savaşan birkaç kişinin kişisel gayreti olduğu ve toplumun bu değişime henüz hazır olmadığının en önemli göstergesi Müteferrika'nın ölümünden sonra matbaanın durumudur. Müteferrika'nın vefatını takip eden 36 yılda yalnızca 1 kitap (Van Kulu Lûgatı'nın 2. baskısı) basılmıştır. Daha sonra matbaa canlandırılmaya çalışılmış ancak Tanzimat'a kadar basılan kitapların sayısı çok sınırlı kalmıştır[8]. Bu tarihten sonra Batı dilinden yapılan çeviriler, tiyatro ve roman yayınları ile baskı sayısı önemli miktarda artış göstemesine rağmen, Batı dünyası ile mukayese edildiğinde bu rakamlar son derece azdır. Batının ilk defa matbaa ile tanışmasını takip eden 50 yıllık zaman zarfında, toplam 40.000 kadar eser basılmışken, aradan neredeyse 300 yıl sonra, Müteferrika matbaasının ilk 100 yılında toplam 180 eser basılmıştır (Baysal, 2010).

İbrahim Müteferrika'nın Masonluğu

Harici kaynaklarda İbrahim Müteferrika'nın Mason olduğunu yazan ilk eser İlhami Soysal'ın "Dünya'da ve Türkiye'de Masonluk ve Masonlar" isimli kitabıdır (Soysal, 2010). Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası'na ait yayınlarda da İbrahim Müteferrika'nın Masonluğundan bahsedilir[9]. Bu eserlerdeki bilginin yegâne kaynağı ise En Muhterem Kemalettin Apak'ın "Ana Çizgilerile Türkiye'deki Masonluk Tarihi" isimli 1958 basımı kitaptır. Bu kitapta yurdumuz topraklarındaki ilk masonik faaliyetler şöyle anlatılmıştır:

8 1729-1747 - İlk basımevinin kuruluşundan kurucusu İbrahim'in ölümüne kadar geçen 18 yılda 17 kitap basıldığını görürüz. 1747-1782 yılları Duraklama dönemi olarak adlandırılır, zira 35 yılda yalnızca 1 kitap basılmıştır. Bu kitap da daha önce İbrahim Müteferrika'nın bastığı Van Kulu Lûgati'dir. 1783-1795 yılları Müteferrika matbaasının canlandırılmaya çalışıldığı 12 yılda 11 kitap, 1795-1802 yıllarından ikinci basımevinin kurulmasından ilk din kitabının basımına kadar geçen 8 yılda 16 kitap, 1803-1839 yıllarından ilk din kitabının basımından Tanzimat'a kadar geçen 37 yılda 391 kitap basılmıştır.

9 Celil Layiktez, Güngör Öcal gibi araştırmacılar.

“İstanbul’da ilk Mason locası 18. asırda 23. Osmanlı Padişahı Sultan III. Ahmet (1703-1730) zamanında açılmıştır ki, Türkiye’de ilk Mason Mahfili budur. Bu loca Fransız obediyansına bağlı olup Galata’da Perşembe Pazarı’nda Arap Camii civarında imiş. Galata ile Azapkapı arasındaki bölgede o zamanlar Frenkler ve bilhassa Venedik ve Cenevizlerin ahfadından olan levantenler sakin bulunduklarından, bu locanın bunlar tarafından idare edildiği zan olunmaktadır. Maalesef ismi malumumuz olmayan bu loca III. Sultan Selim (1789-1807) zamanına kadar çalışmış ve 1789 Fransız büyük ihtilâlinin doğurduğu aksül’ameller neticesi o tarihten sonra kapanmıştır.

1720 senesinde, yani III. Sultan Ahmet devrinde Fransa’ya elçi olarak gönderilen Yirmisekiz Mehmed Çelebi, oğlu Çelebi'yi de Kethüda olarak beraberinde götürmüş ve bir yıl kadar Pariste kalan baba-oğul bir hayli yeni fikirlerle İstanbul’a döndükten sonra Said Çelebi, İbrahim Müteferrika ile Türkiye’de ilk matbaayı kurmuşlar ve bu sırada İstanbul’daki bu Fransız Locasına bazı dostları ile beraber intisap etmişlerdir” (Apak, 1958).

Kemalettin Apak, “Türkiye’de ilk Mason olarak bildiğimiz bu suretle Yirmisekiz Mehmed Çelebi zade Said Çelebidir” ifadesini takiben Said Çelebi hakkında kısa bilgiler verir. Ardından Humbaracı Ahmet Paşa yani Comt de Bonneval’in ilk Masonlar arasında olduğunu, bu iki ismin dışında Tophane’de oturan zengin ve açık fikirli bir tüccar olan Yusuf Çelebi’nin ve Asım Tarihinde adı geçen Hasan Ağa isimli zatın da “tarihimizde Mason olarak mukayyed bulunan ilk Masonlardan” olduğunu yazmıştır. Müteferrika’dan bilahare bahsetmez. Buraya kadar verdiği bilgiler ile ilgili hiçbir referans yoktur. Bundan sonra ise şöyle devam eder:

“Bazı kaynaklar, bu arada İsviçre’de 1917’de neşredilen “Fran Masonlukta İki Asır” unvanlı eser, Türkiye’de Masonluğun 1738 tarihinde localar kurmağa başladığını ve bu tarihte İstanbul’da bir Fransız Locasının bulunduğunu bildirmektedir. Bu kayıt doğru olarak kabul edilirse, bahsettiğimiz ilk Fransız Locasının 23. Osmanlı Padişahı III. Sultan Ahmet zamanında değil, 24. Padişah I. Sultan Mahmut devrinin ilk zamanlarında kurulduğunu kabul etmek lazım gelecektir. Ancak gerek Yirmisekiz Mehmed Çelebi Zade Said Paşanın ilk matbaayı kurduğu tarih (1727), gerekse Lâle Devrinin müteceddit zihniyeti düşünülürse, bu ilk Fransız Locasının III. Sultan Ahmet devrinde tesis edildiğini, I. Sultan Mahmud’un bilhassa ilk senelerde reaksiyoner devresinin böyle bir tesise müsait görülemeyeceğini kabul etmek daha isabetli olur.” (Apak, 1958).

Yabancı kaynaklarda ise 1721 yılında Osmanlı topraklarında ilk locanın kurulduğundan bahseden en eski eser 1917 basım tarihli Edouard Quartier-la Tent’in yazdığı “Deux Siecles de Franc Maçonnerie” dir (Layiktez, 1999). Kemalettin Apak’ın referansı da bu kitaptır.

Ne yazık ki, ne bahsi geçen Yirmisekiz Çelebizade Said Efendi ve İbrahim Müteferrika'nın Masonluğu ile ilgili matrikül hareketleri veya tersimata, ne de 1721 tarihli loca ile ilgili yazılı kaynaklara ulaşılabilmiştir.

Ünitaryenizm-Mevlevilik-Masonluk

İbrahim Müteferrika'nın Mason olması dışında Mevlevi olabileceğine dair iddialar da vardır. Esasında İbrahim'in felsefe olarak birbirine çok yakın olan bu iki öğretiye de gönül vermiş olması olanaksız değildir. Her ikisinde de amaç hakikate yapılan yolculuktur. Mevlana'nın amacı barış ve kardeşliğe dayanan evrensel bir birlikteliktir. İnsana dair en kutlu amaç ise insan-ı kâmil'e ulaşmaktır. Masonluğun özü de aynıdır, zira bu amaç hiçbir kurum veya öğretinin tekelinde değildir. Mevlevilik ve Masonluk arasındaki ilişkiyi irdelemek bu çalışmanın konusu olmamakla birlikte, Mevlana'nın aşağıdaki deyişi zaten her şeyi özetlemektedir:

> Bir can var canında o canı ara
> Beden dağındaki gizli mücevheri ara
> Ey yürüyüp giden dost, bütün gücünle ara
> Ama dışarda değil, aradığını kendinde ara.

Üniteryenizm ile Mevleviğin de ortak öğretileri vardır. Her ikisi de Tanrı'nın tekliğine ve kul ile Tanrı arasında vekil olamayacağına, insanın bireysel zaaflarına rağmen insanlığın hep birlikte dünyayı ileriye taşıyabileceğine inanıyorlardı (Kamuran, 2010). Bu açıdan bakıldığında, Müteferrika'nın Osmanlı topraklarına gelmeden önceki Üniteryen dünya görüşünü bir nevi Mevlevilik inancıyla sürdürmüş olması muhtemeldir.

Son Söz

İstanbul Sahaflar Çarşısı'nda, üzerinde "1674-1745" yılları ve "İlk Matbaacımız" yazan İbrahim Müteferrika heykeli, kitap yığınları ve müşteri kalabalığında tesadüfen fark edilir. Dikkat çekmeyecek kadar küçük ve naiftir. Heykelin gurur hevesini taşıyan yazısı ile mütevazı boyutlarının tuhaf kombinasyonu, gurur kaynağı olan unsurlar ile gelişmiş dünyadan geri kalmışlık hissinin paradoksal birleşmesinden oluşan geleneksel komplekslerimizden birini yansıtır (Sabev, 2013).

Oysa, Müteferrika'nın yaptıkları kendisi ile aynı zamanda yaşayanlar ile sınırlı değildir. Zaman ve mekân bakımından en uzakta bulunanların dünyasının yönünü değiştirme gücüne sahip olması, bu topraklara gelişinden 300 yıl sonra Masonlarca anılması, onun Ülkü Mabedinin önemli bir Küp Taşı olduğunun göstergesidir. Bu bağlamda cehalete karşı kuşandığı önlüğünün bir Loca töreni ile kendisine emanet edilmesinin ne kadar önemli olduğu da tartışılır.

Cehalete karşı savaşan, müspet bilimler ile ilgilenip yaşadığı toplumun ilerlemesi için çaba harcayan, bu emeğinde dışardan gelecek yardımlara güvenmeden çoğunlukla kendi başına ilerleyebilen bir portre duruyor karşımızda. İster Mason olsun, isterse olmasın, toplum onu ister başarılı, isterse başarısız saysın, elde etmiş olduğu nur ve ziyayı sırf kendine saklamayıp topluma yayma gayretinden dolayı Basmacı İbrahim'in, aydınlanma yolunda bilginin ve ölümsüzlüğün sembolü bir nur olduğu muhakkaktır.

KAYNAKLAR

1. Apak, K. (1958). Ana Çizgilerile Türkiye'deki Masonluk Tarihi. İstanbul.
2. Armağan, M. (2014). Masaldan Gerçeğe Lâle Devri. Timaş Yayınları.
3. Asuman Akay Ahmed, E. Ç. (2013). XVIII. Yüzyılda Yirmisekiz Mehmed Çelebi'nin Fransa'ya Bakışında Kültürlerarası Değerlendirme. Turkish Studies - International Periodical For the Language, Literature and history of Turkish or Turkic.
4. Ayvazoğlu, B. (2014). Lâle Devrinden Önce Lâle. M. Armağan içinde, Masaldan Gerçeğe Lâle Devri. Timaş Yayınları.
5. Baysal, J. (1992). Cennetlik İbrahim Efendi. Cem Yayınevi.
6. Baysal, J. (2010). Osmanlı Türkleri'nin Bastıkları Kitaplar. Hiperlink.
7. Baytop, T. (2014). Osmanlı Lâlesi. M. Armağan içinde, Masaldan Gerçeğe Lâle Devri. Timaş Yayınları.
8. Berkes, N. (2013). Türkiye'de Çağdaşlaşma. Yapı Kredi Yayınları.
9. Beydilli, K. (2004). Müteferrika ve Osmanlı Matbaası. 18. Yüzyılda İstanbul'da Kitabiyat. Toplumsal Tarih.
10. Binark, İ. (tarih yok). Türkiye'ye Matbaanın Geç Girişinin Sebepleri.
11. Bingham, J. (2012). Antik Dünya Ansiklopedisi. Tübitak.
12. Blainey, G. (2005). Dünyanın Kısa Tarihi. 1001 Kitap.
13. Britannica, T. E. (tarih yok). Encyclopedia Britannica. 05 02, 2015 tarihinde Micheal Servetus: http://global.britannica.com/EBchecked/topic/535958/Michael-Servetus adresinden alındı
14. Detlef Berghorn, M. H. (2009). Dünya TArihi . NTV Yayınları.
15. Evin, A. (2014). Batılılaşma ve Lâle Devri. M. Armağan içinde, Masaldan Gerçeğe Lâle Devri. Timaş Yayınları.
16. Evren, G. (2012). Avratlar Cenneti Fransa . Karınca Yayınları.
17. Eyice, S. (2014). Dünden Bugüne Kağıthane. M. Armağan içinde, Masaldan
18. Gerçeğe Lâle Devri. Timaş Yayınları.
19. Fikret Sarıcaoğlu, C. Y. (2012). Müteferrika. Esen Yayınevi.
20. Gerçek, S. N. (1939). Türk Matbaacılığı. Devlet Basımevi.
21. Kazancıgil, A. (2014). Lâle Devri'nde Bilim hayatı. M. Armağan içinde, Masaldan Gerçeğe Lâle Devri. Timaş Yayınları.
22. Kinross, L. (2008). Osmanlı İmparatorluğunun Yükselişi ve Çöküşü. Altın Kitaplar.

23. Koloğlu, O. (tarih yok). Basımevi ve Basının Gecikme Sebepleri ve Sonuçları.
24. Layıktez, C. (1999). Türkiye'de Masonluk Tarihi Cilt - 1 Başlangıç 1721-1956. Yenilik Basımevi.
25. Sabev, O. (2013). İbrahim Müteferrika ya da İlk Osmanlı Matbaa Serüveni. Yeditepe Yayınları.
26. Sakaoğlu, N. (2014, Ekim). Kalınmanın Mimarı Bağnazlığın Kurbanı Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa. #tarih.
27. Soysal, İ. (2010). Dünya'da ve Türkiye'de Masonluk ve Masonlar. Derin Yayınları.
28. Topdemir, H. G. (tarih yok). İbrahim Müteferrika. Dil ve Edebiyat.
29. Wikipedia. (tarih yok). Francis II Rakoczi. May 22, 2015 tarihinde Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Francis_II_R%C3%A1k%C3%B3czi adresinden alındı

HIRSLARIMIZ KONTROL ALTINDA MI?

Erdal TÜRKER

When God creates human being, he gave us his divine ore called wisdom and consciousness and also, his divine light called conscience which is our most worthy treasure. Human being has continued it's life drifting by dressed, developed and used this ore. But, everything can not go positive way in every time. Every human being can meet some negativeness sometime in life and if he can not develop ability to cope with them, he can defeat his greeds and start to harm himself and his acquaintances.

So, if we can define and aware of those greeds which creates some negativeness, we can cope with them and prevent their harmful effects to us and our acquaintances. This lecture has been written to create awareness about greeds especially harmful for men.

"Hırs, bir teknenin yelkenini şişiren rüzgâra benzer; fazlası tekneyi batırır, azı da tekneyi olduğu yerde tutar, ilerletemez."

Bu çatı altına kabul edildiğim 1997 yılından itibaren, kadınlara nazaran bilhassa biz erkeklerde daha yoğun yaşanan ve etkili olan bazı hırslar beni fazlasıyla meşgul etmeye başlamıştı. Bu hırslar nelerdir, ne gibi sonuçlar verir, nasıl kontrol edilir gibi sorular sorarak, bu konuyu hep gündemde tuttum.

Yukarıda söylediğim bu deyiş 21 Kasım 1694 - 30 Mayıs 1778 tarihleri arasında yaşamış olan Voltaire Kardeşimizin bir deyişidir. Konumuza girmeden önce Voltaire'in Masonluğa kabul edilişinin ilginç kısa öyküsünü aktarmak istiyorum.

Voltaire, ölümünden kısa bir süre önce 4 Nisan 1778 tarihinde, yani 84 yaşında iken Paris'te bulunan Dokuz Kız Kardeş Locası'nda Masonluğa alınmıştır. Yaşamı boyunca Masonlarla yakın temas içinde bulunan ve Fransız aydınlanma düşüncesini birlikte oluşturdukları Masonların geç davetine icabet etmiş, Tekris Töreni büyük

bir ihtişam içinde gerçekleşmiştir. Benjamin Franklin gibi birçok isim, ABD'den sadece Voltaire'in tekrisinde bulunmak için Paris'e gelmiştir. Kendisine gösterilen bir saygı ve ihtimamın örneği olarak, Voltaire'e farklı bir tekris prosedürü uygulanmış, Mabet kapısına gerilen siyah bir örtünün arkasından gerçekleştirilmiştir. Gözleri bağlanmamış ve Masonların kabulü esnasında uygulanan testler yaptırılmamıştır. Her üç derece de aynı gün içerisinde kendisine tevcih edilmiş, Tekrisin ardından Loca başkanı tarafından yanına davet edilmiş ve orada oturmuştur.

Voltaire Kardeşimizin hırs ile ilgili söylediği bu deyişten yola çıkarak, konuşmama yelkenli tekne örneğinden giderek devam etmek istiyorum. Cennette yasak meyveyi yiyerek dünyaya çile çekmek ve zorluklarla savaşmak üzere gönderilen insanoğlu, dünyadaki hayat yolculuğuna bir yelkenli ile başlamıştır ve önündeki uçsuz bucaksız ummanda hayatta kalmak için yol almak zorundadır. Bu yolculukta kendisini akıl almaz maceralar, tehlikeler ve sürprizler beklemektedir. Ancak Tanrı insanı her ne kadar dünyaya göndererek bir nevi cezalandırmış gibi olsa bile, kendisinden bir parça olduğu için ona AKIL ve BİLİNÇ denen bir mucizeyi ve en değerli olan VİCDAN nurunu vermiştir.

İşte insanoğlu bu ilahi cevheri işleyerek, geliştirerek ve onu kullanarak hayat yoluna devam edebilmektedir.

Yelkenli ve deniz sembolümüze geri dönecek olursak, bir yelkenlinin yol alması için rüzgâr gereklidir. Gerekli rüzgâr insanın yaradılış programına yüklenen çeşitli verilerde gizlidir. Bu özelliklerinin farkına varan insan gerekli rüzgârı ortaya çıkarır ve yelkenlerini şişirerek yoluna devam eder. Ancak rüzgâr bazen kontrolden çıkabilir. İşte bu anda insanoğlu aklını kullanarak rüzgârı kontrol altına alabilirse, tekne alabora olmaktan kurtulur ve rotasında yol almaya devam eder.

Aşırı rüzgâr Voltaire'in deyişindeki gibi aşırı hırsa benzer ve kontrol edilemediği zaman tekneyi batma noktasına getirerek insanın hayatını mahvedebilir. Rüzgârın hiç olmaması durumunda ise, tekne ne yerinden kıpırdar, ne alabora olur, ne de batar, yani insan sıradan bir canlı olarak tekdüze bir hayat yaşar ve göçüp gider.

Yelkenleri şişiren rüzgâr diye sembolize ettiğim HIRS'ların birçok çeşidi vardır. Hırs kelimesinin Türk Dil Kurumu sözlüğündeki karşılığı: Sonu gelmeyen istek, aşırı tutku şeklindedir. Aç gözlülük, tamah, öfke, kızgınlık, kin gütme, kıskanma, bencillik, kötü niyet, zengin olma, iktidar olma, şehvet, gibi insani özellikler insan denen canlının davranışları sonucunda ortaya çıkan ve tekneye zarar veren rüzgârı kontrolden çıkaran özelliklerdir. Bu özellikler her insanın yaradılış hamurunda var olan insani duygulardır.

Bizler kendimizi sembollerle ifade ettiğimize göre, açgözlülük ve bencillik duygularını yansıtan şu iki sembolik öyküye kulak verelim:

Bir kasabada açgözlü, mal mülk hırsıyla dünyaya adeta yapışmış bir adam yaşamaktaydı. Servetine servet kattıkça daha çok isterdi. Aslında hayli zengindi ama hiç doymazdı. Bu adamın büyükçe bir çiftliği, uşakları, yardımcıları ve hizmetçileri vardı. Bir gün en yakın komşusu vefat etti. Daha komşusunun toprağı soğumadan onun da bütün çiftliğini arazilerini satın aldı. Ama gözü yine doymuyordu. Hep daha çok mülk, toprak istiyordu. Bir gün gazeteleri okurken şöyle bir ilan gördü: "100 lira öde, yürüyebildiğin kadar toprak senin olsun!" Gözleri fal taşı gibi açıldı adamın, "Yanlış okudum galiba?" dedi. İlanı tekrar tekrar okudu. Hemen ilan sahibini bulup heyecanla sordu: "Gazeteye verdiğiniz ilan doğru mu?" "Evet!" dedi adam. "Yani 100 lira ödersem, yürüyebildiğim kadar toprak benim mi olacak?". "Evet ama bir şartım var. Sabah yürümeye başlayacak ve akşam güneş batmadan burada olacaksın. Güneş battıktan sonra gelirsen kaybedersin!". Heyecanlanan adam "Tamam!" dedi.

Ertesi gün sabah erkenden gitti ve toprak sahibinin gösterdiği noktadan yürümeye başladı. Daha çok toprak sahibi olmak için koşar adım yürüdü. Saatlerce yürüdü; ırmaklar, ormanlar; verimli araziler geçti. Hepsine iştahla baktı ve burası torunlarıma, burası bana, burası oğluma, burası yeğenime..." diye kafasında bölüştürdü. Uzun zaman yürüdü. Dönüş mesafesini ayarlamak için ara sıra güneşe baktı. Güneş batmadan dönme şartı olmasa hayatının sonuna kadar yürüyecekti.

Nihayet bir noktada karar kıldı. Geldiği yere kazık çaktı, işaret koydu ve geri dönmeye başladı. Fakat vakit gittikçe daralmaktaydı. Güneş batmaya yüz tutmuştu.

Bizimki koşmaya başladı. Ciğerlerini patlatırcasına koştu, koştu. Kan ter içinde; dili bir karış dışarı çıkmış, adım atacak hali kalmamıştı. Nihayet güneş son tepenin arkasına inmek üzereyken, adam son bir gayretle buluşma noktasına erişti ve yüzüstü toprak sahibinin ayakları dibine yığıldı kaldı. Ağzından incecik bir kan sızmaktaydı. Toprak sahibi adamı ters çevirdi, kontrol etti, maalesef adam ölmüştü! Toprak sahibi gözlerini ufka dikti ve yanında duran yardımcısına şöyle dedi: "Evladım! Bak işte bir insana buradaki gibi yattığı yer kadar toprak yetiyor! Fazla hırs insanın acı sonunu getirir".

Diğer öykü ise şöyle:

Saltanatının sınırları geniş diyarlara uzanan bir Sultan vardı. Kibrinin ve gururunun ise sınırı yoktu. Elinden gelse bütün dünyayı eline geçirmek ve mülküne dâhil etmek istiyordu. Sürekli "daha, daha" diyordu. Hiç kimse ondan bir gün olsun "yeterli"

veya “Buna da şükür” sözünü duymamıştı. Yemede-içmede, eğlenmede, hakarette, haksızlıkta hep dünden bir adım ileriye gidiyordu. Öyle bencildi ki, iyilik yaparken bile başkalarına ne kadar cömert olduğunu sergilemek isterdi.

İşte bu Sultan, bir gün sarayının önündeki bahçede yürüyüşe çıkmış gezinirken, yanına başı önünde eğik, elinde dilenci kesesi taşıyan bir adam yaklaştı.

“Ne istiyorsun?” diye büyüklenerek sordu Sultan.

Karşısındakinin kendisine yalvarmasını istiyordu. Bu hep böyle olurdu. Ama bu defa öyle olmadı!

Dilenci güldü ve başını kaldırıp Sultanın gözlerinin içine bakarak şöyle dedi: “Sultan hazretleri, yoksa benim arzumu yerine getirebileceklerini mi sanıyorlar?”

Böylesine küstahça bir söz karşısında önce ne yapacağını bilemedi Sultan. İstese oracıkta dilencinin kafasını vurdurabilirdi. Ama bu dilenci kendisine meydan okumaya kalkmıştı ve bu söz ne kadar ağırına giderse gitsin, ona dersini başka bir şekilde vermeliydi. Onu cömertliğiyle ezecekti.

“Elbette ki senin arzunu yerine getirebilirim ey gafil dilenci! Ne olduğunu söyle yeter”. “Çok basit” dedi dilenci ve dilenirken kullandığı keseyi uzattı: “Bu keseyi parayla doldurmanı istiyorum”.

Bu kadar basit bir isteği duyunca rahatlayan Sultan kahkahalarla güldü: “Bundan kolay ne var?” Yanındaki vezirlerden birisine dönüp emretti: “Bu adamın kesesini altınla doldurun”. Vezir bir kese altını dilencinin kesesine boşalttı. Normalde keseyi doldurup taşırması gereken altınlar keseye dökülür dökülmez yok oldu ve dilencinin kesesi biraz önceki gibi bomboş kaldı.

Sultan ve etrafındakiler gördüklerine inanamadılar. Dilencinin hiç de öyle büyücü bir görünümü yoktu, ama yine de ondan ürkmeye başladılar. Sultan, adamlarını daha fazla altın getirmeleri için saraya yolladı. Ancak gelen altınlar aynı akıbete uğradı. Dilencinin kesesine boşalır boşalmaz, uçup gittiler.

Bu kese sanki kara delik gibi altınları yutuyordu. Önce saraydakiler, sonra da olup biteni duyan şehir ahalisi toplandı etraflarına. Ne kadar altın ve gümüş boşaltırsa boşaltsın, Sultan dilencinin küçük kesesini bir türlü dolduramıyordu.

Şanı, şöhreti, itibarı elden gitmek üzereydi. Ama o "Bütün hazinemi gözden çıkarırım da, bu dilenci parçasına mağlup olmam" diye homurdanıyordu. Gerçekten de, altınlar, gümüşler, elmaslar, yakutlar... Hazinesinde ne varsa dilencinin kesesine boşaltıldı.

Ama sonuç değişmiyordu: Dilencinin uzattığı kese hâlâ bomboştu. En sonunda, Sultan mağlubiyetini kabul etti: "Sen kazandın, ama gitmeden önce bana tek bir şey söyle. Bu kesenin sırrı nedir?" Hırsıyla, kibriyle ün salan koca Sultan, sıradan bir dilencinin önünde işte böyle yalvarıyordu.

Gerçekte bir dilenci değildi karşısındaki. Ona ders vermek için gönderilen dilenci görünüşünde bir melekti. Melek "Bu kese" dedi, "İNSAN HIRSINDAN" yapılmıştır. Ve hiçbir şey onu dolduramaz. Hırsına mağlup olan insan, ister senin gibi Sultan olsun, ister köylü, kesesi hiç dolmayan dilenciye benzer. Dünyanın en güzel sarayları, dünyanın en güzel atları, dünyanın en büyük hazineleri bile onu doyuramaz".

Kıssadan hisse diyerek hiç yaşanmamış olan bu iki öyküyü anlattıktan sonra, hırs yolculuğumuza devam edelim. Bu bölümde bilhassa erkeklerde daha yoğun yaşanan 3 tip hırsı biraz daha derinlemesine incelemek istiyorum. Nedir bunlar?

1) ZENGİN OLMA HIRSI,
2) İKTİDAR OLMA veya MEVKİ HIRSI,
3) ŞEHVET HIRSI.

Erkeklik hormonlarının daha da yoğunlaştırdığı bu hırslar maalesef renk, ırk, din, dil farkı gözetmeksizin her insanda görülmektedir. Erkeklik hormonları derken, elimde herhangi bir somut kanıt ya da tıbbi bilgi olmadığını bilmenizi isterim. Beni böyle düşünmeye sevk eden husus, bu tür hırsların kadınlarda çok nadir görülmesidir. Tabii şunu da gözardı etmemek lazım. Tanrı erkeği ve kadını yaratırken, insanın çoğalma yani doğum yapma ve çocuk yetiştirme görevini kadına vermiş ve onu bu işi yapabilecek özelliklerle donatmıştır. Diğer taraftan erkeği de insan neslinin devamını sağlayacak, ailesini besleyip, koruyup ona kol kanat gerecek özelliklerle donatmıştır. İşte biz erkekler dışa dönük bir cins olduğumuz için, bu tip hırslara daha meyilli bir durumdayız maalesef…

İnsanoğlunun çoğu zaman yenildiği en tehlikeli düşmanlarından birisi hırslarını kontrol edememesidir. Bazıları hırsından dolayı bencilleşir, asabileşir ve kötüleşir. Bunun en büyük zararını da önce kendisi ve peşinden ailesi ile sevdikleri görür.

Hırsın başlıca sebebi, başkalarına imrenme, onlar gibi yaşama hevesi, onların sahip olduklarını kısa yoldan elde etme telaşıdır.

Ömer Hayyam, bir şiirinde hırs ile ilgili düşüncesini: “Niceleri geldi, neler istediler, sonunda dünyayı bırakıp gittiler. Sen hiç gitmeyecek gibisin değil mi? O gidenler de hep senin gibiydiler!” diyerek dile getirmiştir.

Açgözlülük ve hırs aynı kökten gelmektedir. Günümüzün en yaygın hırsı iktidar olma ve mevki hırsıdır. Bunlar için el etek öpen öpenedir. Şayet mutluluk isteniyorsa, başarı, mevki ve para gücü hazmedilmelidir.

Zengin olma hırsı, iyi duyguları boğar. Dostlukları yok eder, insanları kötü işlere sürükler. Karşılıklı güveni sarsar, kuşkular uyandırır. İnsanlara karşı duyulan sevgi, bencillikten daha güçlü olursa, bu tehlike kalmaz.

Tersine, hayırlı işlere ve toplumun yararına kullanılan zenginlik, bir mutluluk kaynağı olabilir.

Zenginliği iyiye kullanacak gücü olmayan kimse, onu istemesin!
Mevki hırsı düşünceyi bulandırır, kalbi katılaştırır, insanı ikiyüzlü yapar.
Kibir ve gurur, insanları öyle külfetlere sokar ki, sonunda başkalarının kölesi yapar.

Yüksek mevkiye ulaşan kimse gücünü kuvvetini hakikâtlerin yayılmasına, hayırlı işler yapmakta kullanırsa, insanların yükselmesine hizmet etmiş olur. Şan ve şeref, daima hayırlı ve yararlı işleri yapanlarındır. Yüksek mevkiye ulaşmak yetmez, asıl mesele o mevkiye lâyık olmaktır. Mevkiini iyiye kullanma gücünü kendinde görmeyen kimse onu istemesin. Kaba kuvvet sevgi tanımaz, hayatın neşesini yok eder, tutkuları kamçılar, zulüm ve cinayetlere yol açabilir.

Burada en güzel tarihi örnek, Osmanlı Padişahlarının iktidar hırsı uğruna kaba kuvvet kullanarak kardeşlerini, oğullarını, hatta torunlarını dahi gözleri dönmüş bir şekilde boğdurmalarıdır.

Fakat kuvvet, akıl ve bilgi ile birleşince, hak ve adalete zafer kazandırır, suçsuzları ve ezilenleri korur. Kaprislerini yenebilen bir kimsenin eline kuvvet geçmesinden korkmayın. Ölçülü davranmayı bilmeyenler, kuvvet sahibi olmayı istememelidir. Zenginlik, mevki ve iktidarın ağır yükü, sadece insanlara hizmet için taşınabilir.

Sevgi ve yardım duygusunun kalplere yerleşmesiyle, yeryüzündeki insanlar, gerçek olgunluğa ve mutluluğa kavuşur.

Ancak; bu güzel ülkünün gerçekleşmesi, henüz çok uzaklarda görünüyor. Zira yeryüzünde kör inanç ve taassuplar hâlâ hükmünü sürdürmekte, zenginlik ve kuvvet

hâlâ kötüye kullanılmaktadır. Gözleri bürüyen hırs, hâlâ etrafa korku ve ümitsizlik salmaya devam etmektedir.

Yazımın bu bölümünde aşırıya kaçtığında hem kişiye, hem de etrafındakilere zarar veren, yukarıda bahsettiğim 3 hırsın Masonluk çatısı altındaki davranışlarımıza olan etkisine değinmek istiyorum.

Zengin olma hırsı penceresinden baktığımızda, bu tip hırsın derneğimizle hiçbir ilişkisi olmadığını görüyoruz. Zira dernek içi çalışmalarımızda veya aramızdaki dernek içi ilişkilerde para ile pul ile hiçbirimizin bağlantısı ve işi yoktur. Demek ki Zengin olma hırsı bu çatının altında kendine hiçbir zaman yer ve yandaş bulamaz, bulmamalıdır.

İkinci olarak erkekler için kontrol edilemediği zaman, çoğunlukla felaketle sonuçlanan şehvet hırsına baktığımızda, derneğimize kadınlar kabul edilmediği için hiçbirimizin bu çatı altında tam tabiri ile "bu tarakta bezi yoktur" diyebiliriz.

Ancak derneğimizde var olma şansını ve imkânını bulamayan bu ZENGİN OLMA HIRSINI ve ŞEHVET HIRSINI yine de yabana atmamamız ve harici dünyada da bunları kontrol altında tutmamız son derece önemlidir, zira hepimizin hayatının en büyük bölümü dernekte değil harici dünyada geçmektedir.

Şimdi gelelim sonuncu hırsa, yani İktidar olma veya Mevki hırsına…

Localarımızda 2 senede bir Loca Görevlilerinin seçimi yapılır. Şu anda 2 seneden fazla Üstat derecesinde olan tüm kardeşlerim en az 1 loca seçimini yaşamıştır. 22 senelik Masonik hayatımda birçok seçim yaşadım.

Hepimiz gözlerimizi kapayıp, seçim dönemlerini hatırlayalım. Maalesef hemen her locada seçim dönemlerinde bu Mevki ya da İktidar hırsına yenik düşen kardeşlerimiz hep olmuştur ve maalesef hep olacaktır. Bu yüzden seçim arifelerinde çekişmeler ve tatsızlıklar yaşanmakta, seçim sonrasında ise dargınlıklar, kırgınlıklar, geçimsizlikler devam etmektedir.

Hatta çok üzücü olan bir husus şudur. Seçimden seçime gelip oy atan ve bunun dışında toplantılara gelmeyen kardeşlerimizle maalesef ben karşılaştım.

Yine üzücü olan en önemli nokta ise, seçim sonrası seçilemeyen bir grup kardeşin locasından ayrılarak yeni bir loca kurma arayışına girmeleri veya bir başka locaya geçmeleridir. Hatta çok az da olsa bazı kardeşler bu yüzden dernekten istifa etmektedir.

İşte bu İktidar ya da Mevki hırsı bize hiç yakışmayan dargınlıkları, kırgınlıkları, geçimsizlikleri hep yaşatmaktadır. Tekris Töreninde yeni Çıraklara önlük takılması sonrasında Üstad-ı Muhteremin dediğine kulak verelim:

"Yeni Çırak Kardeşim, kardeşlerimizden biri ile aranızda bir geçimsizlik varsa, önlüğünüzü takıp içeri girmeyiniz. O kardeşinizin de dışarı çıkmasını isteyiniz. Aranızdaki geçimsizliği, dostluk ve sevgiye çevirmek için elinizden geleni yapmak borcunuzdur. Uyuşabilirseniz, o zaman önlüğünüzü takarak, dostluk içinde mabede girersiniz. Yoksa ikinizden birinin, hatta her ikinizin dışarıda kalması daha uygun olur".

Bilindiği gibi her locada 15 görevli vardır. Localar Genel Tüzüğü'ndeki görevli tariflerine uyan her Üstat Kardeş seçimlerde aday olabilir. Loca seçimleri bir iktidar yarışmasına veya çekişmesine dönmemelidir. Görevi istemek yetmez, görev aynı zamanda hak edene, layık olana verilmelidir.

Türk Dil Kurumu sözlüğündeki karşılığı: "Sonu gelmeyen istek, aşırı tutku" olan hırs sadece insanlara mahsus bir özelliktir. Evrenin Ulu Mimarı diğer olumlu özelliklerin yanı sıra, bu olumsuz özellikleri de yarattığı insanın hamuruna koymuştur. Ancak yine Evrenin Ulu Mimarı bu duyguları kontrol etmemiz için bizlere akıl da vermiştir. Bize düşen bu hırsları aklımızla kontrol altında tutup, "Azı Yarar, Çoğu Zarar" mantığıyla yelkenlerimizi yeteri kadar şişirerek bu insani özelliklerden faydalanmaktır.

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	LOCA	EBEDİ MAŞRIK'A İNTİKAL TARİHİ
Ali Engin NURAL	KUŞADASI	08.03.2019
Hasan Tahsin SAĞIŞMAN	ÖZLEM	29.04.2019
Sait Bahri ÖNCEL	ÜLKÜM	10.05.2019
Ahmet SERT	İMBAT	27.05.2019
Yalçın GÜNEYKAYA	SEVGİ	02.06.2019
Birol CENGİZOĞLU	FAZİLET	02.06.2019
Melih ÇİFTÇİKARA	KARŞIYAKA	17.06.2019
Orhan KAM	OKYANUS	20.06.2019
Hakkı Şevket BAYINDIR	MARMARİS	11.07.2019
Akın Ergin KASTON	ATAYOLU	13.07.2019
Mustafa Fuat ÇELEBİ	SEVGİ YOLU	01.08.2019
Koray ŞAHİNTÜRK	KARDEŞLİK	05.08.2019
Hikmet PEMBECİOĞLU	İDEAL	21.08.2019
İbrahim Gazanfer CAN	BAŞKENT	23.08.2019
Taner TARHAN	İNANIŞ	26.08.2019
Sinan ONAT	PUSULA	07.09.2019
Ahmet Alev AYDINGÖR	AHİLER	07.09.2019
Yalkın GENCER	GÖNYE	19.09.2019
Ahmet SÜZME	KARDEŞLİK	20.09.2019
Fikret NEMLİ	ÜLKÜM	23.09.2019

HİÇBİR ŞEY ÖLMEZ – HER ŞEY YAŞAR

Ebedi Maşrık'a intikal eden Kardeşlerimize Evrenin Ulu Mimarı'ndan sonsuz mağfiret kederli ailelerine ve bütün Kardeşlerimize sabırlar dileriz.

MİMAR SİNAN DERGİSİ YAZI KABULÜ ve YAYIN KURALLARI

Yazının Kabulü
Mimar Sinan Dergisi Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Derneği'nin üç ayda bir yayınlanan akademik nitelikteki yayın organıdır ve 10 Ekim 1966 tarihinden beri yayınlanmaktadır. Dergide, Masonlukla ilgili özgün araştırma, makale ve çeviriler yayınlanır.

Mimar Sinan Dergisi iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, hakemler tarafından değerlendirilen ve yayınlanması uygun görülen, konuya ilişkin yeni bir bilgi, belge veya yeni bir özgün yaklaşım getiren araştırma yazılarına, ikinci bölümde de dergi alanı kapsamındaki konulara ilişkin özgün bir bakış açısıyla ele alınmış yorum makalelerine yer verilmektedir.

Yazarlar, makalenin özgün bir yazı olduğunu, daha önce herhangi bir yerde yayınlanmadığını ve makalenin değerlendirme süreci içerisinde başka bir yerde yayınlanmayacağını kabul etmelidirler.

Yazılardaki bilgilerin ve kaynakların doğruluğundan tümüyle yazarlar sorumludur. Dergide yayınlanan yazılar, yazarların şahsi görüşlerini ifade eder ve sorumluluğu tamamen kendilerine aittir. Bu yazıların Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası'nın veya başka bir Masonik biriminin resmi görüşlerini veya fikirlerini temsil ettiği iddia edilemez.

Yayın Kuralları
Hakemli bölüm için gönderilen yazılar 15 A4 (daktilo/12 pt bilgisayar çıktısı) sayfasını, kişisel yorum makaleleri ise 10 (daktilo/12 pt bilgisayar çıktısı) sayfasını aşmamalıdır. Araştırma yazılarının ve makalelerin 12 Temmuz 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyeti adı ile kurulmuş olan Türk Dil Kurumu yazım kurallarına uygunluğu şart olup, imlâda bu kurallara uyulacaktır. Bir sözcüğün yazımında tereddüt olduğu takdirde yukarıda anılan Türk Dil Kurumu'nun yayınlamış olduğu Ömer Asım Aksoy'un Ana Yazım Kılavuzu'na bakılacaktır. (Son baskısı Epsilon Yayınları tarafından basılmıştır.) Kısaltmalarda da yukarıda anılan kitaptaki kısaltmalar kullanılmalıdır. Mimar Sinan dergisindeki yazılarda (tarihi belgelerin transkripsiyonu veya alıntılanması dışında), "Masonik kısaltma" kullanılmamaktadır.

Yazılar elektronik ortamda verilmeli, yazar/yazarların iletişim bilgileri belirtilmeli, konferans üslubunda olmamalıdır. Özgün araştırmaların dayandırıldığı atıflar, kaynaklar ve belgelerden alıntılar sarih bir biçimde, dip not veya son not olarak belirtilmelidir.

Hangi kaynaktan yararlanılmışsa o kaynak referans verilmeli; yararlanılan kaynağın kaynak gösterdiği, yazarın görmediği referanslar dipnot olarak verilmemelidir. Yazarın yararlandığı kaynaktaki görüşler ile kendi görüşleri birbirinin içine katılmamalı, yararlanılan kaynaktaki analiz, yargı ve sonuç cümleleri "tırnak içinde" uygun atıfla verilmeli, olası bir intihal sorununa yol açılmamalıdır. Yabancı bir kaynaktan alınma bir yazının veya kitabın bütününü veya bir kısmını çevirip yayınlamak izne tabidir. İzinsiz yayının, telif anlaşmazlıkları doğuracağı unutulmamalıdır.

Kullanılan görsel malzemenin (fotoğraf, resim, çizim, vb.) telif hakkı alınmış olmalı veya telif hakkı bulunmayan malzemeden seçilmelidir. İnternetten indirilen veya bir kaynaktan taranan görsel malzemenin telif hakları izni alınmadan kullanılmasının telif anlaşmazlıkları doğuracağı da dikkate alınmalıdır.

Makalenin ilk sayfasında makalenin, yazarının ve varsa çevirmeninin adı yer almalıdır. Ayrıca yazının Türkçe ve mümkünse İngilizce kısa bir özeti (özet – abstract) ile yazı başlığının İngilizcesi bulunmalı ve faydalanılan kaynaklar belirtilmelidir. İnternet'ten alınan kaynakların doğruluğu mutlaka tahkik edilmelidir.

Yazıda resim veya şekil kullanılmışsa; bunlar yazının içindeki yerine konulduğu gibi, ayrı birer dosya olarak da verilmeli, resimler basılabilecek kalitede (en az 300 dpi) olmalıdır.

Çeviri yazılarda; yazarın ve çevirmenin adı ile birlikte orijinal yazının nerede ve hangi tarihte yayınlandığı belirtilmeli ve orijinal yazı da birlikte gönderilmelidir. Ayrıca müellifin onayı alınmış olmalı ve çeviri yazının telif hakkı sorun olmamalıdır.

Gönderilen yazılar Yayın Kurulunun onayından geçtikten sonra yayınlanır. Yayınlanmayan yazılar için geleneğimiz uyarınca herhangi bir gerekçe gösterilmez. Yayın Kurulu gerekli gördüğü durumlarda metinde editoryal düzeltmeler yapabilir. Gönderilen veya yayınlanan yazılar için herhangi bir ücret ödenmez, yazı yayınlandığı takdirde bütün telif hakları Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Derneği'nin olur.

Yazarlar yazılarını, Yayın Kuruluna teslim ettiklerinde bu şartları kabul etmiş sayılırlar. **Yazılarınızı, her türlü istek, soru, şikayet ve önerilerinizi aşağıdaki yazışma ya da e-posta adresine gönderebilirsiniz.**

YAZIŞMA ADRESİ:

MİMAR SİNAN DERGİSİ YAYIN KURULU

Nuru Ziya Sokak, No. 9, Kat 2 34420 Beyoğlu – İstanbul

e-posta : mimarsinandergisi@gmail.com